

TEM toimialaraportit 2023:3

Toimialaraportit

Matkailun toimialaraportti 2023

www.temtoimialapalvelu.fi

Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

TEM toimialaraportit 2023:3

Toimialaraportit

Matkailun toimialaraportti 2023

Outi Kaihola, Etelä-Savon ELY-keskus

Työ- ja elinkeinoministeriö Helsinki 2023

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Julkaisumyynti

Beställningar av publikationer

**Valtioneuvoston
verkkokirjakauppa**

Statsrådets
nätbokhandel

vnjulkaisumyynti.fi

Työ- ja elinkeinoministeriö

This publication is copyrighted. You may download, display and print it for Your own personal use. Commercial use is prohibited.

ISBN pdf: 978-952-327-621-5

ISSN pdf: 2736-9382

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2023

Matkailun toimialaraportti 2023

TEM toimialaraportit 2023:3

Julkaisija Työ- ja elinkeinoministeriö

Tekijä/t Outi Kaihola

Yhteisötekijä Etelä-Savon ELY-keskus

Kieli suomi

Sivumäärä 96

Tiivistelmä

Vuonna 2021 matkailualalla toimi yli 38 000 yritystä, joiden työllisyysvaikutus oli lähes 85 000 henkilöä (htv). Toimialan yrityksillä liikevaihtoa kertyi 13,8 miljardia euroa. Matkailun kokonaiskysyntä oli 11,5 miljardia euroa ja osuus Suomen bruttokansantuotteesta 1,6 prosenttia.

Kotimaanmatkailu lisääntyi koronapandemian myötä ja säilytti vuonna 2022 suosiotaan, vaikka matkustus ulkomaille oli jo avautunut. Ulkomaisten matkailijoiden määrä jäi noin 30 prosenttia vuoden 2019 määrästä.

Koronapandemia ja siihen liittyneet rajoitus- ja sulkutoimet aiheuttivat yrityksille merkittäviä haasteita. Yritysten liikevaihto laski ja henkilöstöä lomautettiin ja irtisanottiin. Osa yrityksistä pystyi sopeuttamaan toimintaansa pandemian tuomiin muutoksiin melko nopeasti, mutta osalla elpyminen on edelleen keväällä 2023 kesken.

Venäjänsyön hyökkäyssota Ukrainaan toi toimialalle uusia haasteita, kuten energian ja tuotantopanosten hinnan nousun. Osaavan työvoiman saatavuudessa oli jo ennen pandemiaa haasteita ja tilanne on heikentynyt edelleen.

Kuluttajat arvostavat ympäristöä ja sosiaalista hyvinvointia, minkä takia he suosivat vastuullisia palveluita. Vähähiilisten liikkumismuotojen kehittäminen on avainasemassa matkailualan kestäväns kasvun tukemisessa. Digitaalisia ratkaisuja on otettu käyttöön, mutta kehitettävää on edelleen. Datatalouden hyödyntäminen tuo yrityksille uusia kasvumahdollisuuksia.

Asiasanat ohjelmapalveluala, digitaalisuus, toimialaraportti, matkailu, majoitusala, ravitsemisala, kestävyys, vastuullisuus, toimialaraportti, toimintaympäristö

ISBN PDF 978-952-327-621-5

ISSN PDF 2736-9382

Julkaisun osoite <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-621-5>

Branschrapporten om turism 2023

ANM Branschrappporter 2023:3

Utgivare Arbets- och näringsministeriet

Författare Outi Kaihola

Utarbetad av Närings-, trafik- och miljöcentralen i Södra Savolax

Språk finska

Sidantal

96

Referat

År 2021 fanns det inom turistbranschen över 38 000 företag med en sysselsättningseffekt på närmare 85 000 personer (årsverke). Företagens omsättning uppgick till 13,8 miljarder euro. Den totala efterfrågan på turism var 11,5 miljarder euro och turismens andel av Finlands bruttonationalprodukt 1,6 procent.

Resorna inom landet ökade i och med covid-19-pandemin, och var fortsatt populära 2022 trots att utlandsresor då redan var möjliga. Antalet utländska turister var cirka 30 procent mindre än 2019.

Covid-19-pandemin och restriktionerna och nedstängningarna i samband med den innebar betydande utmaningar för företagen. Företagens omsättning sjönk och anställda permitterades och sades upp. En del företag kunde relativt snabbt anpassa sin verksamhet till förändringarna, medan en del ännu våren 2023 håller på att återhämta sig.

Rysslands anfallskrig mot Ukraina innebar nya utmaningar för branschen, bland annat i form av höjda priser på energi och insatsvaror. Redan före pandemin var det svårt att få tillgång till kompetent arbetskraft, och situationen har försämrats ytterligare.

Konsumenterna värdesätter miljön och social välfärd och föredrar därför ansvarsfulla tjänster. Utvecklingen av koldioxidsnåla färdvägar är i nyckelroll när det gäller att stödja hållbar tillväxt inom turistbranschen. Digitala lösningar har tagits i bruk, men det finns fortfarande utrymme för utveckling. Dataekonomin ger företagen nya tillväxtpotentialer.

Nyckelord

programservicebranschen, digitalisering, branschrappport, turism, inkvarteringsbranschen, förplägnadsbranschen, hållbarhet, ansvarsfullhet, verksamhetsmiljö

ISBN PDF 978-952-327-621-5

ISSN PDF

2736-9382

URN-adress <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-621-5>

Sector report on tourism 2023

MEAE Sector Reports 2023:3

Publisher Ministry of Economic Affairs and Employment of Finland

Author(s) Outi Kaihola

Group author Centre for Economic Development, Transport and the Environment for South Savo

Language Finnish

Pages 96

Abstract

In 2021, there were more than 38,000 companies operating in the tourism sector with an employment generating impact of nearly 85,000 persons (FTE). The companies in the sector recorded a turnover of EUR 13.8 billion. The total demand for tourism was EUR 11.5 billion and it accounted for 1.6 per cent of Finland's GDP.

Domestic tourism increased as a result of the coronavirus pandemic and remained popular in 2022, even though most countries had reopened to tourists then. The number of foreign tourists was approximately 30 per cent lower than in 2019.

The coronavirus pandemic and the restrictions and closures caused by it posed significant challenges to companies. The turnover of companies fell and personnel was laid off and made redundant. Some companies were able to adapt their operations to the changes caused by the pandemic quite quickly, but others are still recovering from it in spring 2023.

Russia's war of aggression in Ukraine brought new challenges to the sector, including the rising prices of energy and inputs. Even before the pandemic, many companies had difficulties in finding skilled labour and the situation has deteriorated further.

Consumers value the environment and social wellbeing and they therefore favour responsible services. The development of low-carbon modes of transport plays a key role in supporting sustainable growth in the tourism sector. Digital solutions have been introduced, but there is still room to develop more. Utilising the data economy will offer new growth opportunities to companies.

Keywords programme service sector, digitalisation, sector report, tourism, accommodation sector, food and beverage service sector, sustainability, responsibility, operating environment

ISBN PDF 978-952-327-621-5

ISSN PDF 2736-9382

URN address <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-621-5>

Sisältö

Saatteeksi	8
1 Katsaus matkailualaan	10
1.1 Matkailualan määrittely	10
1.2 Matkailun talous- ja työllisyysvaikutukset	11
2 Toimintaympäristön muutokset	16
2.1 Vähähiilinen saavutettavuus	16
2.2 Koronapandemian vaikutukset	20
2.3 Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan	24
3 Toimialan yritys rakenne ja työllisyys	26
3.1 Yritysten määrä ja liikevaihto	26
3.2 Yritysten henkilöstömäärä	28
3.3 Matkailualan työllisyys	29
3.4 Toimipaikkojen, liikevaihdon ja henkilöstömäärän jakautuminen alueellisesti	33
3.5 Aloittaneet ja lopettaneet yritykset	39
3.6 Matkailualan suurimmat yritykset vuonna 2021	41
4 Alan yritysten taloudellinen tilanne	42
4.1 Kannattavuus	42
4.2 Vakavaraisuus	49
5 Markkinoiden kehitys	56
5.1 Markkinoiden kokonaiskuva	56
5.2 Kuluttajakäyttäytyminen	61
5.3 Suomen maakuva	62
5.4 Suomeen suuntautuvan matkailun kohdemarkkinat	63
6 Matkailualan PESTEL ja SWOT	64
6.1 Matkailualan PESTEL-analyysi	64
6.2 Matkailualan SWOT -analyysi	67

7 Toimialan kehittäminen	70
7.1 Suomen matkailustrategia.....	70
7.2 Matkailun kestävyys ja vastuullisuus	71
7.3 Digitalisaatio ja tiedolla johtaminen.....	74
7.4 Matkailualan investoinnit	80
7.5 Julkinen rahoitus kehittämisvälineenä	82
8 Yhteenveto	84
Liitteet	86
Liite 1: Matkailun laajan ja ydinklusterin toimialaluokat ja niiden volyymi vuonna 2021	86
Liite 2: Liikevaihdoltaan 15 suurinta majoitustoimialan (TOL 55) yritystä, tilikausi päättynyt vuoden 2021 aikana, vertailutietona vuoden 2019 luvut.....	89
Liite 3: Liikevaihdoltaan 15 suurinta ravitsemistoimialan yritystä, tilikausi päättynyt vuoden 2021 aikana, vertailutietona vuoden 2019 luvut	90
Liite 4: Liikevaihdoltaan 15 suurinta ohjelmapalvelu- ja matkajärjestäjäalan yritystä, tilikausi päättynyt vuoden 2021 aikana, vertailutietona vuoden 2019 luvut.....	91
Lähteet	92

SAATTEEKSI

Toimialapalvelu on työ- ja elinkeinoministeriön johdolla toimiva asiantuntijaverkosto. Verkosto kokoaa, analysoi ja välittää tietoa yritysten toimintaympäristöstä päätöksenteon pohjaksi.

Toimialaraportit-julkaisusarjaan on koottu tietoaineistoja eri lähteistä toimialakohtaisiksi perustietopaketeiksi. Näissä toimialaraporteissa käsitellään muiden muassa toimialan rakennetta, markkinoiden kehitystä, alan yritysten taloudellista tilaa sekä tulevaisuuden näkymiä. Lähteinä käytetään viimeisintä saatavilla olevaa tilastoaineistoa ja toimialan yrittäjien, yritysten ja muiden alan keskeisten toimijoiden näkemyksiä.

Toimialapalvelu julkaisee vuosittain eri aloja käsitteleviä toimiala- ja teemaraportteja. Pääsääntöisesti ne käsittelevät elintarvikealaa, uusiutuvaa energiaa, kaivosteollisuutta, sosiaali- ja terveystaloutta ja matkailualaa. Toimiala- ja teemaraporttien lisäksi julkaistaan ajankohtaiskatsauksia toimialojen näkymistä sekä työ- ja elinkeinoministeriön, Suomen Yrittäjien ja Finnvera Oyj:n teettämään yrityskyselyyn perustuvat pk-toimialabarometrit, jotka käsittelevät pk-yritysten nykytilaa ja tulevaisuuden odotuksia. Viimeisin matkailun pk-toimialabarometri julkaistiin lokakuussa 2022.

Matkailun näkymät on julkaistu viimeksi kesäkuussa 2022 ja matkailutoimialan työllisyyttä koskeva teemaraportti toukokuussa 2022. Syksyllä 2023 julkaistaan seuraavat matkailun näkymät ja pk-toimialabarometrin tulokset.

Toimialapalvelun verkosto toteuttaa julkaisutoimintaa ja viestintää sekä järjestää asiantuntijaseminaareja. Toimialapalvelun uutiskirje ilmestyy 3–5 kertaa vuodessa. Julkaisut sekä uutiskirje ovat saatavissa Toimialapalvelun verkkosivuilta osoitteesta www.tem.fi/toimialapalvelu

Käsillä oleva toimialaraportti pyrkii tuomaan esiin kokonaiskuvaa matkailualan tilanteesta talvella 2023. Raporttiin on koottu vuoden 2021 tilastotiedon rinnalle vertailutietoa vuosista 2019 ja 2020. Vuotta 2022 on kuvattu ennakkotietojen ja eri toimijoiden toteuttamien kyselytutkimusten ja kartoitusten kautta.

Koronapandemian aiheuttamat rajoitukset ja Venäjän helmikuussa 2022 aloittama hyökkäys Ukrainaan ovat heikentäneet matkailualan yritysten toimintaedellytyksiä merkittävästi viimeisen kolmen vuoden aikana. Yritysten tilannetta heikentävät myös osaavan työvoiman saatavuuden haasteet. Vuonna 2022 kotimaanmatkailu pysyi korkealla tasolla ja ulkomaisia matkailijoita alkoi saapua Suomeen. Joillakin alueilla vuoden 2019 rekisteröidyt yöpymiset jopa ylittyivät joulukuussa 2022.

Raportti on tuotettu yhteistyössä matkailun osaamistiimin kanssa. Raportin työstämisessä ovat olleet mukana Business Finlandin Visit Finland -yksiköstä Liisa Kokkarinen, Kaisa Kosonen ja Katarina Wakonen sekä työ- ja elinkeinoministeriöstä Ida Honkanen, Sanna Kyyrä, Katri Lehtonen ja Sini Markoff. Lämmin kiitos kaikille tiimin jäsenille hyvästä yhteistyöstä. Kiitos myös työ- ja elinkeinoministeriön karttojen laatijoille Mika Tuomaalalle ja Satu Toloselle. Toivon, että raportti palvelee monipuolisesti matkailualasta kiinnostuneita.

Mikkelissä huhtikuussa 2023

Outi Kaihola

Matkailun toimialapäällikkö

1 Katsaus matkailualaan

1.1 Matkailualan määrittely

Maailman matkailujärjestö, World Tourism Organization määrittelee matkailun henkilökohtaisen, työhön tai vapaa-aikaan liittyvän syyn perusteella tapahtuvaksi matkustamiseksi asuinpaikkakunnan ulkopuolelle joko kotimaahan tai ulkomaille. Matkailuksi katsotaan sekä yöpymisen sisältävä matkustaminen että päivävierailut. (UNWTO 2010.)

Matkailu toimialana käsittää majoitus- ja ravitsemistoiminnan, matkatoimisto-, matkajärjestäjä- ja varauspalvelut -toiminnan, ohjelmapalvelut, vuokraus- ja leasingtoimintoja sekä henkilöliikenteen ja sitä palvelevia toimintoja. Nämä toimialat muodostavat ns. **matkailun laajan klusterin** (Kuvio 1). **Matkailun ydinklusterin** muodostavat majoitus- ja ravitsemistoiminta, matkatoimisto-, matkajärjestäjä- ja varauspalvelut -toiminta sekä ohjelmapalvelut. Luokittelutiedot perustuvat Tilastokeskuksen Toimialaluokitus 2008 -luokitukseen (Tilastokeskus 2008), joka on kansallinen versio Euroopan unionin yhteisestä toimialaluokituksesta NACEsta.

Kuvio 1. Matkailun laaja ja ydinklusteri

Käsillä olevassa matkailun toimialaraportissa tarkastellaan matkailun laajaa klusteria, ydinklusteria tai vain tiettyjä toimialaluokkia, sillä matkailun laajan klusterin tietoja ei aina ole saatavilla. Viimeisimmät tilastot ovat pääasiassa vuodelta 2021, mutta rekisteröityjen yöpymisten ja saapuneiden matkailijoiden määrän osalta myös vuodelta 2022. Tilastot koskevat oikeudellisia yksiköitä, joita ovat yhteisöt tai liiketoiminnan harjoittamista varten rekisteröityneet organisaatiot (Tilastokeskus, tietoa tilastoista).

1.2 Matkailun talous- ja työllisyysvaikutukset

Matkailuelinkeinolla on merkitystä globaalisti, kansallisesti ja paikallisesti. Vuonna 2019 matkailu muodosti 9,5 prosenttia Euroopan unionin bruttokansantuotteesta ja tarjosi 22,6 miljoonaa työpaikkaa (European Commission 2022).

Suomessa matkailun osuus bruttokansantuotteesta vuonna 2019 oli 2,7 prosenttia. Vuonna 2020 alkanut koronapandemia ja siitä aiheutuneet rajoitukset laskivat matkailun osuutta bruttokansantuotteesta. Suomessa matkailun bruttokansantuoteosuus vuonna 2021 oli 1,6 prosenttia (ennakkotieto) (Visit Finland 2023c).

Maakunnittain tarkasteltuna matkailutoimialan osuus bruttokansantuotteesta vaihtelee. Vuonna 2021 suurimmat bruttokansantuoteosuudet olivat Ahvenanmaalla (9,2 prosenttia), Lapissa (5,6 prosenttia), Etelä-Savossa (4,7 prosenttia) ja Kainuussa (4,2 prosenttia). Yli maan keskiarvon bruttokansantuoteosuus oli myös Varsinais-Suomessa, Keski-Suomessa, Pohjois-Savossa, Kanta- ja Päijät-Hämeessä, Etelä- ja Pohjois-Karjalassa sekä Kymenlaaksossa.

Vuoteen 2019 verrattuna eniten bruttokansantuotteen osuus oli laskenut Ahvenanmaalla: 20,8 prosentista 9,2 prosenttiin. Bruttokansantuotteen osuus oli noussut vuodesta 2019 seuraavissa maakunnissa: Etelä-Savo, Kanta- ja Päijät-Häme, Kymenlaakso sekä Kainuu (Taulukko 1).

Taulukko 1. Bruttokansantuotteen osuus prosentteina maakunnittain vuosina 2019–2021¹,
Lähde Visit Finland, valtakunnallinen ja alueellinen matkailutilinpito

Maakunta	2019	2020	2021
Ahvenanmaa	20,8	8,0	9,2
Etelä-Karjala	3,2	2,4	2,5
Etelä-Pohjanmaa	1,9	1,4	1,5
Etelä-Savo	3,9	3,8	4,7
Kainuu	3,9	3,9	4,2
Kanta-Häme	1,6	1,4	1,9
Keski-Suomi	2,2	2,0	2,1
Keski-Pohjanmaa	1,4	1,0	1,3
Kymenlaakso	1,6	1,5	1,7
Lappi	7,7	5,7	5,6
Pirkanmaa	1,9	1,3	1,6
Pohjanmaa	1,3	1,0	1,1
Pohjois-Karjala	2,4	2,5	2,5
Pohjois-Pohjanmaa	2,0	1,6	1,7
Pohjois-Savo	2,2	1,6	1,8
Päijät-Häme	2,0	1,9	2,3
Satakunta	1,3	1,2	1,3
Uusimaa	3,0	0,7	0,7
Varsinais-Suomi	2,2	1,7	1,9
Koko maa	2,7	1,4	1,6

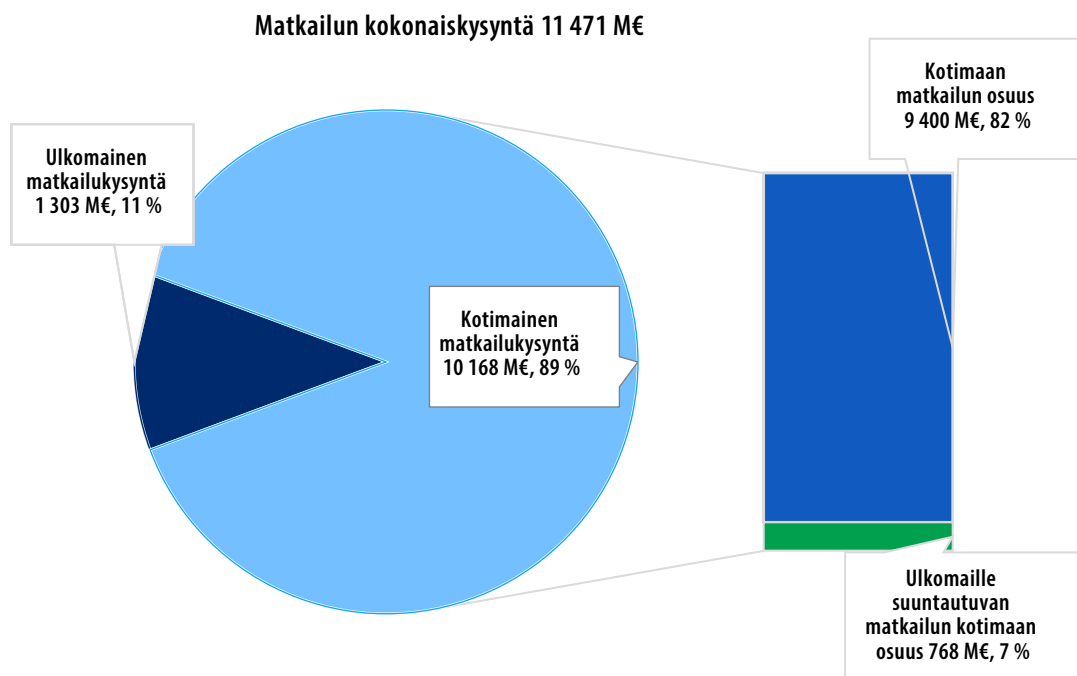
Matkailun kokonaiskysyntä Suomessa vuonna 2021 oli 11,5 miljardia euroa (ennakkotieto). Matkailun kokonaiskysynnällä tarkoitetaan ulkomaista ja kotimaista matkailukysyntää yhteensä. Kotimaiseen kysyntään sisältyy kotimaanmatkailun kysyntä ja suomalaisten ulkomaanmatkojen Suomeen jäävä osuus. (Visit Finland 2023c).

¹ Ennakkotieto vuoden 2021 osalta

Vuonna 2021 koko kotimainen matkailukysyntä oli 10,2 miljardia euroa eli 89 prosenttia matkailun kokonaiskysynnästä. Kotimaanmatkailun osuus matkailun kokonaiskysynnästä vuonna 2021 oli 82 prosenttia eli 9,4 miljardia euroa (Kuvio 2). (Visit Finland 2023c).

Ennen koronapandemiaa, vuonna 2019, kotimainen kysyntä (11,0 miljardia euroa) oli 67 prosenttia matkailun kokonaiskysynnästä ja kotimaanmatkailun kysyntä (8,7 miljardia euroa) oli matkailun kokonaiskysynnästä 53 prosenttia. (Visit Finland 2023c).

Kuvio 2. Matkailun kokonaiskysyntä vuonna 2021

Maakunnittain tarkasteltuna matkailun kokonaiskysyntä vuonna 2021 oli suurinta Uudellamaalla (Taulukko 2), 3 725 miljoonaa euroa, mutta määrä on kuitenkin 55 prosenttia alhaisempi kuin vuonna 2019. Vuoden 2019 kysynnästä olivat merkittävästi jäljessä myös Etelä-Karjala, Ahvenanmaa ja Lappi. Kaikissa muissa maakunnissa matkailun kokonaiskysyntä ylitti vuoden 2019 kysynnän tai oli jo hyvin lähellä sitä. (Visit Finland 2023c).

Taulukko 2. Matkailun kokonaiskysyntä (miljoonaa euroa) maakunnittain vuosina 2019–2021²,
Lähde: Visit Finland, valtakunnallinen ja alueellinen matkailutilinpito.

Maakunta	2019	2020	2021
Ahvenanmaa	420	191	267
Etelä-Karjala	475	282	282
Etelä-Pohjanmaa	291	252	293
Etelä-Savo	397	398	457
Kainuu	228	233	233
Kanta-Häme	238	224	302
Keski-Suomi	494	454	525
Keski-Pohjanmaa	82	69	89
Kymenlaakso	269	241	260
Lappi	1 130	855	838
Pirkanmaa	917	732	943
Pohjanmaa	200	170	219
Pohjois-Karjala	288	293	314
Pohjois-Pohjanmaa	681	602	714
Pohjois-Savo	434	388	452
Päijät-Häme	301	303	375
Satakunta	245	251	290
Uusimaa	8 266	3 442	3 725
Varsinais-Suomi	905	764	895
Koko maa	16 260	10 145	11 471

2 Ennakkotieto vuoden 2021 osalta

Matkailuala on myös merkittävä työllistäjä. Vuonna 2021 matkailun laajan klusterin yritykset työllistivät suoraan lähes 85 000 henkilötyövuotta³. Määrä on merkittävästi vähemmän kuin vuonna 2019, jolloin lähes sama määrä yrityksiä työllisti yli 120 000 henkilötyövuotta. (Tilastokeskus, yritysten rakenne- ja tilinpäätöstilasto.)

On kuitenkin huomattava, että vuosien 2019 ja 2021 tiedot eivät ole täysin vertailukelpoisia Tilastokeskuksen henkilöstömäärän laskutavan uudistuksen vuoksi (Tilastokeskus 2022b). Matkailutilinpidon⁴ mukaan matkailutoimialalla työskenteli vuonna 2021 yhteensä 133 400 henkilöä. Ennen koronapandemiaa vuonna 2019 alalla työskenteli 154 100 henkilöä. (Visit Finland 2023c). Matkailualan työsuhteista merkittävä osa on osa- ja määräaikaisia, mikä selittää sen, miksi henkilötyövuosien määrä poikkeaa niin suuresti alalla työskentelevien henkilöiden määrästä.

Matkailu aikaansaa myös monia kerrannaisvaikutuksia muille elinkeinoille, kuten rakennusteollisuudelle, elintarviketeollisuudelle, tekstiiliteollisuudelle ja finanssipalveluille. Yksi matkailueuro tuo OECD:n arvion mukaan 0,61 euroa liikevaihtoa muille toimialoille. (OECD 2020.)

-
- 3 Henkilötyövuosi (htv) tarkoittaa työpanosta, jonka yksi henkilö saa aikaan vuodessa, esimerkiksi yrityksen työllistäessä kokopäiväisesti kaksi henkilöä puolen vuoden ajan, kyseessä on yksi henkilötyövuosi.
 - 4 Matkailutilinpidossa tarkasteltavat toimialaluokat poikkeavat jonkin verran tässä raportissa muutoin käytettyjen ns. matkailun laajan klusterin toimialoista.

2 Toimintaympäristön muutokset

2.1 Vähähiilinen saavutettavuus

Ilmastonmuutos asettaa ennennäkemättömiä haasteita niin matkailualalle kuin muillekin toimialoille. Maailman matkailujärjestö UNWTO on arvioinut, että jo vuonna 2005 noin 5 prosenttia globaaleista hiilidioksidipäästöistä aiheutui matkailusta. (UNWTO 2019).

Matkailun päästöt syntyvät pääasiasta liikkumisesta (75 prosenttia) ja majoituksesta (20 prosenttia). Matkailun kokonaispäästöjen on katsottu kattavan jopa 8 prosenttia maailmanlaajuisista päästöistä. Vuoteen 2030 mennessä matkailusta aiheutuvien liikkumisen hiilidioksidipäästöjen arvioidaan olevan 25 prosenttia korkeammat kuin vuonna 2016. Matkailuun liittyvän liikkumisen osuus ihmisen aiheuttamista globaaleista hiilidioksidipäästöistä olisi tällöin 5,3 prosenttia (vuonna 2016 viisi prosenttia). (UNWTO 2019).

Ilmastonmuutoksen torjumiseen liittyvät keinot, kuten kasvihuonepäästöjen rajoittaminen, päästökauppa, uusiutuvien polttoaineiden käytön lisääntyminen sekä lentopetrolin ja muiden polttoaineiden hintojen nousu, nostavat matkustamisen hintaa. Matkustamisen kallistuminen laskee kysyntää kauempana ja erityisesti vain lentomatkan päässä oleviin kohteisiin. Monet Euroopan unionin maiden hallitukset ovat pohtineet kieltojen asettamista lyhyille lennoille pyrkiessään päästövähennyksiin, etenkin jos reitti on korvattavissa vähähiilisellä vaihtoehdolla.

Matkustaminen vaihtoehtoisilla kulkutavoilla saattaa lisääntyä myös ilman rajoituksia. Esimerkkinä Euroopassa junamatkustaminen on yleistynyt. Toisaalta Suomi sijaitsee Euroopan laidalla, ja välimatkat ovat pitkiä. Suomessa matkailuelinkeino on sijainnin ja heikon saavutettavuuden vuoksi hyvin riippuvainen lentomatkustamisesta.

Suomeen ja Suomessa matkustamisen kannalta saavutettavuuden kehittäminen raide-, maa- ja vesiyhteyksin on ratkaisevan tärkeää. Tällä hetkellä reittiliikennettä vesiteitse on Uumajan ja Vaasan, Tukholman ja Ahvenanmaan, Turun ja Tukholman, Tallinnan ja Helsingin sekä Travemünden ja Helsingin välillä. Uusin meriteitse kulkeva reitti vie matkailijat Hangosta Ruotsin Nynäshamniin. Reittiliikenteen lisäksi kesäsesonkina on tarjolla yhteyksiä myös muun muassa Riikaan tai Gotlantiin.

Reiteillä operoivilla suomalaisilla laivayhtiöillä on tiukat hiilineutraaliustavoitteet ja esimerkiksi Turun ja Tukholman välisen ”vihreän väylän” tulisi olla hiilineutraali vuoteen 2027 mennessä (Viking Line 2022). Suurimmalla osalla Itämerellä operoivista suomalaisista laivayhtiöistä on Sustainable Travel Finland -merkki (Visit Finland, Sustainable Travel Finland) osoituksena pitkäjänteisestä työstä päästöjen vähentämiseksi.

Venäjän hyökkäyssodan myötä Suomi menetti ainoan kansainvälisen raideyhteytensä ja sitä kautta saavutettavuuden maitse Keski- ja Itä-Euroopasta. Suomen henkilöliikenne junayhteydellä Ruotsin Haaparantaan loppui vuonna 1988, kun ”lättähattujen” eli kiskobussien liikennöinti loppui koko maassa. Neljä vuotta myöhemmin lakkasi ruotsalaisten junien liikennöinti Tornioon. Samalla Suomi jäi pois Euroopan Interrail-reittiverkostosta. (Leskinen 2022.)

Raideliikenteen kehittäminen onkin Suomen saavutettavuuden kannalta olennaista. Vuoteen 2025 mennessä raidetie Keminmaan Laurilasta Tornion kautta Haaparantaan sähköistetään ja otetaan jälleen käyttöön. Sähköistys avaa rahti- ja matkustajaliikenteelle yhteyden Suomesta Pohjois-Ruotsin kautta Eurooppaan ja Jäämerelle. Rakentamisen käynnistyy keväällä 2023. (Väylävirasto 2023.) Sähköistettävän radan pituus on vain reilu 20 kilometriä, mutta sijaintinsa takia sillä on kokoaan suurempi merkitys: sähköinen rautatieyhteys mahdollistaa sekä ihmisten että tavaroiden siirtämisen Pohjanlahden ympäri ympäristöystävällisemmin kuin dieseljunalla tai maantietä pitkin. (Leskinen 2022).

Suomesta on tällä hetkellä maayhteyksiä vain Norjaan ja Ruotsiin, joista kumpaankin voi matkustaa usean rajanylityspaikan kautta. Pohjois-Suomesta on jonkin verran linja-autojen reittiliikennettä Pohjois-Norjaan. Lisäksi The Arctic Route -brändin alla linja-autoyhtiöt tarjoavat talvisin päivittäisen linja-autoyhteyden Rovaniemeltä Kilpisjärven kautta Norjan Tromssaan, Altaan ja Narvikiin.

Tulevaisuudessa kuluttajilla on nykyistä enemmän mahdollisuuksia tehdä kestäviä valintoja liikkumisen suhteen, kun ympäristöystävällisemmät energianlähteet tulevat laajemmin käyttöön. Myös reittien optimointi, suorien yhteyksien suosiminen sekä pidemmät viipymät matkakohteessa mahdollistavat vastuullisempien valintojen tekemisen. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2022a).

Jotta Suomi koettaisiin lähitulevaisuudessakin houkuttelevana ja kestäväenä matkakohdeena, yksittäisen liikkumismuodon päästöjen vähentämisen rinnalla on keskeistä pyrkiä vaikuttamaan vähähiilisten matkaketjujen syntyymiseen. Matkaketju muodostuu eri liikennevälineillä taitetusta matkasta. Haasteena matkailijoiden ja matkanjärjestäjien kannalta kuitenkin on se, että liikennemuotojen ketjuttaminen on tällä hetkellä mahdotonta yhden luukun taktiikalla. Tämä tarkoittaa, että lähes jokainen yhteys joudutaan ostamaan

erikseen eri osoitteesta erilaisella muutos- ja peruutusturvalla. Usean liikennevälineen sisältävän matkan ostamisen monimutkaisuus estää helposti jälleenmyyjä paketoimasta ja kehittämästä vähähiilisiä matkailuelämyksiä Suomeen ja Suomessa.

Vähähiilisen matkaketjun ja saavutettavuuden lisäksi, tulee huomioida myös kestävä liikkuminen kohteessa. Kestävällä liikkumisella viitataan ympäristöystävällisiin liikkumismuotoihin, kuten lihasvoimin tehtävään liikkumiseen ja joukkoliikenteeseen. Kun liikenne ei matkailun lisääntyessä kasva, on matkailun hyväksyttävyyttä parempi myös paikallisten keskuudessa, kun samoista kaistoista ja parkkipaikoista eivät taistele sekä matkailijat että paikalliset.

Suomessa matkailuyritykset ovat panostaneet kestäväan liikkumiseen ja esimerkiksi pyörämatkailu on kehittynyt viime vuosina. Myös erilaisten jaettujen ja yhteiskäyttöpalvelujen edistäminen tukee kestäväan liikkumista. Matkakohteet tarjoavatkin usein myös esimerkiksi pulkkia, pyöriä ja vaellusreitit karttoja kannustaakseen matkailijoita liikkumaan alueella kestävämmiin. Kävelyn ja pyöräilyn edistämiseksi keskeistä on turvallisuuden ja houkuttelevuuden parantaminen. Kestävä liikkuminen vaatii kuitenkin panostusta myös paikallisliikenteen ja kevyenliikenteen väylien kehittämiseen, mikä vaatii maankäytön suunnittelua.

Vähähiilisten liikkumismuotojen puuttuminen saattaa vähentää huomattavasti Suomen houkuttelevuutta matkakohteena, sillä matkanjärjestäjät ovat alkaneet kiinnittää huomiota matkapakettien ilmastokuormaan ja siirtymään vähähiilisiin liikkumisvaihtoehtoihin. Esimerkiksi Suomessakin toimiva matkanjärjestäjä 50 Degrees North pyrkii vähähiilisyyteen mm. vaihtamalla kohteiden sisäiset lennot muihin liikkumismuotoihin (50 Degrees North Nordic 2021.) Hiilineutraali matkanjärjestäjä Intrepid, jonka valikoimassa on myös Suomi, suosii vähähiilisiä liikenneyhteyksiä ja vähentää päästöjä kaikissa valinnoissaan (UNWTO 2021).

Suomi pyrkii olemaan johtava kestävan matkailun kohdema ja houkuttelemaan Suomeen vastuullisia matkailijoita sekä puhuttelemaan kestävan kehityksen mukaisesti toimivia matkanjärjestäjiä. Tavoitteen toteutuminen edellyttää sitä, että Suomella on tarjota kestäviä liikkumismuotoja ja vähähiilisiä matkaketjuja. Investoimalla vähähiiliseen saavutettavuuteen ja kestäväan liikkumiseen matkailuala voi kuitenkin edistää vahvaa ja kestäväan kasvua, säilyttää sosiaalisen ja ekologisen hyväksyttävyytensä sekä pysyä kilpailukykyisenä pitkällä aikavälillä.

Digitaaliset matkaketjut osana matkailun saavutettavuutta

Digitaalisen saavutettavuuden edistämiseen tulisi kiinnittää enemmän huomiota. Liikkumisen eri palveluiden tulee toimia yhteen sujuvina matkaketjuina, jotka tukevat matkailupalvelujen tuotteistamista. Vähähiilisyyden näkökulmasta matkailijoille tulisi tarjota kestäviin ja vähäpäästöisiin kulkumuotoihin perustuvia matkaketjuja, ja tarjonnasta kertovan informaation tulisi olla helposti löydettävissä. (Rantala ym. 2019.)

Matkaketjujen kehittymisen edellytyksenä on liikennepalveluiden tietopohjan ja sitä hyödyntävien reittioppaiden kehittäminen, esimerkiksi rajapintojen ja yhteensopivien tietostandardien käyttöönoton kautta. Matkaketjujen kehittäminen edellyttää matkailu- ja liikennetoimijoiden sekä alueiden vuorovaikutuksen ja suunnittelutyön tiivistämistä. Esimerkiksi saariston ja luontokohteiden saavutettavuus vaatii yhteyksien aiempaa parempaa toimivuutta. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2022a.)

Matkaketjujen kansallinen kehittäminen

Valtakunnallisessa liikennejärjestelmäsuunnitelmassa vuosille 2021–2023 kehitetään lippu- ja maksujärjestelmien yhteen toimivuutta. Huomiota kiinnitetään reaaliaikaisen matkustajainformaation saatavuuteen, liikenteen solmupisteiden palvelutasoon sekä liityntäpysäköintimahdollisuuksiin. (Valtioneuvosto 2021.) Kansainvälisesti matkailun saavutettavuutta ja digitaalisia matkaketjuja kehitetään esimerkiksi Itävallan koordinoimassa ['Partnership on Sustainable Tourism Mobility'](#)⁵ yhteistyössä.

Digitaalisten matkaketjujen kehitys hankkeissa

Digitaalisia matkaketjuja on kehitetty viime vuosina myös useissa hankkeissa ja esimerkiksi VR ja Matkahuolto ovat aktiivisesti mukana kehitystyössä. VTT:n valtakunnallisessa [FIT ME! -hankkeessa](#)⁶ kehitetään uusia matkailija- ja matkailualuealähtöisiä liikkumisen digitaalisia palveluita. Lapin yliopiston [Kestävän liikkumisen palveluiden ekosysteemi -hankkeen](#)⁷ tavoitteena on luoda Pohjois-Suomen harvaan asutuille alueille ja yrityksille uusia liiketoimintamahdollisuuksia kestävän ja energiatehokkaan liikkumisen, reittioppaan ja toimivien matkaketjujen kautta.

Visit Tampereen koordinoimassa [Sustainable Tourism Mobility – Matkailun kestävän liikkumisen palvelut -hankkeessa](#)⁸ kehitetään matkailijoiden liikkumiseen kannustavia palvelukonsepteja yhteistyössä Pirkanmaan keskeisten matkailukohteiden ja -yritysten kanssa. Keski-Pohjanmaalla Kokkolanseudun Kehitys Oy:n [Retkibussi -hankkeen](#)⁹ tavoitteena on luoda vihreämpiä matkaketjuja kesämatkailuun.

5 <https://thepep.unece.org/partnership-sustainable-tourism-mobility>

6 <https://matkailuliikkuminen.fi>

7 <https://www.arcticmaas.fi>

8 <https://visittampere.fi/yrityksille/matkailun-kehittamishankkeet/sustainable-tourism-mobility-matkailun-kestavan-liikkumisen-palvelut/>

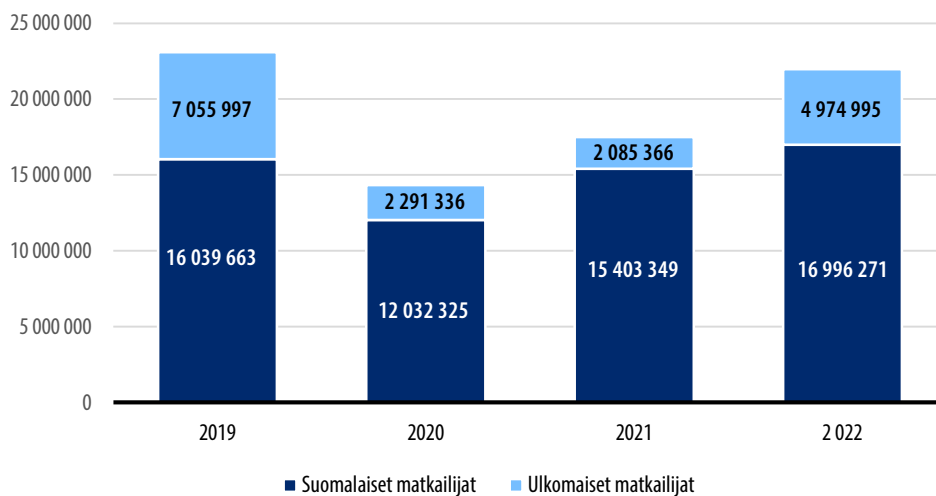
9 <https://www.kosek.fi/hankkeet/retkibussi-vihreampi-matkaketju-hanke/>

2.2 Koronapandemian vaikutukset

Vuonna 2020 alkaneella koronapandemialla on ollut merkittävä, haitallinen vaikutus matkailualalle. Matkailijamääriin vaikuttivat rajoitukset ja ohjeistukset, jotka kohdistuivat sekä kansainväliseen että kotimaiseen matkustukseen ja kokoontumiseen. Rajoitusten lievennyttyä suomalaisten matkailijoiden kysyntä kuitenkin kohdistui kotimaan kohteisiin, mikä korvasi osittain ulkomaisen kysynnän puutetta kotimaisissa kohteissa. Kansainvälinen matkailukysyntä alkoi elpyä vasta vuoden 2022 aikana (Kuvio 3).

Pandemia vaikutti matkailukysyntään kahden pääasiallisen ilmiön kautta. Rajat ylittävä matkailu väheni minimiin maaliskuun 2020 jälkeen, mikä romahdutti sekä ulkomaisen matkailukysynnän että suomalaisten ulkomaanmatkoista kotimaahan jäävän matkailukysynnän. Toisena ilmiönä oli vapaa-ajan matkailun suuntautuminen pois suurista kaupungeista ja työmatkailun väheneminen. (Visit Finland 2022c.)

Kuvio 3. Kotimaisten ja ulkomaisten matkailijoiden vuosittaiset yöpymismäärät Suomessa vuosina 2019–2022. Lähde: Tilastokeskus, majoitustilasto.

Suomi koetaan terveysturvalliseksi maaksi. Terveysturvallisuuden merkitys matkailussa on korostunut pandemian myötä. Matkakohdetta valitessaan matkailijat huomioivat entistä tarkemmin kohteen ja matkustustavan terveysturvallisuuden, johon vaikuttaa matkailijan oma tapa toimia, mutta myös kuljetusyhtiöiden, matkanjärjestäjien sekä majoitus-, ravintola- ja ohjelmalveluyritysten toimintatavat.

Suomen saavutettavuus lentoteitse ennen koronapandemiaa oli varsin hyvä ja jopa parempi kuin muissa Pohjoismaissa. Vaihtoliikenteen mahdollistamien laadukkaiden yhteysvälien määrällä mitattuna Helsinki-Vantaa oli ennen pandemiaa selvästi Pohjoismaiden suurin ja Euroopassa 12. merkittävin hub-asema¹⁰. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2021.)

Pandemia ja sen tuomat rajoitukset vaikuttivat merkittävästi lentoyhteyksien heikentymiseen vuosina 2020 ja 2021. Monia säännöllisiä reittiyhteyksiä sekä Suomessa että kansainvälisessä liikenteessä jäi pois, koska lentoyhtiöt priorisoivat reittejä heikon taloustilanteen takia.

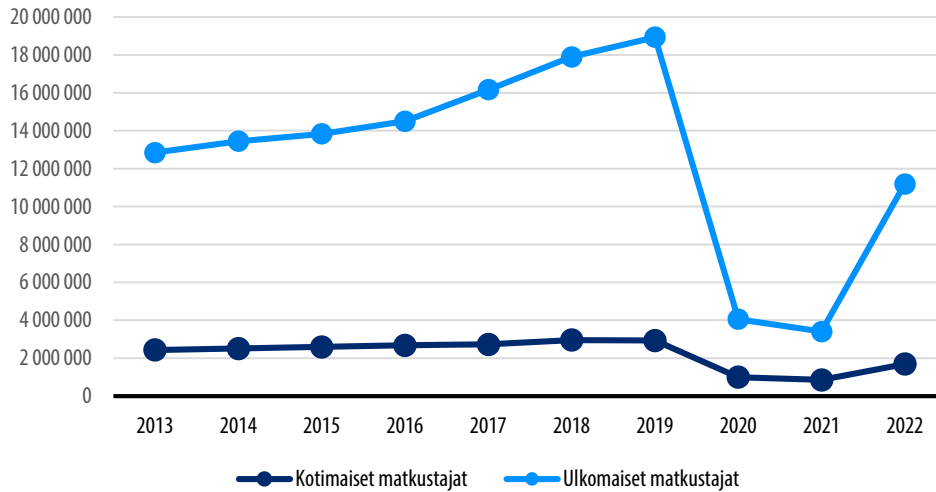
Vuonna 2022 matkustajaliikenne lentoteitse vilkastui selvästi (Kuvio 4), vaikkakin koronaviruksen omikronmuunnoksen vuoksi tiukkoja rajoituksia oli voimassa erityisesti alkuvuonna 2022. (Lentoposti 2022.) Helsinki-Vantaan lentoyhteydet Eurooppaan ja Amerikkaan palautuivat erinomaisesti vuonna 2022. Aasian ja Euroopan välisen vaihtomatkustuksen osuus jäi kuitenkin vähäiseksi. (Finavia 2023.)

Suomi menetti vuonna 2022 strategisen asemansa Euroopan ja Aasian välisenä lentoliikenteen solmukohtana Venäjän hyökkäyssodan seurauksena Venäjän ylilentokiellon astuttua voimaan. Hyvät yhteydet Euroopan kentille ovat kuitenkin edelleen olemassa. Helmikuussa 2023 Suomen lentokenttien kautta lensi 74 prosenttia enemmän matkustajia kuin helmikuussa 2022, mutta 25 prosenttia vähemmän kuin helmikuussa 2019 (Tilastokeskus 2023e).

Lapin lentoasemilla matkustajamäärät olivat talvikaudella 2021–2022 jo noin 80 prosenttia talvikauden 2019–2020 määristä. Finavian arvion mukaan talvikaudella 2022–2023 lentoliikenne palaa Lapissa pandemiaa edeltäneelle tasolle Aasian tiukoista koronarajoituksista ja Venäjän ylilentokiellosta huolimatta. (Traficom 2023.)

10 Hub-asema on lentoasema, jota lentoyhtiö käyttää vaihdollisten lentojen solmukoh-
tana.

Kuvio 4. Matkustajamäärien kehitys Helsinki-Vantaan lentoasemalla vuosina 2013–2022.
Lähde: Finavia, lentoliikenteen tilastot.

Lentoliikenteen lisäksi pandemia vaikutti myös joukko- ja tilausliikenteeseen. Haittavaikutukset joukkoliikennetarjontaan jäivät kuitenkin maltillisiksi valtion korona-avustusten ja lisäostojen takia. Lisäostot olivat ELY-keskuksille valtion osoittamaa lisärahoitusta joukkoliikenteen ostoihin korvaamaan markkinaehtoista liikennettä. Markkinaehtoisen liikenteen tarjontaa pandemia vähensi merkittävästi.

Linja-autoliikenteen osalta koronapandemia vaikutti erityisesti kaukoliikenteen ajokilometreillä mitattuun suoritteeseen, joka tippui vuonna 2020 edellisvuodesta noin 50 prosenttia. Tilausliikenne kärsi merkittävästi pandemiasta erilaisten ryhmämatkojen ja kokoontumisten peruunnuttua. Tilausliikenne oli käytännössä pysähdyksissä kevään ja kesän 2020 aikana (Linja-autoliitto 2020). Rautatieliikenteen kaukoliikenne väheni vastaavana ajankohtana vain 9 prosenttia. (Traficom 2023.)

Alueiden matkailuelinkeinon elpymistä edistävät kehittämishankkeet

Alueiden matkailuelinkeinon elpymistä koronakriisistä edistettiin vuoden 2021 aikana kehittämishankkeilla, joilla tuettiin alueiden mahdollisuuksia kehittää matkailua, vahvistaa alueensa matkailukehittämisen johtamista ja koordinointia sekä tehostaa yhteistyötä kansallisen tason toimenpiteiden kanssa.

Kilpailtuna rahoitushakuna järjestetyn haun teemat nivoutuivat Suomen matkailustrategian kattoteemoihin, joita ovat seuraavat: kestävydestä Suomen matkailun kilpailuvaltti, matkailualan digitalisointi, matkailupalveluiden kasvua tukeva saavutettavuus sekä kilpailukykyä tukevan toimintaympäristön varmistaminen.

Hankkeiden päätoteuttajat olivat matkailun alueorganisaatioita tai vastaavia alueen matkailua laaja-alaisesti kehittäviä toimijoita. Hankkeisiin oli varattu valtion vuoden 2020 IV lisätalousarviossa yhteensä 4 miljoonaa euroa. Rahoituksen saamiseksi hankkeilla tuli olla 20 prosentin omarahoitusosuus. Aluehankkeiden rahoittavina viranomaisina toimivat Etelä-Savon maakuntaliitto sekä Varsinais-Suomen liitto. Rahoitettavaksi valikoitui yhteensä 28 hanketta eri puolilta Suomea.

Vuosina 2020–2021 toteutetut hankkeet kohdentuivat alueilla useiden toimijoiden eduksi. Hankkeiden sisällöissä painottuivat erityisesti digitaalisten valmiuksien ja ratkaisujen kehittäminen, matkailun ympärivuotisuuden lisääminen sekä uusien matkailutuotteiden rakentaminen ja kohderyhmien tavoittaminen.

Keväällä 2022 toteutetun ulkoisen arvioinnin perusteella kehittämishankkeet kohdentuivat hyvin matkailustrategian kattoteemojen edistämiseen. Hankkeista suurin osa keskittyi matkailualan digitalisointiin ja kilpailukykyä tukevan toimintaympäristön vahvistamiseen. Hankkeissa toteutettiin mm. markkinoinnin ja myynnin kehittämisen toimenpiteitä.

Arvioinnin perusteella hankkeissa syntyneet tulokset ovat luoneet edellytyksiä matkailuelinkeinon elpymiselle ja rahoituksella kyettiin tukemaan sellaista matkailun kehittämistyötä, johon muut tukimuodot eivät kohdentuneet. Keskeisinä haasteina hankekokonaisuudessa tunnistettiin vaikeudet yritysten aktivoimisessa ja sitouttamisessa, lyhyestä hankeajasta johtuva tiukka aikataulu sekä henkilöstön vaihtuvuudesta johtuvat toteutusvaikeudet. (Kortelainen ym. 2022.)

2.3 Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan

Venäjän hyökättyä helmikuussa 2022 Ukrainaan suomalaisen matkailualan toipuminen koronapandemiasta oli vielä kesken. Hyökkäyssodalla on ollut vaikutuksia sekä matkailijamääriin että energian ja raaka-aineiden hintoihin. Myös sodan tuoma epävarmuus talouteen vaikuttaa matkustushalukkuuteen. Sodan vaikutukset näkyvät matkailualalla vielä pitkään.

Venäjän ilmatilan sululla on vaikutusta Aasian matkailumarkkinoihin, jotka ovat olleet Suomelle tärkeä markkina-alue. Aasialaisten osuus yöpymisistä oli vuonna 2019 noin 17 prosenttia. Hyökkäyssodan alkamisen jälkeen tärkeimmät matkailijaryhmät tulevat EU- ja EFTA-maista, Isosta-Britanniasta ja Yhdysvalloista. (Tilastokeskus, Tilasto-oppaat)

Venäjän suljettua ilmatilansa eurooppalaisilta lentoyhtiöiltä lentomatkat ovat pidentyneet ja lentoja on myös peruttu ylilentokiellon vuoksi. Kun lentomatkat ovat aiempaa pidempiä, polttoainetta kuluu enemmän. Pitkät lentomatkat lisäävät hiilidioksidipäästöjä ja lisäävät lentoyhtiöiden talousvaikeuksia. Vuonna 2022 lentomäärät olivat vähäisempiä pandemiaa edeltävään aikaan verrattuna myös Kiinan koronasulun vuoksi. (Yle Uutiset 2022.)

Vuonna 2022 venäläisten osuus suomalaisiin majoitusliikkeisiin saapuneista ulkomaisista matkustajista oli 4,6 prosenttia koko maassa, kun osuus vuonna 2019 oli 11,8 prosenttia. Venäläisten matkailijoiden väheneminen näkyy eniten pääkaupunkiseudulla ja rajaa lähellä olevissa maakunnissa (kuvio 5), joissa venäläisillä matkailijoilla on ollut erittäin suuri merkitys. (Tilastopalvelu Rudolf.)

Etelä-Karjalan kaikista ulkomaisista majoitusliikkeisiin saapuneista matkailijoista vuonna 2019 yli 80 prosenttia oli venäläisiä. Vuonna 2022 venäläisten matkailijoiden määrä tippui kymmenesosaan siitä, mitä se oli ennen koronapandemiaa vuonna 2019. Määrän väheneminen on ollut samaa luokkaa myös Etelä-Savossa ja Kymenlaaksossa, mutta näissä maakunnissa venäläisten osuus kaikista ulkomaisista matkailijoista oli ennen pandemiaa selkeästi pienempi kuin Etelä-Karjalassa. (Tilastopalvelu Rudolf.)

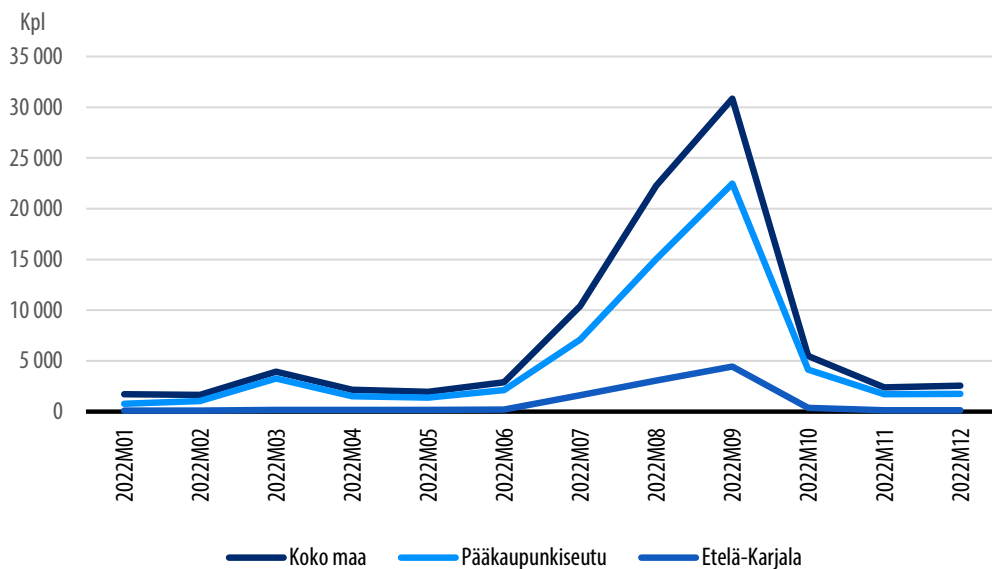
Venäläiset matkailijat muodostivat tärkeimmän asiakasryhmän monelle matkailukohteelle, ja pandemiaan liittyneet matkustusrajoitukset vähensivät myös venäläisten matkailijoiden osuuden hyvin pieneksi. Tartuntalain mukaisten terveysturvallisuustoimien päätyttyä kesäkuun lopussa 2022 myös venäläisiä matkailijoita alkoi saapua Suomeen, mutta turisti-viisumien myöntämisen loputtua venäläisten matkailijoiden määrä romahti. Euroopan unionin ja Venäjän välisen viisumihelpotussopimuksen soveltaminen keskeytettiin osittain 25.2.2022 ja kokonaan 12.9.2022 alkaen. (Ulkoministeriö 2022.) Kuviossa 5 on esitetty maahan saapuneiden venäläisten matkailijoiden määrät kuukausittain vuonna 2022.

Venäjän hyökkäyssodan aiheuttama sähkön ja muun energian sekä elintarvikkeiden hintojen ja korkojen nousu vähentää matkailukysyntää. Vielä alkukevällä 2022 matkailukysyntä näytti kohtalaisen hyvältä koronarajoitusten päättyessä, mutta Venäjän hyökkäyssota toi mukanaan uusia ongelmia. (Matkailu- ja ravintolapalvelut, MaRa ry 2022a.)

Venäjän hyökkäyssodan myötä syntynyt kustannus- ja energiakriisi on vaikeuttanut matkailualan toipumista koronapandemiasta. Matkailualan yritysten kannattavuus on heikentynyt ja saavutettavuus kärsinyt. Toisaalta energiakriisi voi nopeuttaa siirtymistä kestävämpiin energiaratkaisuihin. Matkailuinfrastruktuuria tulee arvioida uudelleen, jotta varmistetaan ilmastonmuutokseen ja luonnonkatastrofeihin sopeutuminen. (OECD 2022.)

Suomen Nato-prosessi toi poikkeuksellisen paljon näkyvyyttä Suomelle. Ulkoministeriön mediaseurannan mukaan Suomen näkyvyys kolminkertaistui vuodesta 2021 vuoteen 2022. Ulkoministeriön tilaaman kyselytutkimuksen¹¹ mukaan kolme neljästä vastaajasta oli tietoinen Suomen Nato-jäsenyushakemuksesta. Tutkimuksen mukaan käsitykset Suomesta paranivat, kun jätetään huomioimatta venäläisten vastaukset. (Finland Toolbox 2023.)

Kuvio 5. Venäläisten kuukausittaiset saapumismäärät vuonna 2022 koko maassa, pääkaupunkiseudulla ja Etelä-Karjalassa. Lähde: Matkailun tietokanta Rudolf.

11 Kysely tehtiin heinä-elokuussa 2022, ja siihen vastasi noin 4 000 henkilöä kymmenessä eri maassa.

3 Toimialan yritys rakenne ja työllisyys

3.1 Yritysten määrä ja liikevaihto

Tiedot perustuvat Tilastokeskuksen 3.3.2023 tekemään [uudistukseen](#)¹². Tilastoissa ovat mukana kaikki markkinaehtoiset yritykset, joilla on tilastovuonna ollut liikevaihtoa, henkilöstömäärää, liiketoiminnan muita tuottoja, investointeja tai tasetta. Aiemmin tilastoissa on ollut mukana vain vähintään puoli vuotta toimineet yritykset, joiden liikevaihto, henkilöstömäärä, investoinnit tai tase ylittivät tilastorajan. Uudistus on vaikuttanut pääasiassa yritysten lukumäärään. (Tilastokeskus 2023d.).

Matkailun laajan klusterin yritysten määrä vuonna 2021 oli 38 632¹³ yritystä. Määrä oli vain hieman pienempi (32 yritystä) kuin vuonna 2019. Laskua yritysten määrässä tapahtui vain henkilöliikenteen toimialalla, jossa yritysten määrä laski noin kuusi prosenttia vuodesta 2019. Muissa matkailun toimialaluokissa yritysten määrä oli vuonna 2021 hieman suurempi kuin ennen koronapandemiaa vuonna 2019 (Taulukko 3).

Majoitustoiminnassa kaikkien alatoimialaluokkien yritysten määrä oli hieman suurempi vuonna 2021 kuin ennen koronapandemiaa vuonna 2019. Ravitsemistoiminnan yrityksistä nousua oli ravintolayritysten määrässä, kun taas ateriapalvelujen, henkilöstö- ja laitospalveluiden sekä baarien ja kahviloiden määrä oli laskenut.

Henkilöstöruokaloiden kohdalla määrän pienenemistä selittää lisääntynyt etätyön tekeminen. Henkilöliikenteen kohdalla yritysten määrän lasku johtui pitkälti taksiliikennettä harjoittavien yritysten määrän vähenemisestä kahdeksalla prosentilla.

12 <https://www.stat.fi/muutostiedote/cleog8dvackwt0bvyrqenfexu>

13 Luvut ovat Tilastokeskuksen 3.3.2023 tekemän muutoksen mukaisia, mikäli olisi käytetty aiempaa laskutapaa, yrityksiä laajassa klusterissa olisi 27 777 kpl.

Taulukko 3. Matkailun laajan klusterin yritysten määrä vuosina 2019–2021. Lähde: Tilastokeskus, yritysten rakenne- ja tilinpäätöstilasto, oikeudelliset yksiköt.

Toimialaryhmä	2019	2020	2021
Majoitustoiminta	2 948	3 083	3 168
Ravitsemistoiminta	12 569	12 579	12 585
Ohjelmapalvelu- ja matkanjärjestäjätoiminta	11 914	12 108	12 139
Ydinklusteri yhteensä	27 431	27 770	27 892
Vuokraus- ja leasingtoiminta	744	768	828
Henkilöliikenne- ja sitä palveleva toiminta	10 489	10 448	9 912
Laaja klusteri yhteensä	38 664	38 986	38 632

Matkailun laajan klusterin yritysten yhteenlaskettu liikevaihto vuonna 2021 oli lähes 13,8 miljardia¹⁴ euroa. Vuoteen 2019 verrattuna liikevaihto on pienentynyt lähes 37 prosenttia (Taulukko 4). Yleinen hintataso alkoi nousta jo vuonna 2021, joten sillä on todennäköisesti ollut vaikutusta myös liikevaihdon määrään.

Merkittävin liikevaihdon lasku tapahtui ohjelmapalvelu- ja matkanjärjestäjätoimintojen yrityksillä, joilla liikevaihto laski noin 50 prosenttia. Majoitustoiminnan yritysten liikevaihto laski 37 prosenttia. Alatoimialaluokittain tarkasteltuna hotellien liikevaihto pienentyi eniten, 41 prosenttia, mutta leirintä-, asuntovaunu- ja matkailuvaunualueiden yritysten liikevaihto kasvoi lähes 18 prosenttia.

Pienin liikevaihdon lasku, 21 prosenttia, tapahtui koko ravitsemistoiminnan alalla keskimäärin, mutta ravitsemistoiminnan sisällä oli vaihtelua. Ravintoloiden liikevaihto laski 20 prosenttia, ateria- ja ravitsemispalveluja (henkilöstöravintolat) tarjoavien yritysten 52 prosenttia ja baarien ja kahviloiden 33 prosenttia. Vuokraus- ja leasingtoiminnoissa liikevaihto kasvoi 10 prosenttia eli 100 miljoonalla eurolla; koronapandemian aikana lisääntyi matkailuautojen ja harrastevälineiden vuokraus, kun loma- ja vapaa-aika vietettiin Suomessa.

14 Luvut ovat Tilastokeskuksen 3.3.3023 tekemän muutoksen mukaisia, mikäli olisi käytetty aiempaa tilastointitapaa, yritysten yhteenlaskettu liikevaihto olisi 13 704 miljoonaa euroa.

Taulukko 4. Matkailun laajan klusterin yritysten liikevaihto (miljoonaa euroa) vuosina 2019–2021. Lähde: Tilastokeskus, yritysten rakenne- ja tilinpäätöstilasto, oikeudelliset yksiköt.

Toimialaryhmä	2019	2020	2021
Majoitustoiminta	1 756	1 078	1 109
Ravitsemistoiminta	5 935	4 527	4 707
Ohjelmapalvelu- ja matkanjärjestäjätoiminta	2 998	1 781	1 461
Ydinklusteri yhteensä	10 689	7 387	7 278
Vuokraus- ja leasingtoiminta	962	937	1 064
Henkilöliikenne- ja sitä palveleva toiminta	9 105	5 201	5 424
Laaja klusteri yhteensä	20 757	13 526	13 767

3.2 Yritysten henkilöstömäärä

Matkailun laajan klusterin yritykset työllistivät vuonna 2021 yhteensä lähes 85 000 henkilötyövuotta (htv¹⁵). Vuoden 2021 henkilöstömäärä ei ole vertailukelpoinen vuosiin 2019 ja 2020, sillä Tilastokeskus on uudistanut tilastointimenetelmää ja **uudistus**¹⁶ laskee henkilöstömääriä keskimäärin 9 prosentilla.

Seuraavassa esitetyt vuosien 2019 ja 2020 henkilöstömäärät ovat vanhan laskentatavan mukaisia. Vuonna 2020 henkilöstömäärä pieneni 16 prosenttia vuodesta 2019. Kehityksessä näkyy selkeästi koronapandemian vaikutus, sillä pandemian aikana työvoimaa siirtyi muille aloille (Harju-Myllyaho ym. 2022). Matkailualan työllisyysnäkökulmista pandemian alettua olivat hyvin epävarmat. Henkilöstömäärä ei kuitenkaan tippunut vuonna 2020 samaa vauhtia kuin liikevaihto vuodesta 2019.

Vuonna 2020 myönnettyillä koronatuilla pyrittiin nimenomaan siihen, että yritykset pystyisivät pitämään henkilöstön töissä. Myös lomautus- ja irtisanomiskäytäntöjen muuttamisen tavoitteena oli massairtisanomisten ehkäisy.

15 htv=henkilötyövuosi. Esimerkiksi yrityksen työllistäessä kokopäiväisesti kaksi henkilöä puolen vuoden ajan kyseessä on yksi henkilötyövuosi.

16 <https://www.stat.fi/muutostiedote/cl830vmdylj6y0dvnwrs6dbg>

Suhteellisesti tarkasteltaessa merkittävin vähennys henkilöstömäärissä tapahtui ohjelmapalvelu- ja matkanjärjestäjätoiminnan yrityksissä. Majoitustoiminnassa henkilöstömäärä väheni lähes 20 prosenttia vuodesta 2019 vuoteen 2020. Vuonna 2021 henkilöstömäärä pieneni edelleen. Pienin muutos oli vuokraus- ja leasingtoiminnan yrityksillä, joilla henkilöstömäärä väheni kuusi prosenttia vuodesta 2019 vuoteen 2020.

Määrällisesti eniten henkilöstömäärä väheni ravitsemistoiminnassa, jossa tapahtui lähes 12 000 henkilötyövuoden väheneminen vuodesta 2019 vuoteen 2020. Kaikissa matkailun laajan klusterin toiminnoissa henkilöstömäärä väheni edelleen vuoden 2021 aikana (Taulukko 5).

Taulukko 5. Matkailun laajan klusterin yritysten henkilöstömäärä (htv) vuosina 2019–2021. Lähde: Tilastokeskus, yritysten rakenne- ja tilinpäätöstilasto, oikeudelliset yksiköt

Toimialaryhmä	2019	2020	2021
Majoitustoiminta	10 460	8 426	6 638
Ravitsemistoiminta	55 759	47 684	38 597
Ohjelmapalvelu- ja matkanjärjestäjätoiminta	13 301	11 552	8 870
Ydinklusteri yhteensä	79 520	67 662	54 105
Vuokraus- ja leasingtoiminta	1 400	1 313	1 249
Henkilöliikenne ja sitä palveleva toiminta	41 171	33 701	29 609
Laaja klusteri yhteensä	122 091	102 676	84 963

3.3 Matkailualan työllisyys

Matkailualalta on koronapandemian myötä kadonnut runsaasti työntekijöitä. Yritykset joutuivat keväällä 2020 lomauttamaan merkittävän määrän työntekijöistään, joista osa siirtyi pysyvästi muille aloille. Vuonna 2020 lähes viidennes majoitustoiminnan työllisistä vaihtoi toimialaa, ja myös moni ravitsemistoiminnan parissa työskennellyt siirtyi muille toimialoille. (Harju-Myllyaho ym. 2022.)

Tesin (Suomen teollisuussijoitus Oy) loka-marraskuussa 2022 tekemän kyselytutkimuksen mukaan 70 prosenttia majoitus- ja ravitsemistoiminnan yrityksistä kärsi työvoimapulasta ja 29 prosenttia vastaajista kertoi sen olevan yrityksen kasvun este (Tesi 2022).

Korvaavan työvoiman saannissa on ollut haasteita, mikä näkyy erityisesti ravitsemisalalla. Toimialan työllisyystilanne on huonontunut koko maassa syksystä 2021 syksyyn 2022 (Ammattibarometri 2022). Osaavasta työvoimasta oli pulaa jo ennen koronapandemiaa, mutta pandemian jälkeen tilanne on entistä vaikeampi.

Matkailuala kärsii myös merkittävästä kohtaantohaasteesta; työpaikat sijaitsevat eri alueilla kuin työnhakijat tai työnhakijoiden osaaminen ei vastaa työtehtävän edellyttämää osaamista. Toisaalta alalla on samanaikaisesti paljon avoimia työpaikkoja, mutta myös työttömyyttä, sillä työnhakijat eivät usein halua ottaa tarjottua työtä vastaan. (Larja & Peltonen 2023.)

Matkailutoimiala työllistää erityisesti naisia ja nuoria. Vuonna 2019 majoitus- ja ravitsemistoiminnan työntekijöistä 68 prosenttia oli naisia, ja nuorten osuus oli 30 prosenttia. Matkailuala on sesonkiluonteista, jolloin työpaikkoihin liittyy yhä useammin osa-aikatyö ja määräaikaisuus. Myös työajan epäsäännöllisyys ja vuorotyö tekevät alasta vähemmän houkuttelevan kuin sellaiset alat, jotka pystyvät tarjoamaan pidempiä ja kokoaikaisia työsuhteita (Valtioneuvosto 2022). Matkailutoimialalla myös vuokratyövoiman käyttö on yleistä, erityisesti ravitsemis- ja majoitustoiminnan parissa. (Harju-Myllyaho ym. 2022.)

Työ- ja elinkeinoministeriön Työvoimatiekartta-hankkeessa etsittiin ratkaisuja eri alojen työvoimatarpeisiin koko Suomessa. Hankkeen tulosten perusteella ammattittain tarkasteltuna työvoiman saannin keskeisinä esteinä ovat työvoimapula (ravintola-ala) tai kohtaanto-ongelma (matkaoppaat). Olennaista olisi vauhdittaa aikuisväestön ammattisiirtymiä ylitarjonta-ammateista työvoimapula-ammatteihin erilaisten koulutus- ja ohjausinstrumenttien avulla.

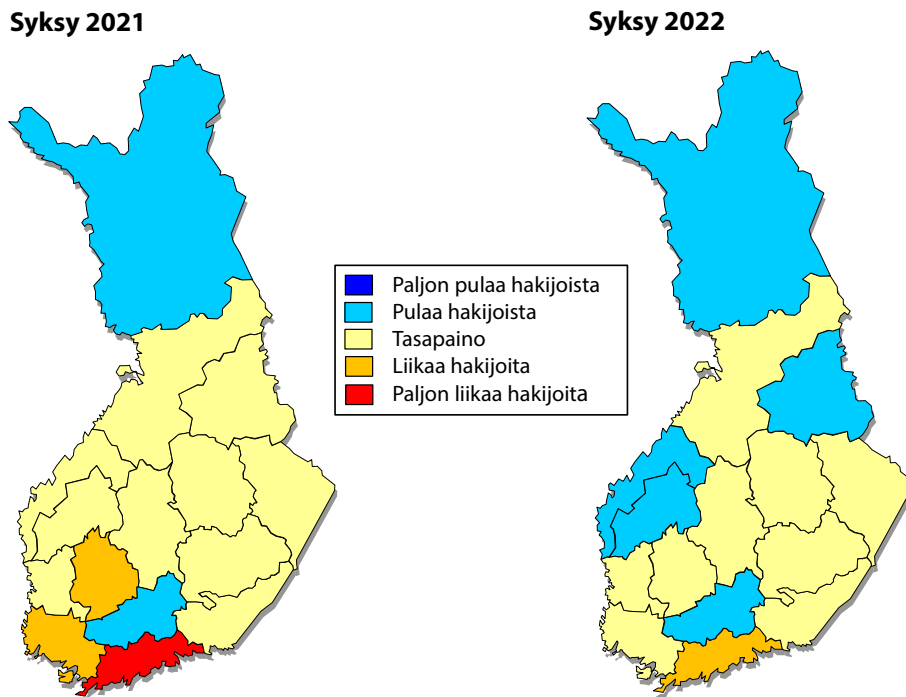
Alueellinen liikkuvuus Suomen sisällä ei yleisesti ole kovin suuri ongelma, mutta eräissä ravintola-alan ammateissa liikkuvuuden kasvu olisi hyödyllistä. Kyseisille ammattilaisille kohdennettu viestintä avoimista työpaikoista ja liikkuvuusavustuksesta voisi helpottaa työvoiman saatavuutta. (Larja & Peltonen 2023.)

Kohtaanto-ongelman ammateissa, joihin matkailutoimialankin ammatit lukeutuvat, keskeinen ratkaisu olisi työnvälityksen tehostaminen digitaalisia ratkaisuja kehittämällä ja työnhakijoita ja työnantajia tukemalla. Kansainvälisten osaajien rekrytointia julkisin varoin ehdotetaan kohdennettavaksi tiettyihin pula-ammatteihin, joissa ulkomaisen työvoiman potentiaali näyttää suurimmalta. Myös ulkomaalaisten opiskelijoiden määrää tulisi näissä ammateissa ehdotusten mukaan kasvattaa. (Larja & Peltonen 2023.)

Työ- ja elinkeinotoimistot tekevät kaksi kertaa vuodessa [ammattibarometrin](#)¹⁷, jossa arvioidaan noin 200 ammatin kysynnän ja tarjonnan suhteita lähitulevaisuudessa. Barometri antaa kuvan alan työvoimatarpeista. Kuvioissa 6, 7 ja 8 on nähtävissä hotellin vastaanottovirkailijoiden, ravintola- ja suurtaloustyöntekijöiden sekä matkatoimistovirkailijoiden työmarkkinatilannearviot syksyllä 2021 ja 2022.

Hotellin vastaanottovirkailijoista oli syksyllä 2022 enemmän pulaa kuin vuotta aiemmin (Kuvio 6). Heikoin tilanne oli ravintola- ja suurtaloustyöntekijöiden kohdalla, joista oli pulaa kaikissa muissa maakunnissa paitsi Varsinais-Suomessa (Kuvio 7). Matkatoimistovirkailijoista ei ollut pulaa missään maakunnassa kumpanakaan tarkastelukautena (Kuvio 8).

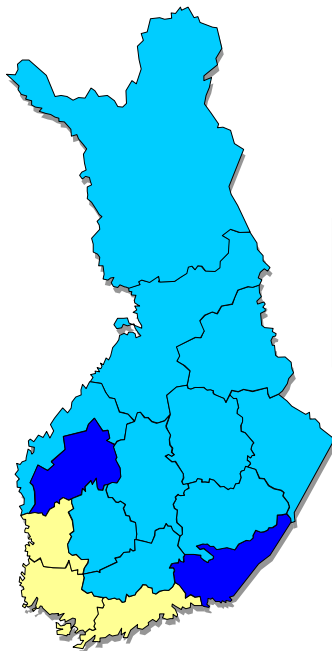
Kuvio 6. Arvio hotellin vastaanottovirkailijoiden työmarkkinatilanteesta seuraavan puolen vuoden aikana. Lähde: ammattibarometri 9/2022.

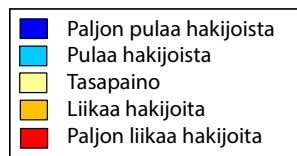
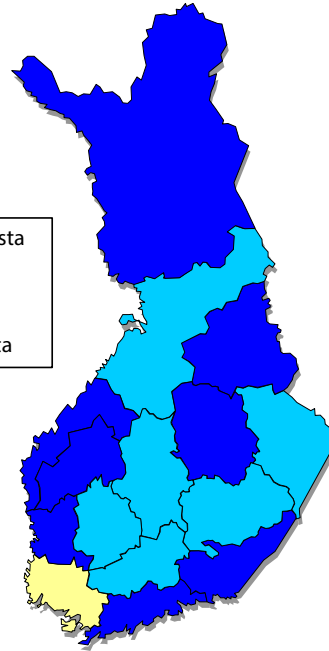
17 <https://www.ammattibarometri.fi>

Kuvio 7. Arvio ravintola- ja suurtaloustyöntekijöiden työmarkkinatilanteesta seuraavan puolen vuoden aikana. Lähde: ammattibarometri 9/2022.

Syksy 2021

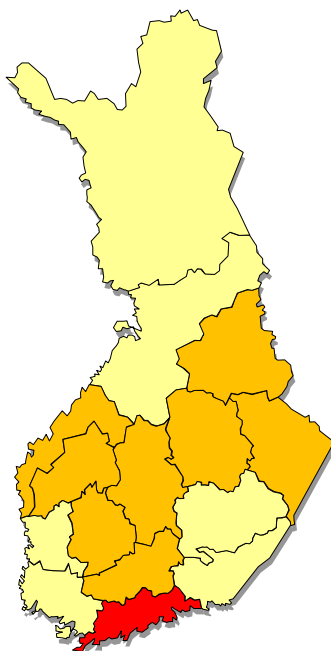

Syksy 2022

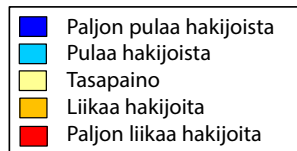
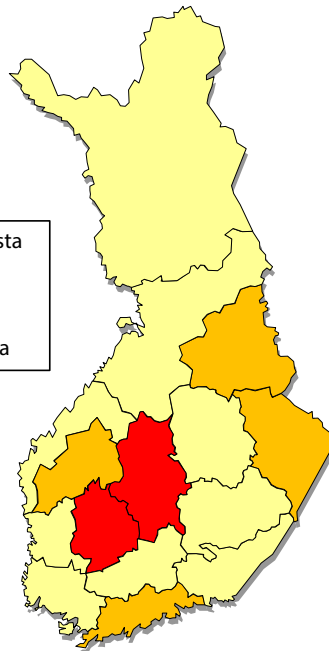

Kuvio 8. Arvio matkatoimistovirkailijoiden työmarkkinatilanteesta seuraavan puolen vuoden aikana. Lähde: ammattibarometri 9/2022.

Syksy 2021

Syksy 2022

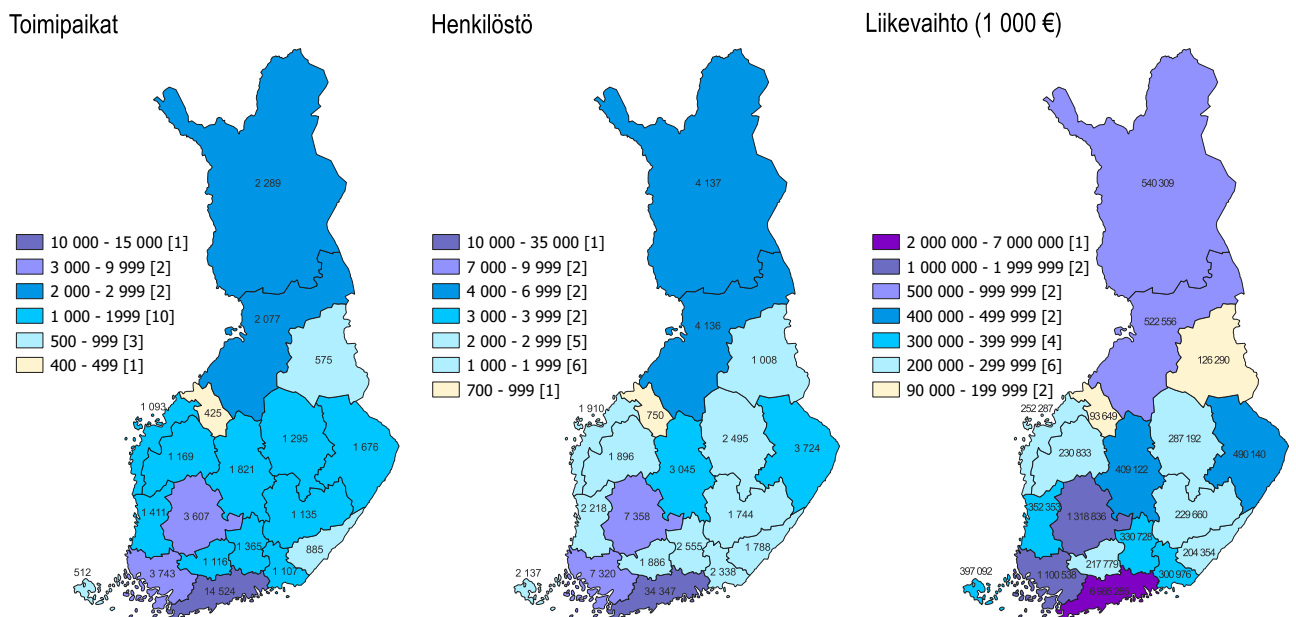
3.4 Toimipaikkojen, liikevaihdon ja henkilöstömäärän jakautuminen alueellisesti

Tiedot perustuvat Tilastokeskuksen 3.3.2023 tekemään uudistukseen. Tilastoissa ovat mukana kaikki markkinaehtoiset yritykset, joilla on tilastovuonna ollut liikevaihtoa, henkilöstömäärää, liiketoiminnan muita tuottoja, investointeja tai tasetta. Uudistus on vaikuttanut pääasiassa yritysten lukumäärään. (Tilastokeskus 2023d.)

Vuonna 2021 matkailun laajan klusterin yrityksillä oli koko maassa yhteensä 42 695 toimipaikkaa. Toimipaikoista 34 prosenttia sijaitsi Uudellamaalla. Varsinais-Suomen ja Pirkanmaan osuus oli kummallakin kahdeksan prosenttia toimipaikoista. Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan osuudet kummallakin olivat viisi prosenttia toimipaikoista.

Matkailun laajan klusterin toimipaikkojen liikevaihdosta kertyi Uudenmaan toimipaikoissa lähes puolet, 48 prosenttia. Uudenmaan toimipaikkojen henkilötyövuosien määrä oli 40 prosenttia koko maan henkilötyövuosista (Kuvio 9).¹⁸

Kuvio 9. Matkailun laajan klusterin yritysten toimipaikkojen määrät, liikevaihto ja henkilöstömäärä (htv) maakunnittain vuonna 2021 Lähde: Tilastokeskus, alueelliset yritystoimintatilastot, erillistilaus.

¹⁸ Tiedot perustuvat Tilastokeskuksen alueelliseen yritystoimintatilastoon, joten liikevaihtoa ja henkilöstömäärää koskevat luvut poikkeavat hieman Tilastokeskuksen yritysten rakenne- ja tilinpäätöstilaston luvuista.

Majoitustoiminnassa vuonna 2021 oli yhteensä 3 402 toimipaikkaa eri maakunnissa. Toimipaikoista Uudellamaalla sijaitsi 17 prosenttia ja Lapissa 14 prosenttia. Yli 200 toimipaikkaa oli myös Pohjois-Pohjanmaan, Varsinais-Suomen ja Pirkanmaan maakunnissa.

Liikevaihtoa Uudellamaalla sijaitsevilla toimipaikoilla oli 30 prosenttia kaikkien toimipaikojen liikevaihdosta. Majoitustoiminnan työpaikoista 25 prosenttia oli Uudellamaalla. Lapin toimipaikat tuottivat 12 prosenttia kaikkien toimipaikojen liikevaihdosta ja henkilöstöä Lapissa oli 13 prosenttia koko maan henkilöstömäärästä (Taulukko 6). Vaikka Lapissa oli toimipaikkoja vain 100 vähemmän kuin Uudellamaalla, toimipaikojen työllistävyys ja liikevaihto oli merkittävästi pienempi kuin Uudellamaalla: tämä selittyy pitkälti Lapin matkailutoiminnan kausiluonteisuudella ja mikroyritysvaltaisudella.

Taulukko 6. Majoitustoiminnan toimipaikojen, liikevaihdon ja henkilöstön (htv) jakaantuminen maakunnittain vuonna 2021. Lähde: Tilastokeskus, alueelliset yritystoimintatilastot, erillistilaus.

Maakunta	Toimipaikojen määrä	Liikevaihto M€	Henkilöstömäärä (htv)
Ahvenanmaa	123	26	197
Etelä-Karjala	115	33	278
Etelä-Pohjanmaa	111	31	263
Etelä-Savo	199	46	274
Kainuu	93	25	202
Kanta-Häme	70	26	190
Keski-Suomi	37	7	92
Keski-Pohjanmaa	166	63	426
Kymenlaakso	90	22	187
Lappi	482	151	1 053
Pirkanmaa	205	93	471
Pohjanmaa	78	26	168
Pohjois-Karjala	126	39	318
Pohjois-Pohjanmaa	275	85	557
Pohjois-Savo	136	47	427
Päijät-Häme	100	35	208
Satakunta	106	28	211
Uusimaa	584	359	2 025
Varsinais-Suomi	260	98	664
Tuntematon	46	1	10
Yhteensä	3 402	1 242	8 221

Ravitsemistoiminnassa vuonna 2021 oli yhteensä 15 821 toimipaikkaa eri maakunnissa. Toimipaikoista Uudellamaalla sijaitsi 36 prosenttia. Pirkanmaalla ja Varsinais-Suomessa sijaitsi kummassakin yhdeksän prosenttia koko maan toimipaikoista. Yli 500 toimipaikkaa oli myös Pohjois-Karjalassa, Keski-Suomessa, Päijät-Hämeessä, Satakunnassa, Pohjois-Pohjanmaalla ja Lapissa.

Liikevaihtoa Uudenmaan ravitsemistoiminnan toimipaikat tuottivat 38 prosenttia koko maan toimipaikkojen liikevaihdosta. Ravitsemistoiminnan yhteenlasketusta henkilötövuosimäärästä Uudenmaan toimipaikoissa oli 39 prosenttia. Pirkanmaan ja Varsinais-Suomen toimipaikkojen liikevaihto- ja henkilötövuosimäärien osuudet koko maan määristä olivat samat kuin toimipaikkojen osuudet koko maan määristä eli noin yhdeksän prosenttia (Taulukko 7).

Taulukko 7. Ravitsemistoiminnan toimipaikkojen, liikevaihdon ja henkilöstön (htv) jakaantuminen maakunnittain vuonna 2021. Lähde: Tilastokeskus, alueelliset yritystoimintatilastot, erillistilaus.

Maakunta	Toimipaikkojen määrä	Liikevaihto M€	Henkilöstömäärä (htv)
Ahvenanmaa	128	35	272
Etelä-Karjala	343	94	800
Etelä-Pohjanmaa	394	119	883
Etelä-Savo	391	105	805
Kainuu	141	40	273
Kanta-Häme	445	126	995
Keski-Suomi	139	37	323
Keski-Pohjanmaa	645	204	1 494
Kymenlaakso	438	122	972
Lappi	520	149	1 135
Pirkanmaa	1 495	498	3 855
Pohjanmaa	435	128	1 078
Pohjois-Karjala	872	323	2 553
Pohjois-Pohjanmaa	528	167	1 294
Pohjois-Savo	360	102	964
Päijät-Häme	596	197	1 595
Satakunta	545	154	1 210
Uusimaa	5 751	1 929	15 894
Varsinais-Suomi	1 491	494	3 870
Tuntematon	164	3	9
Yhteensä	15 821	5 028	40 274

Ohjelmapalvelut ja matkanjärjestäjät -toiminnoissa oli yhteensä 12 310 toimipaikkaa eri maakunnissa vuonna 2021. Toimipaikoista Uudellamaalla sijaitsi 35 prosenttia ja Pirkanmaalla kahdeksan prosenttia. Yli 500 toimipaikkaa oli myös Varsinais-Suomessa, Lapissa, Pohjois-Pohjanmaalla ja Keski-Suomessa.

Uudenmaan toimipaikoissa kertyi alan liikevaihdosta 51 prosenttia ja henkilötyövuosimäärästä 43 prosenttia. Toiseksi eniten liikevaihtoa ja työpaikkoja muihin maakuntiin verrattuna oli Lapissa, jossa liikevaihtoa kertyi kahdeksan prosenttia ja henkilöstöä oli 13 prosenttia maakuntien yhteismääriin verrattuna.

Pirkanmaan toimipaikoissa kertyi liikevaihtoa lähes sama määrä kuin Lapissa, mutta Pirkanmaan toimipaikoissa henkilöstöä oli alle puolet Lapin toimipaikkojen henkilöstömäärästä. Myös Pohjois-Pohjanmaalla toimipaikoissa oli henkilöstöä enemmän kuin Pirkanmaalla (Taulukko 8).

Taulukko 8. Ohjelmapalvelut, matkanjärjestäjät -toiminnan toimipaikkojen, liikevaihdon ja henkilöstön (htv) jakaantuminen maakunnittain vuonna 2021. Lähde: Tilastokeskus, alueelliset yritys-toimintatilastot, erillistilaus.

Maakunta	Toimipaikkojen määrä	Liikevaihto M€	Henkilöstömäärä (htv)
Ahvenanmaa	155	8	47
Etelä-Karjala	203	11	89
Etelä-Pohjanmaa	336	33	264
Etelä-Savo	266	18	144
Kainuu	153	31	204
Kanta-Häme	336	23	196
Keski-Suomi	144	5	45
Keski-Pohjanmaa	510	39	307
Kymenlaakso	303	20	176
Lappi	770	113	953
Pirkanmaa	1 040	103	729
Pohjanmaa	342	25	212
Pohjois-Karjala	354	46	208
Pohjois-Pohjanmaa	579	63	436
Pohjois-Savo	342	37	265
Päijät-Häme	376	29	182
Satakunta	350	18	162
Uusimaa	4 259	734	3 787
Varsinais-Suomi	967	83	465
Tuntematon	525	2	3
Yhteensä	12 310	1 444	8 875

Vuokraus- ja leasingtoiminnassa vuonna 2021 oli eri maakunnissa yhteensä 920 toimipaikkaa. Toimipaikoista Uudellamaalla sijaitsi 32 prosenttia. Yli 50 toimipaikkaa oli myös Varsinais-Suomessa, Pirkanmaalla ja Pohjois-Pohjanmaalla.

Toiminnon liikevaihdosta peräti 86 prosenttia kertyi Uudellamaalla sijaitsevista toimipaikoissa. Seuraavaksi eniten liikevaihtoa kertyi Pohjois-Savon toimipaikoissa, noin kaksi prosenttia alan liikevaihdosta. Samaa tasoa olivat myös Pohjois-Pohjanmaa, Varsinais-Suomi ja Pirkanmaa liikevaihdon määrän osalta.

Uudenmaan toimipaikoissa oli alan henkilöstömäärästä 61 prosenttia. Pohjois-Pohjanmaalla henkilötyövuosimäärästä oli seitsemän prosenttia, Pirkanmaalla ja Varsinais-Suomessa kummassakin viisi prosenttia (Taulukko 9).

Taulukko 9. Vuokraus- ja leasingtoiminnan toimipaikkojen, liikevaihdon ja henkilöstön (htv) jakaantuminen maakunnittain vuonna 2021. Lähde: Tilastokeskus, alueelliset yritystoimintatilastot, erillistilaus.

Maakunta	Toimipaikkojen määrä	Liikevaihto M€	Henkilöstömäärä (htv)
Ahvenanmaa	14	1	3
Etelä-Karjala	20	8	34
Etelä-Pohjanmaa	38	3	3
Etelä-Savo	20	1	7
Kainuu	10	2	9
Kanta-Häme	24	7	8
Keski-Suomi	7	1	0
Keski-Pohjanmaa	45	7	34
Kymenlaakso	14	3	7
Lappi	33	10	62
Pirkanmaa	90	15	70
Pohjanmaa	33	2	8
Pohjois-Karjala	20	3	13
Pohjois-Pohjanmaa	61	17	87
Pohjois-Savo	42	19	37
Päijät-Häme	20	9	28
Satakunta	27	7	19
Uusimaa	294	807	778
Varsinais-Suomi	94	17	67
Tuntematon	14	0	0
Yhteensä	920	938	8 875

Henkilöliikenteen toiminnossa vuonna 2021 oli yhteensä 10 242 toimipaikkaa eri maakunnissa. Uudellamaalla oli 36 prosenttia toimipaikoista. Yli 500 toimipaikkaa oli myös Varsinais-Suomessa, Pirkanmaalla ja Pohjois-Pohjanmaalla.

Liikevaihdosta yli puolet, 55 prosenttia, kertyi Uudenmaan toimipaikoissa. Pirkanmaalla liikevaihtoa kertyi 12 prosenttia ja Varsinais-Suomessa seitsemän prosenttia toiminnon liikevaihdosta.

Uudenmaan toimipaikoissa alan henkilötyövuosimäärä oli 42 prosenttia koko maan määrästä. Varsinais-Suomen ja Pirkanmaan toimipaikoissa henkilöstöä oli kahdeksan prosenttia koko maan määrästä. Pohjois-Pohjanmaalla henkilötyövuosia kertyi kuusi prosenttia koko maan henkilötyövuosimäärästä (Taulukko 10).

Taulukko 10. Henkilöliikenteen toimipaikkojen, liikevaihdon ja henkilöstön (htv) jakaantuminen maakunnittain vuonna 2021. Lähde: Tilastokeskus, alueelliset yritystoimintatilastot, erillistilaus.

Maakunta	Toimipaikkojen määrä	Liikevaihto M€	Henkilöstömäärä (htv)
Ahvenanmaa	92	328	1 617
Etelä-Karjala	204	58	586
Etelä-Pohjanmaa	290	45	483
Etelä-Savo	259	60	515
Kainuu	178	28	320
Kanta-Häme	241	34	496
Keski-Suomi	98	43	290
Keski-Pohjanmaa	455	96	783
Kymenlaakso	262	134	996
Lappi	484	117	934
Pirkanmaa	777	609	2 232
Pohjanmaa	205	70	444
Pohjois-Karjala	304	79	632
Pohjois-Pohjanmaa	634	190	1 762
Pohjois-Savo	415	82	802
Päijät-Häme	273	60	542
Satakunta	383	144	617
Uusimaa	3 636	3 154	11 862
Varsinais-Suomi	931	408	2 254
Tuntematon	121	1	7
Yhteensä	10 242	5 743	28 174

3.5 Aloittaneet ja lopettaneet yritykset

Aloittaneiden ja lopettaneiden yritysten osalta Tilastokeskuksesta saatavilla olisi erillis-hankintana tarkempaakin tietoa. Tässä luvussa on esitetty aloittaneiden ja lopettaneiden yritysten sekä vireille pantujen konkurssien lukumäärät majoitustoiminnan (TOL 55), ravitsemistoiminnan (TOL 56) sekä matkatoimisto-, matkanjärjestäjä- ja varauspalvelut -toiminnan (TOL 79) osalta.

Aloittaneiden yritysten määrä majoitus-, ravitsemis- sekä matkatoimisto-, matkanjärjestäjä- ja varauspalvelut -toiminnoissa on kasvanut melko tasaisesti viimeisen 10 vuoden aikana lukuun ottamatta vuotta 2020, jolloin tapahtui pieni notkahdus alaspäin. Jo vuonna 2021 aloittaneiden yritysten määrä (1 934 yritystä) oli kuitenkin suurempi kuin vuonna 2019 (1 912 yritystä). Vuonna 2021 aloitti 224 majoitustoiminnan yritystä, ja luku oli sama kuin vuonna 2019. Ravitsemistoiminnassa vuonna 2021 aloitti 1 530 yritystä, mikä on 36 yritystä enemmän kuin vuonna 2019.

Matkatoimisto-, matkanjärjestäjä- ja varauspalvelut -toiminnassa aloitti vuonna 2021 180 yritystä. Matkatoimisto-, matkanjärjestäjä- ja varauspalveluyritysten perustamisessa näkyi vuonna 2020 selkeä lasku vuoteen 2019 verrattuna: yrityksiä perustettiin vain 145.

Majoitus-, ravitsemis- sekä matkatoimisto-, matkanjärjestäjä- ja varauspalveluyrityksistä toimintansa lopetti vuonna 2021 yhteensä 1 536. Lopettaneiden yritysten määrä on vähentynyt vuodesta 2014 vuoteen 2018 asti, jolloin lopettavien määrä kääntyi nousuun.

Majoitustoiminnassa vuonna 2021 lopetti 132 yritystä. Määrä oli korkeampi kuin vuosina 2018 ja 2019. Ravitsemisalalla vuonna 2021 lopetti 1 248 yritystä, mikä on enemmän kuin edellisvuonna ja vuonna 2019. Matkatoimisto-, matkanjärjestäjä- ja varauspalveluyrityksistä lopetti toimintansa 156 yritystä vuonna 2021 ja 140 yritystä vuonna 2020. Määrät ovat selkeästi vuoden 2019 määrää (113) korkeammat.

Vuoden 2022 alkuvuoden tilastojen mukaan aloittaneiden ja lopettaneiden yritysten määrä vuonna 2022 on samaa tasoa vuoden 2021 kanssa. Koronapandemian aikanakin aloittaneiden yritysten määrä on ollut suurempi kuin lopettaneiden.

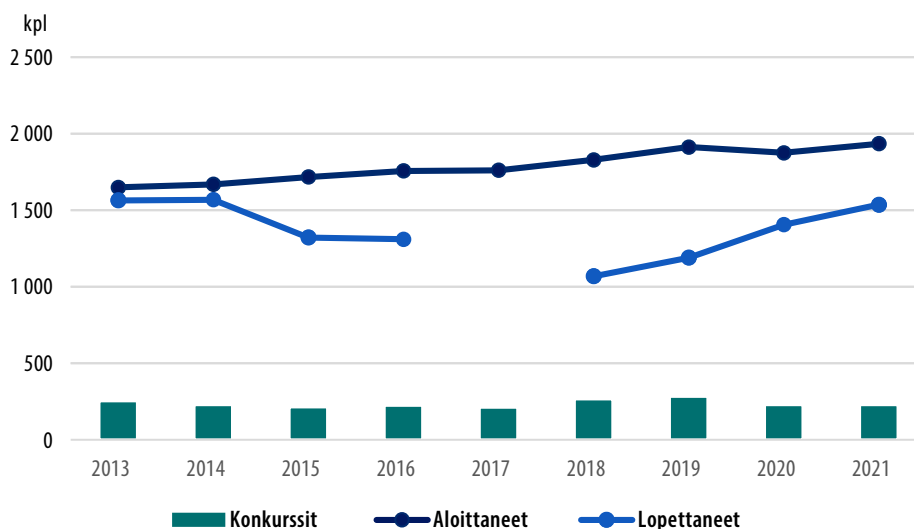
Koronapandemia ei näytä vaikuttaneen aloittaneiden yritysten määrään, mutta lopettaneita näyttää olevan hieman enemmän kuin vuosina ennen pandemiaa. Kun tarkastellaan suhteellista muutosta vuosien 2019 ja 2021 välillä, matkatoimisto-, matkanjärjestäjä- ja varauspalveluyrityksiä lopetti vuonna 2021 noin 38 prosenttia enemmän kuin vuonna 2019, mutta majoitus- ja ravitsemistoiminnan yrityksiä noin 28 prosenttia vähemmän (Kuvio 10).

Konkurssien määrään koronapandemialla ei näyttänyt olleen vaikutusta. Vuosina 2020 ja 2021 majoitus- ja ravitsemisyhteisöissä sekä matkatoimisto-, matkanjärjestäjä- ja varaupalvelutoiminnan yrityksissä vireille pantuja konkurssseja oli vähemmän kuin ennen pandemiaa vuosina 2018 ja 2019 (Tilastokeskus, Konkurssit ja yrityssaneeraukset). Koronapandemian aikana konkurssilakia on muutettu kolme kertaa, jotta yritykset selviäisivät koronapandemian aiheuttamista talousvaikeuksilta ja turhilta konkursseilta välttyttäisiin.

1.5.2020–31.1.2021 oli voimassa lakimuutos, joka rajoitti velkojia hakemasta yritystä konkurssiin silloin, kun yritys ei ollut noudattanut konkurssiuhkaista maksukehotusta (Konkurssilaki 291/2020, Konkurssilaki 721/2020). 1.2–30.9.2021 oli voimassa lakimuutos, joka esti velkojaa hakemasta yrityksiä konkurssiin lyhytkestoisten maksuvaikeuksien vuoksi (Konkurssilaki 14/2021). Konkurssilakimuutosten päättymisen konkurssien määrä ei kuitenkaan lähtenyt kasvuun.

Vuonna 2022 vireille pantujen majoitus- ja ravitsemistoiminnan yritysten konkurssien määrä on hiukan suurempi kuin kahtena edellisellä vuonna, mutta pienempi kuin vuonna 2019. Majoitus- ja ravitsemistoiminnan vireille pantujen konkurssien määrä tammi-helmikuussa 2023 on kuitenkin selvästi suurempi kuin aiempina vuosina vastaavana ajanjaksona. (Tilastokeskus 2023g.)

Kuvio 10. Aloittaneiden ja lopettaneiden yritysten määrät sekä vireille pannut konkurssit vuosina 2013–2021 matkailu-, ravitsemis-, matkatoimisto-, matkanjärjestäjä- ja varaupalvelu-toiminnoissa (vuoden 2017 osalta lopettaneiden määrää ei ole saatavilla). Lähde: Tilastokeskus, aloittaneet ja lopettaneet yritykset, vireille pannut konkurssit.

3.6 Matkailualan suurimmat yritykset vuonna 2021

Pandemian myötä suurimpien yritysten listassa tapahtui vaihtuvuutta. Viidentoista suurimman majoitustoiminnan yrityksen joukossa olevista yhdeksän oli suurimpien joukossa myös vuonna 2019, ja ravitsemistoiminnan osalta listalla oli 11 yritystä, jotka olivat listalla myös vuonna 2019. Matkailun **ydinklusterin** (majoitus-, ravitsemis- sekä ohjelmapalvelu- ja matkajärjestäjätoiminnot) toimialojen liikevaihdoltaan 15 suurinta yritystä löytyvät liitteistä 2, 3 ja 4.

Majoitustoiminnan suurimpana yrityksenä oli edelleen Scandic Hotels Oy, jonka liikevaihto oli tippunut alle puoleen siitä, mitä se oli ennen koronapandemiaa. Scandicilla on yli 270 hotellia Suomessa, Ruotsissa, Norjassa, Tanskassa, Saksassa ja Puolassa. Toiseksi suurimpana oli edelleen Sokotel Oy, joka on osa Sokotel -konsernia, joka taas kuuluu SOK Liiketoiminta -konserniin. Liikevaihdoltaan kolmanneksi suurin vuonna 2021 oli Holiday Club Resort Oy, jolla on kohteita Suomessa, Ruotsissa ja Espanjassa.

Ravitsemistoiminnan kolme liikevaihdoltaan suurinta yritystä olivat kaikki henkilöstö- ja laitosruokaloita: ulkomaalaisomistuksessa olevat Compass Group Finland Oy (Amica, Food & Co ja Tastory -ravintolat) ja Sodexo Oy sekä valtio-omisteinen Leijona Catering Oy. Sekä Compass Group Finland Oy:n että Sodexo Oy:n liikevaihto on tippunut alle puoleen koronapandemiaa edeltävään aikaan verrattuna, mutta Leijona Catering Oy:n liikevaihto on kasvanut hieman. Leijona Catering Oy toteuttaa mm. kaikki Puolustusvoimien ruokapalvelut.

Ohjelmapalvelu- ja matkanjärjestäjätoiminta -alan liikevaihdoltaan suurin yritys vuonna 2021 oli matkatoimisto: Oy SRG Finland Ab (Matkatoimisto Gullivers, Matkatoimisto Supersaver, Töölön Matkatoimisto), jonka liikevaihto laski kolmannekseen vuoden 2019 tasosta. Yritys kuitenkin lähes tuplasi liikevaihtonsa vuodesta 2020 vuoteen 2021.

Toiseksi suurin oli vuonna 2020 perustettu Esittävät taiteet -toimialaluokkaan kuuluva Kari Ikonen Oy, joka järjestää konsertteja ja tuottaa musiikkia. Kolmanneksi suurin oli Oy Lomarengas Ab, Ltd, joka välittää vuokramökkejä ja loma-asuntoja. Lomarengas Ab, Ltd:n liikevaihto on kasvanut vuoden 2019 jälkeen sekä vuonna 2020 että vuonna 2021, ja kasvua vuodesta 2019 vuoteen 2021 oli 61 prosenttia.

4 Alan yritysten taloudellinen tilanne

Yritysten taloudellista tilannetta kuvaamaan on valittu neljä tunnuslukua. Kannattavuutta kuvaavat käyttökateprosentti ja kokonaispääoman tuottoprosentti. Vakavaraisuutta kuvaavat omavaraisuusaste ja suhteellinen velkaantuneisuusprosentti.

Tunnusluvut perustuvat yritysten tilinpäätösten tietoihin. Tarkastelua on toimialaluokissa 55, 56 ja 79. Tarkasteluajanjakso on vuodesta 2012 vuoteen 2021. Tarkastelua on tehty kussakin toimialaluokassa myös 10 tai yli ja alle 10 henkilöä työllistävien yritysten kesken. Tunnusluvuista on käytetty mediaania¹⁹.

4.1 Kannattavuus

Kannattavuus kuvaa liiketoiminnan taloudellista tulosta ja riittävä kannattavuus on liiketoiminnan perusedellytys. Kannattavuuden mittareina on tässä raportissa käytetty **käyttökateprosenttia**, joka on liikevaihtoon suhteutettu tunnusluku ja **kokonaispääoman tuottoprosenttia**, joka on pääomaan suhteutettu tunnusluku.

Käyttökateprosentti

Käyttökateprosentti²⁰ on liikevaihtoon suhteutettu tunnusluku ja se on käyttökateen suhde liiketoiminnan tuottoihin (liikevaihto + liiketoiminnan muut tuotot). Käyttökate kertoo yrityksen liiketoiminnan tuloksen ennen poistoja, rahoituseriä ja veroja.

Käyttökateprosentti on käyttökelpoinen, kun verrataan saman toimialan yritysten kannattavuutta. Käyttökateprosentille ei ole olemassa yleispätevää ohjearvoa. Palvelualoilla käyttökateprosentti on yleensä 5–15 % (Alma Talent).

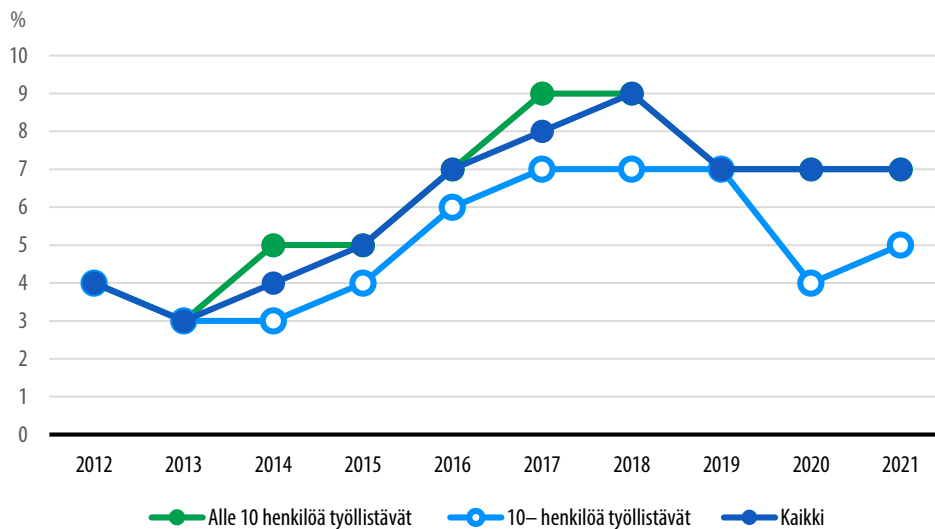
Majoitustoiminnan yritysten käyttökateprosentin mediaani vuonna 2021 oli seitsemän prosenttia. Koronapandemialla ei ollut vaikutusta käyttökateprosentin mediaanin, kun tarkastellaan kaikkia majoitusalan yrityksiä. 10 vuoden tarkastelujaksolla käyttökateprosentin mediaani oli heikoin vuonna 2013, jolloin se oli kolme prosenttia. Vuoden 2013 jälkeen luku parani vuosittain vuoteen 2018 saakka ja oli tuolloin yhdeksän prosenttia (Kuvio 11).

19 Mediaani on keskiluku, joka on järjestetyn joukon keskimäinen havainto.

20 Käyttökateprosentti = $100 \times \text{käyttökate} / \text{liiketoiminnan tuotot}$ yhteensä.

Kun tarkastellaan eri kokoluokkien yrityksiä, alle 10 henkilöä työllistävien yritysten käyttökateprosentti seuraa kaikkien yritysten käyrää ja ei muuttunut pandemian alettua, mutta yli 10 henkilöä työllistävien yritysten käyttökateprosentin mediaani oli selkeästi vuotta 2019 heikempi vuosina 2020 ja 2021. Koronapandemia vaikutti merkittävimmin yli 10 henkilöä työllistävien hotellien käyttökateprosenttiin, hotelleilla luku tippui vuoden 2019 seitsemästä prosentista kahteen prosenttiin. Leirintä- ja asuntovaunualueiden yritysten käyttökate parani koronapandemian seurauksena: vuonna 2019 mediaani oli seitsemän prosenttia, kun taas vuonna 2020 kolmetoista ja vuonna 2021 kymmenen prosenttia.

Kuvio 11. Käyttökateprosentti (mediaani) majoitustoiminnassa (TOL 55) vuosina 2012–2021. Lähde: Tilastokeskus, tilinpäätöstilastot.

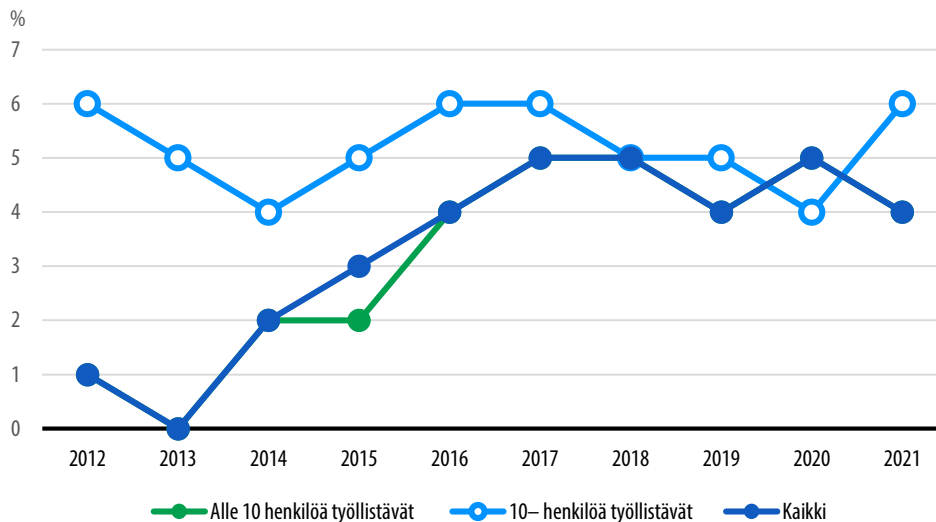

Ravitsemistoiminnan yritysten käyttökateprosentin mediaani vuonna 2021 oli neljä prosenttia eli sama kuin vuonna 2019, mutta vuonna 2020 mediaani oli viisi prosenttia. Ravitsemistoiminnan yritysten käyttökateprosentin mediaani oli alhaisimmillaan nolla prosenttia vuonna 2013, kun tarkastellaan 10 vuoden ajanjaksoa. Vuoden 2013 jälkeen nousua tapahtui vuosittain vuoteen 2017 saakka (Kuvio 12).

Alle 10 henkilöä työllistävien yritysten käyttökateprosentin mediaani seuraa kaikkien yritysten käyrää ja nousi vuoden 2019 neljästä prosentista vuonna 2020 viiteen prosenttiin ja laski vuonna 2021 neljään, kun taas yli 10 henkilöä työllistävien yritysten käyttökateprosentin mediaani laski vuoden 2019 viidestä prosentista neljään prosenttiin, mutta oli kuitenkin vuonna 2021 jo kuusi prosenttia. Merkittävin muutos heikompaan vuosien 2019 ja 2020 välillä oli yli 10 henkilöä työllistävissä ateriapalvelutoiminnan yrityksissä, joissa käyttökateprosentin mediaani laski vuoden 2019 viidestä prosentista vuonna 2020 negatiiviseksi eli miinus yhteen prosenttiin.

Kuvio 12. Käyttökateprosentti (mediaani) ravitsemistoiminnassa (TOL 56) vuosina 2012–2021.

Lähde: Tilastokeskus, tilinpäätöstilastot.

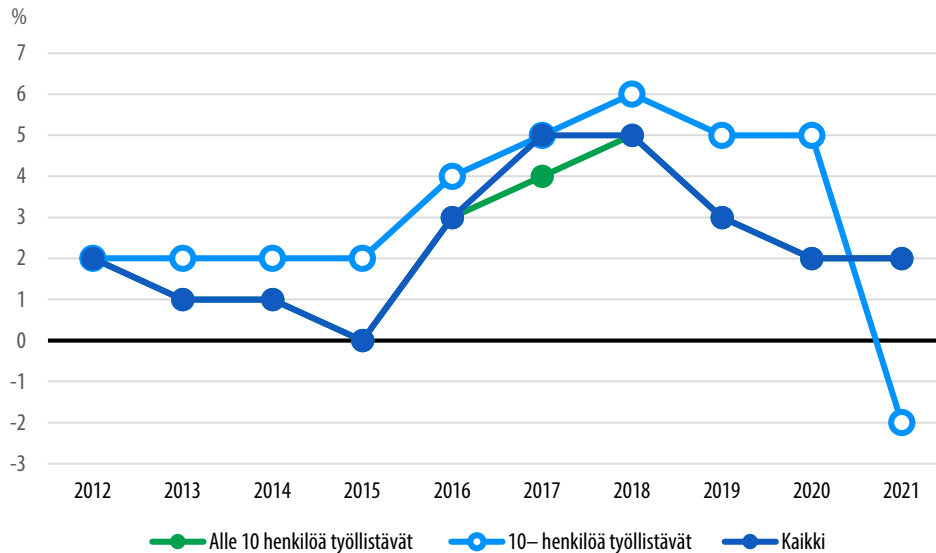
Matkatoimisto-, matkanjärjestäjä- ja varauspalvelutoimintojen yritysten käyttökateprosentin mediaani vuonna 2021 oli keskimäärin kaksi prosenttia, sama kuin edellisellä vuonna. Ennen koronapandemiaa mediaani oli korkeampi, vuosina 2017–2019 mediaani vaihteli 3–5 prosentin välillä (Kuvio 13).

Heikoimmillaan käyttökateprosentin mediaani oli vuonna 2015 (nolla prosenttia), kun tarkastellaan 10 vuoden ajanjaksoa. Merkittävin käyttökateprosentin heikkeneminen tapahtui yli 10 henkilöä työllistävissä yrityksissä, joissa mediaani laski vuosien 2019 ja 2020 viidestä prosentista -2 prosenttiin.

Matkatoimisto-, matkanjärjestäjä- ja varauspalveluyritysten käyttökateprosenttiin koronapandemia vaikutti selkeästi enemmän kuin varaus- ja matkaoppaiden palveluja tarjoavien yritysten käyttökateprosenttiin. Matkatoimisto-, matkanjärjestäjä ja varauspalveluyritysten käyttökate laski vuoden 2019 nolosta prosentista -5 prosenttiin vuonna 2020 ja oli vuonna 2021 myös negatiivinen, -3 prosenttia.

Matkatoimisto-, matkanjärjestäjä- ja varauspalveluyritysten käyttökateprosentti heikentyi erityisesti yli 10 henkilöä työllistävissä yrityksissä vuoden 2019 yhdestä prosentista vuonna 2021 peräti -22 prosenttiin. Myös varaus- ja matkaoppaiden palveluja tarjoavien, yli 10 henkilöä työllistävien yritysten käyttökateprosentti heikentyi pandemian seurauksena, mutta selvästi vähemmän kuin matkatoimisto-, matkanjärjestäjä- ja varauspalvelut -toiminnon yrityksissä.

Kuvio 13. Käyttökateprosentti (mediaani) matkatoimisto-, matkanjärjestäjä ja varauspalvelu-toiminnassa (TOL 79) vuosina 2012–2021. Lähde: Tilastokeskus, tilinpäätöstilastot.

Kokonaispääoman tuotto prosentti

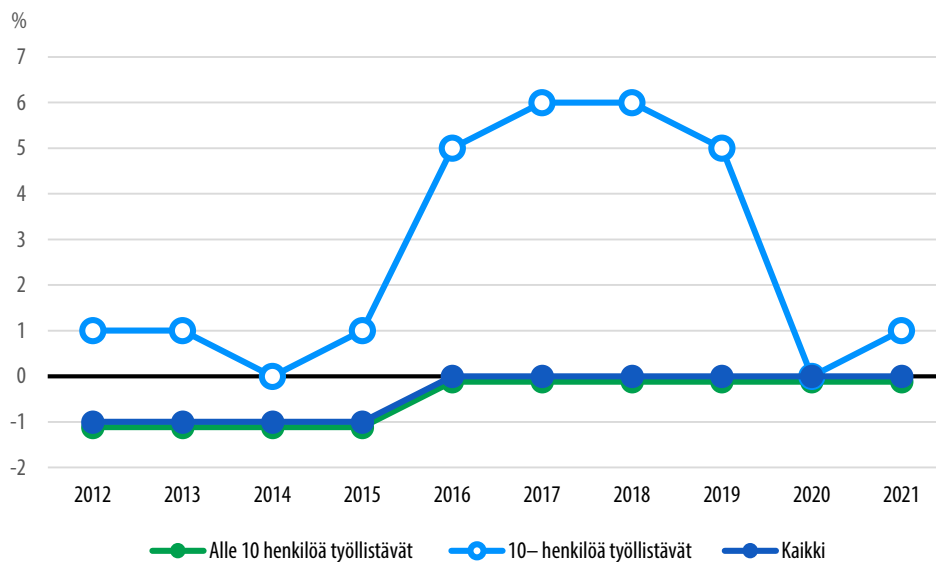
Kokonaispääoman tuotto prosentti²¹ kertoo, kuinka paljon yritystoimintaan sitoutuneelle pääomalle on kertynyt tilikaudella tuottoa. Luku kertoo yrityksen kyvystä tuottaa tulosta kaikelle toimintaan sitoutuneelle pääomalle. Kokonaispääoman tuotto prosenttin viitteelliset ohje arvot ovat seuraavat: yli 10 prosenttia = hyvä, 5–10 prosenttia = tyydyttävä ja alle 5 prosenttia = heikko. (Alma Talent.)

Majoitustoiminnan yritysten kokonaispääoman tuotto prosenttin mediaani on ollut nol-la vuodesta 2016 eteenpäin tarkasteluvuoteen 2021 asti. Alle 10 henkilöä työllistävien yritysten kokonaispääoman tuotto prosenttin mediaani säilyi koronapandemian alettu edellisvuosien tasolla eli nollana, mutta tätä suurempien yritysten mediaani heikentyi merkittävästi vuoden 2019 viidestä prosentista nollaan vuonna 2020 ja yhteen prosenttiin vuonna 2021 (Kuvio 14).

21 Kokonaispääoman tuotto prosentti = $100 \times (\text{nettotulos} + \text{rahoituskulut} + \text{verot}) / \text{kokonaispääoma}$ keskimäärin tilikaudella.

Hotellien kokonaispääoman tuotto prosentti heikkeni koronapandemian seurauksena, mutta lomakylpien, retkeilymajojen sekä leirintä- ja asuntovaunualueyritysten kokonaispääoman tuotto prosentti parani koronapandemian seurauksena. Lomamökeissä ja leirintäalueilla yöpyminen lisääntyi pandemian aikaan, sillä se oli turvallisempaa, kun pystyttiin pitämään paremmin etäisyyttä toisiin ihmisiin kuin esimerkiksi hotelleissa.

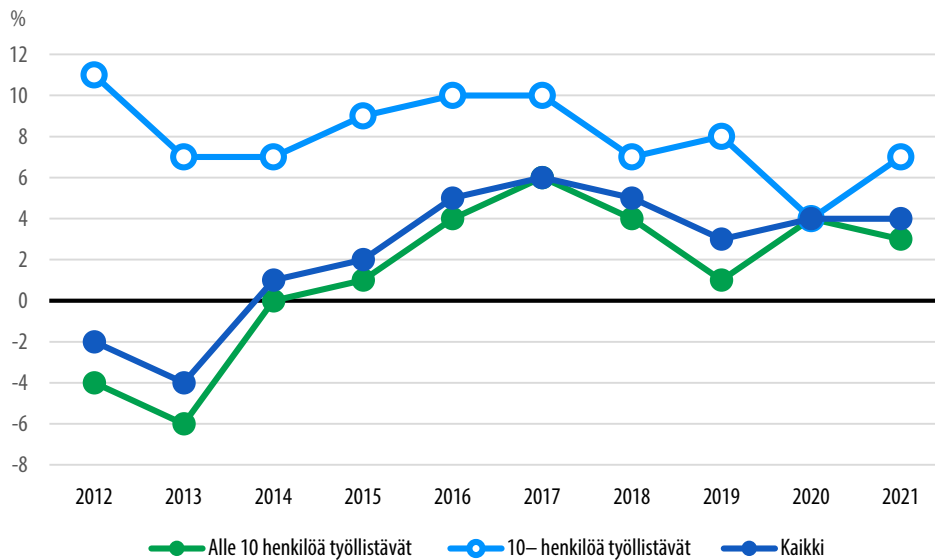
Kuvio 14. Kokonaispääoman tuotto prosentti (mediaani) majoitustoiminnassa (TOL 55) vuosina 2012–2021. Lähde: Tilastokeskus, tilinpäätöstilastot.

Ravitsemistoiminnan kaikkien yritysten kokonaispääoman tuotto prosentti mediaani oli vuosina 2020 ja 2021 neljä prosenttia, mikä on yhden prosenttiyksikön korkeampi kuin vuonna 2019. Kymmenen vuoden ajanjaksolla luku on ollut parhaimmillaan vuonna 2017, jolloin se oli kuusi prosenttia ja heikoimmillaan vuonna 2013, jolloin luku oli miinus neljä prosenttia (Kuvio 15).

Yrityskoolla oli merkitystä luvun kehittymiseen koronapandemian alettua. Alle 10 henkilöä työllistävien yritysten kokonaispääoman tuotto prosentti mediaani parani vuoden 2019 jälkeen, mutta yli 10 henkilöä työllistävien yritysten kohdalla luku heikentyi kahdeksasta prosentista vuoden 2020 neljään prosenttiin. Yrityskoon vaikutusta osaltaan selittää pienien yritysten ketteryys sopeuttaa toimintaansa muuttuvassa toimintaympäristössä, mutta myös valtion myöntämien koronaturvien kohdistuminen nimenomaan pk-yrityksille.

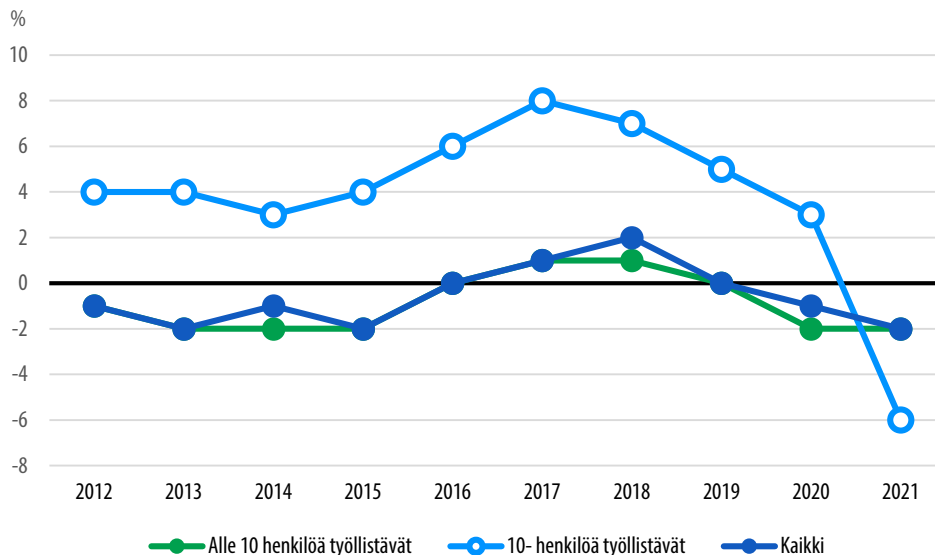
Kuvio 15. Kokonaispääoman tuotto prosentti (mediaani) ravitsemistoiminnassa (TOL 56) vuosina 2012–2021. Lähde: Tilastokeskus, tilinpäätöstilastot.

Matkatoimisto-, matkanjärjestäjä- ja varauspalveluiden kaikkien yritysten kokonaispääoman tuotto prosentti mediaani vuonna 2021 oli -2 prosenttia eli samaa tasoa kuin vuosina 2013 ja 2015. Parhaimmillaan 10 vuoden aikana luku oli kaksi vuonna 2018 (Kuvio 16).

Merkittävimmin kokonaispääoman tuotto prosentti heikkeni yli 10 henkilöä työllistävillä matkatoimisto-, matkanjärjestäjä- ja varauspalveluyrityksillä, joilla kokonaispääoman tuotto prosentti on ollut laskussa jo vuodesta 2017 asti, mutta vuonna 2021 lasku oli erittäin suuri. Myös varaus- ja matkaoppaiden palveluja tarjoavien yritysten kokonaispääoman tuotto prosentti heikkeni erityisesti yli 10 henkilöä työllistävillä yrityksillä, mutta ei niin paljon kuin matkatoimistoilla. Kehitystä selittää ulkomaisten matkailijoiden vähäinen saapuminen Suomeen. Kotimaiset matkailijat varaavat usein lomamatkalla tarvittavat palvelut itse.

Kuvio 16. Kokonaispääoman tuotto prosentti (mediaani) matkatoimisto-, matkanjärjestäjä- ja varauspalvelut -toiminnassa (TOL 79) vuosina 2012–2021. Lähde: Tilastokeskus, tilinpäätöstilastot.

Yhteenveto kannattavuudesta

Kun tarkastellaan kannattavuuden tunnuslukujen mediaaneja keskimääräisesti, pandemia ei aiheuttanut merkittävää muutosta, mutta toimialaryhmien sisällä esimerkiksi yrityskoon muuttuessa ja toimialaluokan 3-numerotasolla pandemian aiheuttamia vaikutuksia tuli esiin.

Majoitustoimialan yritysten käyttökateprosentti on ollut ennen pandemiaa ja pandemian alkamisen jälkeen parempi kuin muilla tarkastelluilla toimialoilla ja ero erityisesti matkatoimisto-, matkanjärjestäjä- ja varauspalvelut -toiminnan yrityksiin kasvoi. Majoitusalan käyttökateprosentti on vuodesta 2015 lähtien ollut samaa tasoa kuin palvelualoilla yleisesti eli 5–15 prosenttia. Pandemian alkamisen jälkeen yli 10 henkilöä työllistävien majoitustoiminnan yritysten kannattavuus laski, kun taas muilla kannattavuus säilyi lähes samalla tasolla. Leirintä- ja asuntovaunualueyritysten kannattavuus parani pandemian alkamisen jälkeen.

Ravitsemisalan käyttökateprosentin mediaani oli ennen pandemiaa kasvussa. Se oli kuitenkin heikompi kuin palvelualoilla yleisesti. Pandemian alettua käyttökateprosentti säilyi keskimäärin samalla tasolla kuin ennen pandemiaa vuonna 2019. Ennen pandemiaa yli kymmenen henkilöä työllistäneillä yrityksillä käyttökateprosentti on ollut muita parempi, mutta tilanne tasoittui pandemian alkamisen jälkeen.

Kannattavuus heikkeni erityisesti **matkatoimisto-, matkanjärjestäjä- ja varauspalvelut**-toiminnan yrityksillä. Lisäksi mitä suurempi yritys, sitä enemmän kannattavuusluvut heikkenivät. Kannattavuus oli ennen pandemiaa heikko alle 10 henkilöä työllistävillä yrityksillä, mutta pandemian alkamisen jälkeen yli 10 henkilöä työllistävien yritysten kannattavuus heikkeni huomattavasti kuin niitä pienemmillä. Yli 10 henkilöä työllistävien matkatoimisto-, matkanjärjestäjä- ja varauspalveluyritysten käyttökateprosentti ja kokonaispääomantuotto prosentti syöksyivät molemmat miinusmerkkisiksi vuonna 2021.

4.2 Vakavaraisuus

Vakavaraisuus kertoo yrityksen pitkäaikaisesta maksuvalmiudesta eli miten pääoma on jakaantunut omaan ja vieraaseen pääomaan. Vakavaraisuuden tunnuslukuina tässä raportissa on käytetty **omavaraisuusastetta**, joka kertoo, minkä verran yrityksen varallisuudesta on rahoitettu omalla pääomalla ja **suhteellista velkaantuneisuusprosenttia**, joka mittaa yrityksen velkojen suhdetta liikevaihtoon.

Omavaraisuusaste

Omavaraisuusaste²² mittaa yrityksen vakavaraisuutta, tappion sietokykyä sekä kykyä selviytyä sitoumuksista pitkällä tähtäimellä. Tunnusluku kertoo, minkä verran yrityksen varallisuudesta on rahoitettu omalla pääomalla. Kun omavaraisuusaste on riittävän korkea, yrityksen riippuvuus suhdanteista ja muista toimintaympäristön muutoksista on vähäisempi. Omavaraisuusasteen viitteelliset ohjearvot ovat seuraavat: yli 50 prosenttia = erinomainen, 35–50 prosenttia = hyvä, 25–35 prosenttia = tyydyttävä, 15–25 prosenttia = välttävä ja alle 15 prosenttia = heikko. (Alma Talent.)

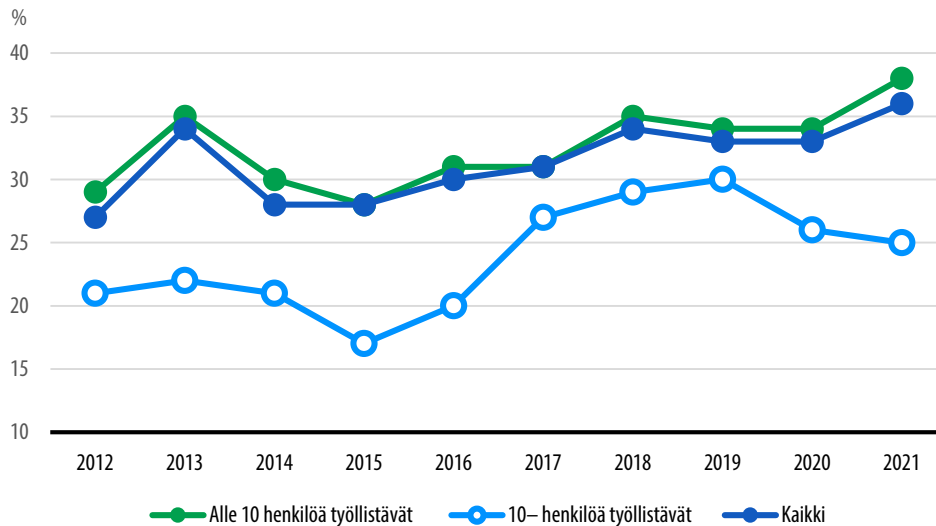
Majoitustoimialan yritysten omavaraisuusasteen mediaani vuonna 2021 oli 36 prosenttia, mikä oli parempi kuin kahtena edellisellä vuonna, jona se oli 33 prosenttia (Kuvio 17). Leirintäalueyritysten omavaraisuusaste (56 prosenttia) oli selkeästi parempi kuin hotellimajoitusta tarjoavilla yrityksillä (28 prosenttia) vuonna 2021.

Hotellien omavaraisuusaste on vuodesta 2016 pysynyt samalla tasolla, noin 28 prosentissa. Yli 10 henkilöä työllistävillä yrityksillä omavaraisuusaste on ollut koko 10 vuoden tarkasteluajanjakson heikompi kuin toimialalla keskimäärin, mutta pandemian seurauksena yli 10 henkilöä työllistävien omavaraisuusaste heikkeni, kun taas niitä pienempien omavaraisuusaste pysyi ennallaan tai kasvoi hieman.

²² Omavaraisuusaste = $100 \times \frac{\text{omat varat}}{\text{oikaistun taseen loppusumma} - \text{tehtyyn työhön perustuvat ennakkomaksut}}$.

Kuvio 17. Omavaraisuusaste (mediaani) majoitustoiminnassa (TOL 55) vuosina 2012–2021.

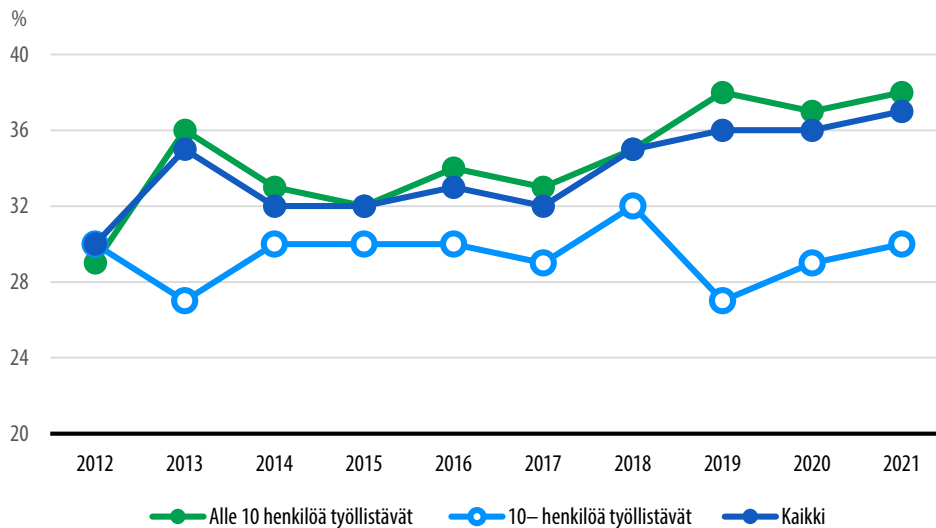
Lähde: Tilastokeskus, tilinpäätöstilastot.

Ravitsemistoiminnan kaikkien yritysten omavaraisuusasteen mediaani vuonna 2021 oli 37 prosenttia (Kuvio 18). Ateriapalveluja tarjoavien yritysten (henkilöstöravintolat) omavaraisuusaste (57 prosenttia) oli selkeästi parempi kuin ravintoloilla tai baareilla ja kahviloilla (35 prosenttia). Kaikilla omavaraisuusasteen mediaani oli heikentynyt, mutta ei merkittävä määrää, koska se on edelleen vähintään hyvä.

Yli 10 henkilöä työllistävien ravitsemisalan yritysten omavaraisuus oli heikentynyt vuonna 2019 vuodesta 2018 viidellä prosenttiyksiköllä, mutta parani sekä vuonna 2020 että 2021, ei kuitenkaan vuoden 2018 tasolle. Yli 10 henkilöä työllistävien ravitsemisalan yritysten omavaraisuus on koko 10 vuoden tarkastelujakson ajan ollut heikompi kuin niitä pienemmillä yrityksillä, mutta pandemia kasvatti eroa.

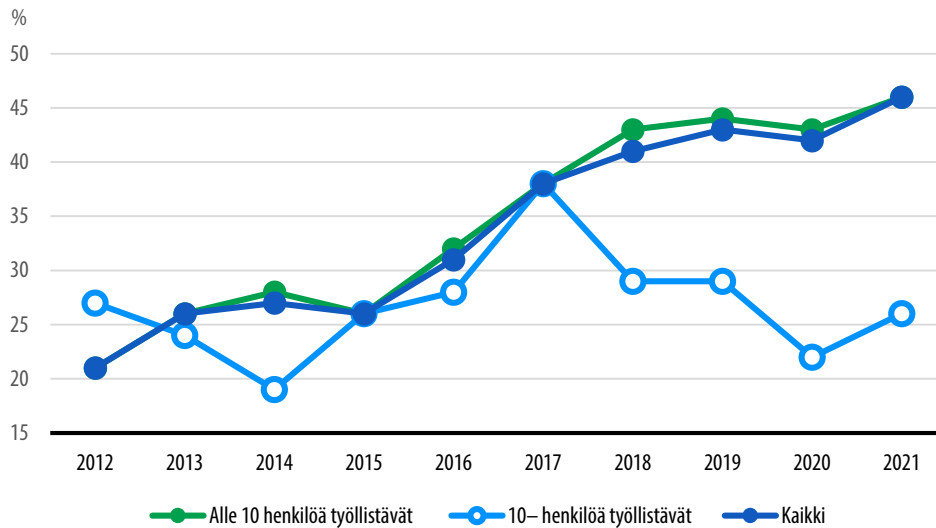
Kuvio 18. Omavaraisuusaste (mediaani) ravitsemistoiminnassa (TOL 56) vuosina 2012 – 2021. Lähde: Tilastokeskus, tilinpäätöstilastot.

Matkatoimisto-, matkanjärjestäjä- ja varaupalvelut -alan kaikkien yritysten omavaraisuusasteen mediaani vuonna 2021 oli 46 prosenttia. Matkatoimisto-, matkanjärjestäjä- ja varaupalveluyrityksillä omavaraisuusaste hieman parani vuonna 2021 kahteen edelliseen vuoteen verrattuna: vuonna 2021 se oli 43 prosenttia (Kuvio 19). Varaus- ja matkaoppaiden palveluja tarjoavien yritysten omavaraisuusasteen mediaani oli hieman korkeampi eli 46 prosenttia, mikä on samaa tasoa kuin vuonna 2019.

Yli 10 henkilöä työllistävien yritysten omavaraisuusasteen mediaani (26 prosenttia) oli selkeästi heikompi kuin niitä pienemmillä, joilla se oli 46 prosenttia vuonna 2021. Alan yrityksistä suurin osa on alle 10 henkilöä työllistäviä. 2010-luvun alkupuolella eri kokoisten yritysten omavaraisuusasteet olivat useana vuonna lähes samoja, mutta vuonna 2018 tilanne muuttui ja yli 10 henkilöä työllistävien omavaraisuusaste alkoi heikentyä.

Kuvio 19. Omavaraisuusaste (mediaani) matkatoimisto-, matkanjärjestäjä ja varauspalvelut -toiminnassa (TOL 79) vuosina 2012–2021. Lähde: Tilastokeskus, tilinpäätöstilastot.

Suhteellinen velkaantuneisuusprosentti

Suhteellinen velkaantuneisuusprosentti²³ mittaa yrityksen velkojen suhdetta toimialan laajuuteen. Tunnusluvussa yrityksen kokonaisvelat suhteutetaan liikevaihtoon. Korkea suhteellinen velkaantuneisuus edellyttää yritykseltä hyvää käyttökatetta, jotta lainojen hoidosta selvitään. Luvulla voidaan verrata saman toimialan yrityksiä keskenään. Suhteellisen velkaantuneisuusprosentin viitteelliset ohjearvot ovat seuraavat: alle 40 prosenttia = hyvä, 40–80 prosenttia = tyydyttävä ja yli 80 prosenttia = heikko. (Yritystutkimus ry 2017.)

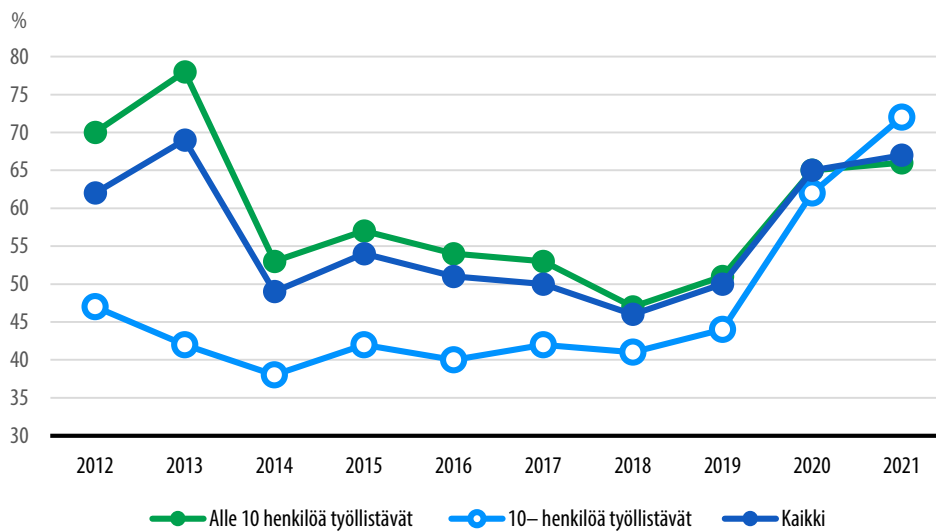
Majoitustoiminnan kaikilla yrityksillä suhteellinen velkaantuneisuusprosentin mediaani vuonna 2021 oli 67 prosenttia eli tyydyttävällä tasolla. Suhteellinen velkaantuneisuus kasvoi merkittävästi vuodesta 2019 vuoteen 2020 ja siitä edelleen vuoteen 2021 (Kuvio 20).

Yli 10 henkilöä työllistävät yritykset olivat ennen pandemian alkua suhteellisesti vähemmän velkaantuneempia kuin niitä pienemmät yritykset, mutta vuonna 2021 yli 10 henkilöä työllistävien suhteellinen velkaantuneisuusprosentti oli suurempi kuin niitä pienemmillä yrityksillä. Heikoin suhteellinen velkaantuneisuusprosentti oli lomakylillä ja retkeilymajoilla, joilla luku oli vuonna 2021 peräti 103 prosenttia, ja nousua vuodesta 2019 oli 19 prosenttiyksikköä.

23 Suhteellinen velkaantuneisuusprosentti = $100 \times (\text{oikaistun taseen velat} - \text{saadut ennakkomaksut}) / \text{liikevaihto}$.

Hotellien suhteellinen velkaantuneisuusprosentti nousi vuoden 44 prosentista 66 prosenttiin. Leirintä- ja asuntovaunualueiden suhteellinen velkaantuneisuus parani vuoden 2019 42 prosentista 30 prosenttiin, hyvälle tasolle.

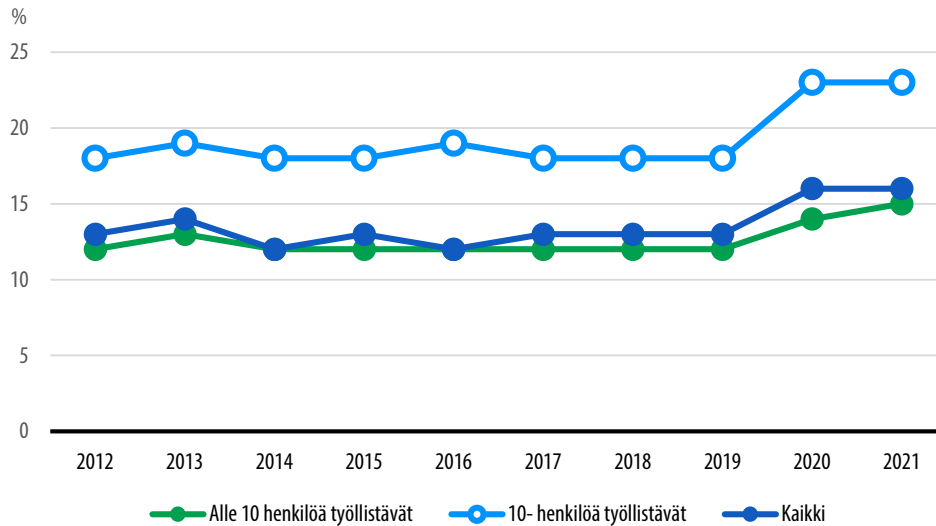
Kuvio 20. Suhteellinen velkaantuneisuus (mediaani) majoitustoiminnassa (TOL 55) vuosina 2012–2021. Lähde: Tilastokeskus, tilinpäätöstilastot.

Ravitsemistoiminnan kaikkien yritysten suhteellinen velkaantuneisuusprosentin mediaani vuonna 2021 oli 16 prosenttia eli hyvällä tasolla. Luku oli hiukan heikompi kuin ennen pandemiaa, jolloin se oli vuosittain noin 13 prosenttia (Kuvio 21). Yli 10 henkilöä työllistävillä yrityksillä suhteellinen velkaantuneisuus on ollut heikompi kuin niitä pienemmillä yrityksillä ennen pandemiaa ja sen alkamisen jälkeen.

Ravintoloilla suhteellinen velkaantuneisuusprosentti (17 prosenttia) oli lähes sama kuin baareilla ja kahviloilla (16 prosenttia), mutta korkeampi kuin ateriapalveluyrityksillä (9 prosenttia). Korkein suhteellinen velkaantuneisuusprosentti oli yli 10 henkilöä työllistävillä baareilla ja kahviloilla (28 prosenttia) sekä yli 10 henkilöä työllistävillä ateriapalveluyrityksillä (24 prosenttia).

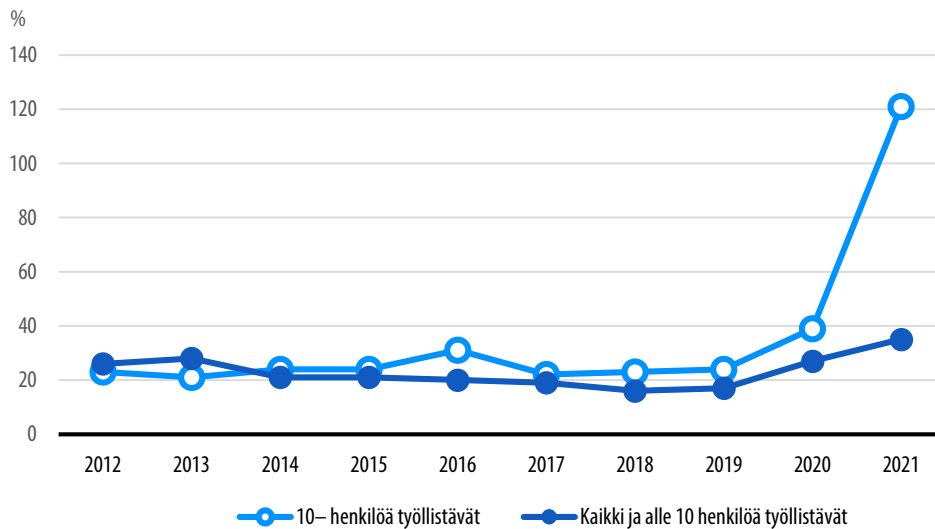
Kuvio 21. Suhteellinen velkaantuneisuus (mediaani) ravitsemistoiminnassa (TOL 56) vuosina 2012–2021. Lähde: Tilastokeskus, tilinpäätöstilastot.

Matkatoimisto-, matkanjärjestäjä- ja varaupalvelut -toiminnan yritysten suhteellinen velkaantuneisuusprosentin mediaani vuonna 2021 oli keskimäärin 35 prosenttia eli hyvällä tasolla (Kuvio 22). Yrityksen koko vaikutti kuitenkin merkittävästi. Yli 10 henkilöä työllistävillä yrityksillä suhteellinen velkaantuneisuusprosentti oli peräti 121 prosenttia, kun muilla luku oli 34 prosenttia. Vielä vuonna 2020 luvuissa yli 10 ja alle 10 henkilöä työllistävillä yrityksillä oli vain 13 prosenttiyksikön ero ja myös ennen pandemiaa tilanne oli sama: yli 10 henkilöä työllistävillä luku oli vain hieman korkeampi kuin pienemmillä.

Heikoin suhteellinen velkaantuneisuusprosentti oli yli 10 henkilöä työllistävillä varaus- ja matkaoppaiden palveluja tarjoavilla yrityksillä (137 prosenttia). Myös yli 10 henkilöä työllistävillä matkatoimisto-, matkanjärjestäjä- ja varaupalveluyrityksillä luku oli korkea (115 prosenttia).

Kuvio 22. Suhteellinen velkaantuneisuus (mediaani) matkatoimisto, matkanjärjestäjä- ja varauspalvelut -toiminnassa (TOL 79) vuosina 2012–2021. Lähde: Tilastokeskus, tilinpäätöstilastot.

Yhteenveto vakavaraisuudesta

Majoitusalan yritykset olivat ennen pandemiaa parantaneet omavaraisuusastettaan vuosittain ja onnistuivat säilyttämään tyydyttävän tason myös pandemian alkamisen jälkeen vuosina 2020 ja 2021. Tosin yli 10 henkilöä työllistävillä, joihin kuuluu pääosa hotelleista, omavaraisuusaste heikkeni. Alalla suhteellinen velkaantuneisuus kasvoi, kun liikevaihto pieneni ja velkojen määrä pysyi ennallaan.

Hyvinä kasvun vuosina **ravitsemisalan** yritykset paransivat omavaraisuusastettaan hyvälle tasolle ja selvisivät koronapandemian rajoituksista kohtalaisesti. Myös suhteellinen velkaantuneisuus säilyi hyvällä tasolla pandemian jälkeisinä vuosina 2020 ja 2021. Yli 10 henkilöä työllistävillä ravintoloilla sekä omavaraisuusaste että suhteellinen velkaantuneisuus olivat jo ennen pandemiaa heikommät kuin niitä pienemmillä ja tilanne säilyi samantapaisena pandemian alkamisen jälkeen.

Matkatoimisto-, matkanjärjestäjä- ja varauspalveluyritysten omavaraisuusaste oli ennen pandemiaa hyvällä tasolla ja keskimäärin yritykset säilyttivät tason, mutta alalla toimivien yli 10 henkilöä työllistävien yritysten omavaraisuusaste alkoi heikentyä jo ennen pandemiaa ja heikkeni pandemian alettua edelleen välttävälle tasolle. Suhteellinen velkaantuneisuus kasvoi, mutta säilyi keskimäärin hyvällä tasolla. Mutta yli 10 henkilöä työllistävillä yrityksillä suhteellinen velkaantuneisuus hyppäsi vuonna 2021 peräti 121 prosenttiin.

5 Markkinoiden kehitys

5.1 Markkinoiden kokonaiskuva

Matkailun elpyminen koronapandemiasta ylitti odotukset vuonna 2022 monissa maissa. Positiivinen kehitys johtui kotimaanmatkailun nopeasta elpymisestä, patoutuneesta matkailukysynnästä, ennakkovarauksista ja kertyneistä säästöistä. Pandemian aikana matkailutoimialalla otettiin käyttöön uusia toimintatapoja, jotka mahdollistavat selviytymiskykyisemmän, kestävämmän ja osallistavamman matkailun tulevaisuudessa. (OECD 2022) Suomessa matkailukysyntä kasvoi hyvin alkuvuonna 2022, mutta suunta kääntyi alaspäin loppuvuonna (Tilastokeskus 2023b).

Euroopan matkailijamäärät vuonna 2022 olivat noin 75 prosenttia vuoden 2019 matkailijamäärästä. Välimeren kohteet elpyivät nopeimmin vuoden 2022 aikana, esimerkiksi Turkki jäi vain 2 prosenttia vuoden 2019 tasosta. Myös Kreikka, Serbia, Portugali ja Luxemburg olivat jo hyvin lähellä vuoden 2019 tasoa.

Hitaimmin ovat toipuneet Itä- ja Pohjois-Euroopan maat, erityisesti Suomi, Liettua, Latvia ja Romania, Venäjän hyökkäyssodan ja venäläisten matkailijoiden puuttumisen vuoksi. (European Travel Commission 2023.) Hidastunut talouskasvu ja kiihtyvä inflaatio muodostavat kuitenkin riskin elpymiselle. Venäjän hyökkäyssota on heikentänyt matkailijoiden ostovoimaa. (Visit Finland 2023b.)

Yhdysvalloista ja Kanadasta tulevien matkailijoiden määrä on kasvussa. Pohjois-Amerikasta tulevien matkailijamäärien kasvu saattaa kuitenkin hidastua inflaation, työmarkkinoiden ja taloushaasteiden vuoksi. Aasialaisten kysyntä Eurooppaan elpyy todennäköisesti vuonna 2023. (European Travel Commission 2023.)

Kotimaanmatkailulla on merkittävä rooli niin matkailun volyymin kuin ympärivuotisen toiminnan näkökulmasta. Kotimaanmatkailu toimii ympärivuotisuutta sekä tasaisuutta tuovana markkinana esimerkiksi kansainvälisen poliittisen tilanteen muuttuessa ja vaikuttaessa kansainvälisiltä markkinoilta tulevaan kysyntään.

Ennen koronapandemiaa kotimaanmatkailun osuus kattoi noin 53 prosenttia Suomen matkailun kokonaiskysynnästä, mutta vuonna 2021 osuus oli peräti 82 prosenttia (Visit Finland 2023c). Koronapandemian aikana kotimaanmatkailulla oli merkittävä vaikutus monen matkailuyrityksen selviämisessä pandemian pahimman vaiheen yli.

Kotimaan vapaa-ajan matkojen määrä ylitti vuonna 2021 selkeästi vuoden 2019 tason, mutta vuonna 2022 määrä hiipui takaisin vuoden 2019 tasolle. Suomalaiset tekivät vuonna 2022 yhteensä lähes 25 miljoonaa yöpymisen sisältänyttä vapaa-ajan matkaa kotimaassa ja hieman yli 5 miljoonaa vapaa-ajan matkaa ulkomaille. Ulkomaan matkojen määrä kolminkertaistui vuonna 2022 vuoteen 2021 nähden. (Tilastokeskus 2023h.)

Matkamessujen suomalaisten matkailua koskevan matkailututkimuksen²⁴ vastaajista 50 prosenttia oli matkustanut Etelä-Eurooppaan vuonna 2022, kun vastaava luku edellisellä vuonna oli 32 prosenttia. Myös Pohjoismaihin suuntautuva matkustus lisääntyi. Vastaajista 55 prosenttia suunnittelee matkustavansa vuonna 2023 ulkomaille.

Ylen matkatoimistoille tekemän kyselyn mukaan inflaatio ei näy talven 2023 rantaloma-matkojen kysynnässä, koska etelänmatkat ovat lähes loppuunmyytyjä. Toisaalta osalla matkatoimistoista on vähemmän tarjontaa kuin ennen pandemiaa. Risteily-hotellilomat Baltian maihin ja Ruotsiin ovat kysytyjä. Myös kotimaan kohteiden kysyntä on edelleen hyvällä tasolla. (Yle uutiset 2023.)

Vuonna 2022 lentäen toteutuneet matkapaketit suuntautuivat pääasiassa Eurooppaan. Kreikka oli edelleen suomalaisten suosituin lomakohte, kuten oli ennen pandemiaakin. (SMAL 2023.)

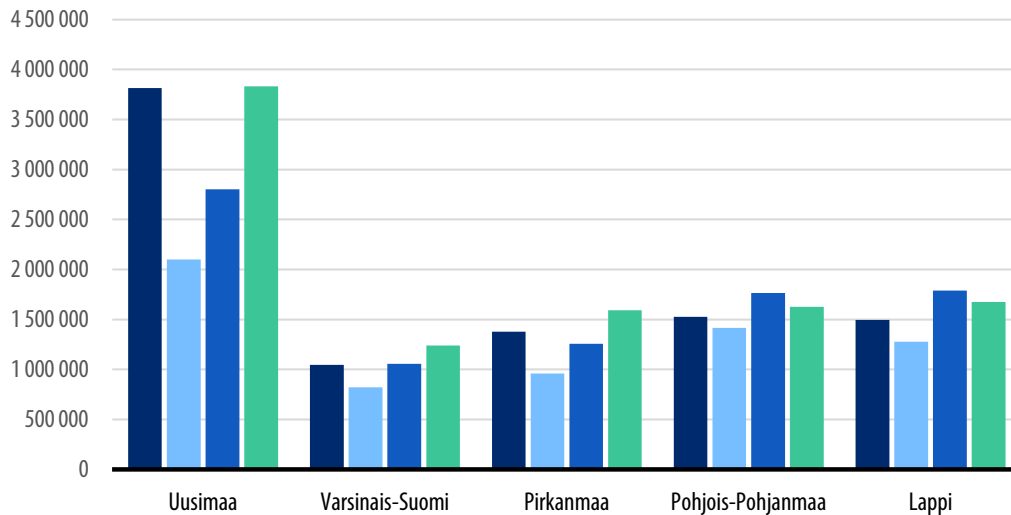
Kotimaiset yöpymiset

Kotimaisten matkailijoiden yöpymismäärä on ollut kasvussa koronapandemian alettua. Vuonna 2022 suomalaisten yöpymisvuorokausia kirjattiin ennätysmäärä, yhteensä 17 miljoonaa, mikä oli noin miljoona enemmän kuin vuonna 2019. Vaikka ulkomaille matkustaminen on normalisoitunut, on mahdollista, että osa suomalaisista valitsee jatkossakin kotimaisen kohteen korona-aikana onnistuneen kotimaan loman siivittämänä.

Yöpymismäärät ylittivät vuonna 2022 vuoden 2019 yöpymismäärät lähes kaikissa maakunnissa tai olivat hyvin lähellä vuoden 2019 määriä. Lapissa ja Pohjois-Pohjanmaalla kotimaisten matkailijoiden yöpymismäärät ylittivät vuoden 2019 tason jo vuonna 2021, mutta yöpymismäärissä tapahtui hieman laskua vuonna 2022 (Kuvio 23). Laskuun vaikutti suomalaisten lisääntynyt ulkomaan matkailu vuonna 2022.

24 Tutkimuksen kohderyhmä 18–84-vuotiaat Manner-Suomessa. Vastaajia oli 1 150 henkilöä. Tutkimus toteutettiin 17–29.11.2022.

Kuvio 23. Kotimaisten matkailijoiden yöpymiset maakunnissa, joissa matkailulla on eniten merkitystä, vuosina 2019–2022. Lähde: Tilastokeskus, vuosittaiset yöpymiset majoitusliikkeissä.

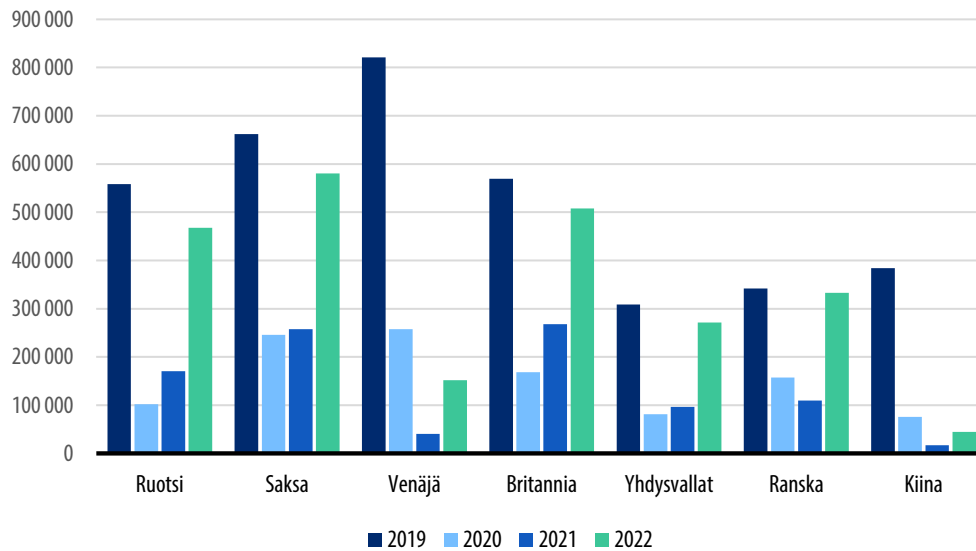
Ulkomaiset yöpymiset

Ulkomaisten matkailijoiden yöpymismäärät yli kaksinkertaistuivat vuonna 2022 edelliseen vuoteen verrattuna, mutta olivat vielä noin 30 prosenttia alhaisempia kuin vuonna 2019. Eurooppalaisten matkailijoiden yöpymismäärät ovat kasvaneet nopeimmin ja olivat vuonna 2022 vain viidenneksen pienempiä kuin vuonna 2019.

Kuviosta 24 näkyy yöpymismäärät Suomessa vuosina 2019–2022 maista, joista ennen pandemiaa saapui eniten matkustajia. Ranskalaisten matkailijoiden yöpymiset olivat vain 2 prosenttia jäljessä vuoden 2019 määrästä. Myös Isosta-Britanniasta, Saksasta ja Yhdysvalloista tulevien matkailijoiden määrässä oli vahvaa kasvua, ja yöpymismäärät olivat vain 12 prosenttia pienempiä kuin vuonna 2019. Puolasta ja Belgiasta tulleiden matkailijoiden yöpymismäärät olivat korkeammat kuin vuonna 2019.

Aasialaisten matkailijoiden yöpymismäärät vuonna 2022 olivat lähes kolminkertaiset edellisvuoteen verrattuna, mutta kuitenkin 65 prosenttia pienemmät kuin vuonna 2019, sillä Kiinan tiukan koronapolitiikan vuoksi kiinalaisten matkustaminen oli hyvin rajoitettua vuonna 2022. Aasian maista vain singaporelaisten matkailijoiden määrä on samalla tasolla kuin ennen koronapandemiaa (Tilastopalvelu Rudolf).

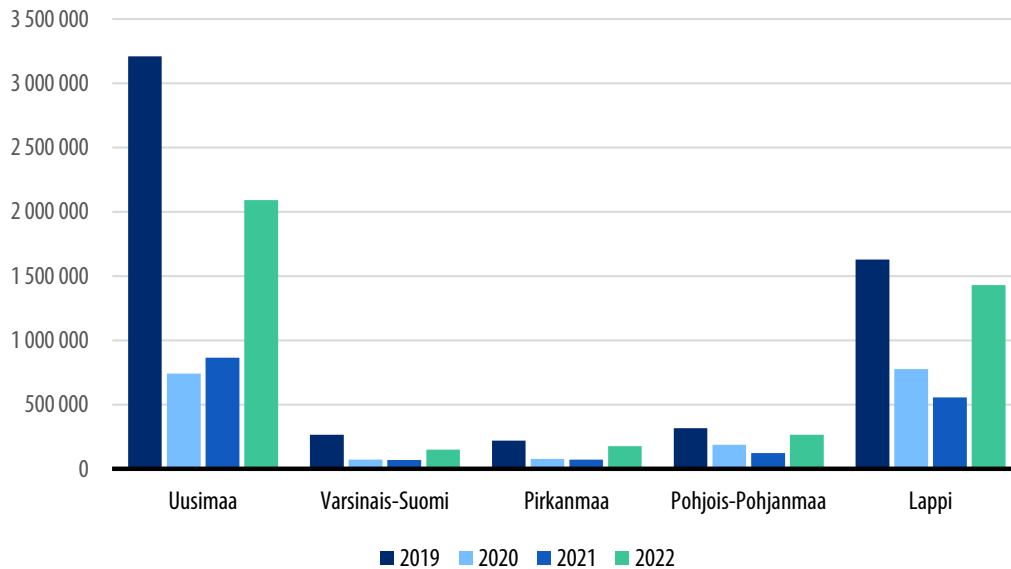
Kuvio 24. Saapuneiden matkailijoiden yöpymismäärät Suomessa maista, joista oli ennen pandemiaa eniten yöpyjiä, vuosina 2019–2022²⁵. Lähde: Tilastokeskus, vuosittaiset yöpymiset majoitusliikkeissä.

Maakunnittain tarkasteltuna eniten ulkomaisia yöpymisiä vuonna 2022 oli Uudellamaalla, Pohjois-Pohjanmaalla ja Lapissa (Kuvio 25). Pohjois-Pohjanmaalla ulkomaisten matkailijoiden yöpymismäärä ylitti vuoden 2019 tason jo vuonna 2021, mutta väheni hieman vuonna 2022. Joulukuussa 2022 Lapin yöpymisistä 80 prosenttia oli ulkomaisia, joista lähes kolmannes brittiläisiä (Visit Finland 2023a).

²⁵ Ennakkotieto vuoden 2022 osalta.

Kuvio 25. Ulkomaisten matkailijoiden yöpymiset maakunnissa, joissa matkailulla on eniten merkitystä, vuosina 2019–2022. Lähde: Tilastokeskus, vuosittaiset yöpymiset majoitusliikkeissä.

Matkustajamäärät lentoteitse, raiteilla ja laivaliikenteessä

Finnairin matkustajamäärä kasvoi yli 200 prosenttia vuonna 2022 edellisvuoteen verrattuna, ja yhtiö arvioi kysynnän jatkuvan vahvana. Toimintaympäristössä on kuitenkin yhä useita epävarmuustekijöitä, kuten korkea polttoaineen hinta, Venäjän ilmatilan sulkua ja inflaatio. (Finnair 2023.)

Koko Suomen lentoasemien tilauslentojen matkustajamäärä jäi 27 prosenttia vuoden 2019 matkustajamäärästä, mutta Lapin lentoasemilla tilauslentojen matkustajamäärät ylittivät vuoden 2019 tason. (Tilastokeskus 2023a.) Vuoden 2022 kansainvälisten matkustajien määrä oli 40 prosenttia alhaisempi kuin vuonna 2019 (Finavia, lentoliikenteen tilastot).

Joulukuussa 2022 Helsinki-Vantaan lentoaseman matkustajamäärä oli 31 prosenttia alhaisempi kuin vuoden 2019 joulukuussa, ja vastaavasti tilauslentojen matkustajamäärä oli 36 prosenttia alhaisempi. Muiden lentoasemien vastaava osuus oli vuonna 2022 yhdeksän prosenttia alhaisempi kuin vuonna 2019. Poikkeuksena erottuivat Lapin ja Tampere-Pirkalan lentoasemat, joiden matkustajamäärät ylittivät joulukuussa 2022 vuoden 2019 joulukuun tason. (Tilastokeskus 2023a.)

Rautateiden henkilöliikenteen matkustajamäärät kasvoivat vuonna 2022 edellisvuodesta. Heinä-syyskuussa 2022 matkustajamäärä oli 36 prosenttia korkeampi kuin tammi-maaliskuussa 2022 ja enää alle 10 prosenttia alle heinä-syyskuun 2019 määristä. (Tilastokeskus

2022a.) Loka-joulukuussa 2022 henkilöliikenteessä tehtiin 23 prosenttia enemmän matkoja kuin edellisenä vuonna vastaavalla ajanjaksolla. Vuoden 2022 matkustajamäärä oli 18 prosenttia pienempi kuin vuoden 2019 matkustajamäärä. (Tilastokeskus 2023f.)

Myös laivaliikenteen matkustajamäärät olivat vuonna 2022 kasvussa. Laivaliikenteen matkustajamäärä kaksinkertaistui vuodesta 2021 vuoteen 2022, mutta oli kuitenkin 33 prosenttia pienempi kuin vuonna 2019, jolloin laivaliikenteen matkustajamäärä oli lähes 20 miljoonaa henkilöä (Tilastokeskus 2023c).

Finnlinesin matkustajamäärät vuonna 2022 olivat jo lähes koronapandemiaa edeltävien vuosien tasolla (Navigator Magazine 2023). Viking Linen vuoden 2022 matkustajamäärä kasvoi edellisvuodesta 114 prosenttia ja oli lähes 5 miljoonaa matkustajaa (Viking Line 2023). Eckerö Linen matkustajamäärä vuonna 2022 oli 2,6 miljoonaa henkilöä (Eckerö Line 2023). Tallinkin matkustajamäärä lähes kaksinkertaistui vuonna 2022 vuoteen 2021 verrattuna, mutta ei ollut vielä huippuvuoden 2019 tasolla (Tallink 2023).

5.2 Kuluttajakäyttäytyminen

Taloustilanteen heikentyessä kuluttajat tyypillisesti karsivat arjestaan ensimmäisenä niin sanottua luksusta. Usein matkustaminen kuuluu näiden karsittavien menojen joukkoon. Vaikka taloustilanne on heikentynyt vuoden 2023 alkupuolella inflaation seurauksena, lomamatkoja on varattu talvella 2023 vilkkaasti.

Varausten taustalla on vahva patoutunut matkailukysyntä, kun vihdoinkin on päästy matkustamaan ilman rajoituksia. Vahva dollari ja lyhyiden matkojen edullisuus lisäävät matkustamista Euroopassa kaukomatkojen sijaan. Jos inflaatio hidastuu, se voi vaikuttaa kysyntään positiivisesti kuluttajien keskuudessa. (Parkins 2022.)

Luksusmatkailun suosio on kasvanut ja myös Suomesta haetaan luksuskohteita, koska matkailijoiden odotukset ovat kasvaneet, ja he etsivät yhä ainutlaatuisempia kokemuksia. Luksusmatkailussa Suomen kilpailuetu tiivistyy kahteen teemaan: turvallinen eksoottisuus ja aitous. (Mäki & Tervo 2019.)

Turvallinen eksoottisuus tarkoittaa, että Suomi koetaan eksoottiseksi osaksi Eurooppaa. Matka tuntuu seikkailulta, mutta myös turvalliselta ja Suomessa on ainutlaatuiset teemat, kuten revontulet. Aitous pitää sisällään seuraavat elementit: aidot ja rehelliset ihmiset, koskematon ja villi luonto sekä puhtaus, rauhallisuus ja luonnonläheisyys. (Mäki & Tervo 2019.)

Matkustaminen vaikuttaa ympäristöön. Matkustamisen ympäristövaikutuksiin myös kuluttajan on mahdollista vaikuttaa. Yhä useampi kuluttaja valitsee matkustustavan ja matkan pituuden mahdollisimman kestäväällä ja vastuullisella tavalla. Myös matkakohteen valinnassa painottuvat kohteen ympäristöarvot ja toimintatavat.

5.3 Suomen maakuva

Suomen maakuva on ollut maakuvatutkimuksissa (Anholt-Ipsos Nation Brands Index, Brand Finance Global Soft Power Index, Monocle Soft Power Surveys-listaus) nousujohtainen. Maakuva muodostuu mielikuvista, jotka perustuvat tietoon, kokemuksiin ja uskomiin maasta. (Finland Toolbox 2023.)

Suomeen kohdistui vuoden 2022 aikana laaja kansainvälisen median kiinnostus. Venäjän hyökkäys Ukrainaan ja Suomen Nato-jäsenyysoprosessi toivat Suomelle moninkertaisen näkyvyyden verrattuna pidemmän ajan keskiarvoon. Ulkoministeriön mediaseurannan mukaan Suomi mainittiin kansainvälisen median otsikoissa noin 600 000 kertaa vuonna 2022. (Finland Toolbox 2023.)

Suomi sijoittui historiallisen hyvin sijalle 15 vuonna 2021 ja sijalle 16 vuonna 2022 seuratuimmassa [Nation Brands Index](#)²⁶ -tutkimuksessa, jossa vuosittain arvioidaan 60 maata mielikuvien perusteella. [Brand Finance Global Soft Power Index](#)²⁷ -tutkimuksessa vuonna 2022 Suomi sijoittui 121 maan joukossa sijalle 22. [Monoclen Soft Power Survey](#)²⁸ -listalla tuodaan esiin vuosittain 20–25 maata pehmeän vallan näkökulmasta. Suomi oli vuonna 2022 listalla sijalla 17; edellisen kerran Suomi on ollut mukana vuonna 2019 sijalla 19. (Finland Toolbox 2023.)

Maakuvatutkimukset kertovat hallinnon, toimivuuden ja elämänlaadun olevan Suomi-kuvan vahvuuksia. Suomi on sijoittunut kansalaisten kokemaa tyytyväisyyttä elämään mittaavassa maailman onnellisuusraportissa kärkeen vuodesta 2018. Onnelliseksi profiloituminen on vahva viesti, joka pitää sisällään paljon positiivisia asioita sekä ihmisistä että yhteiskunnasta.

26 <https://www.ipsos.com/en/nation-brands-index-2022>

27 <https://brandfinance.com/press-releases/global-soft-power-index-2022-usa-bounces-back-better-to-top-of-nation-brand-ranking>

28 <https://monocle.com/magazine/issues/159/soft-power-survey-part-one/>

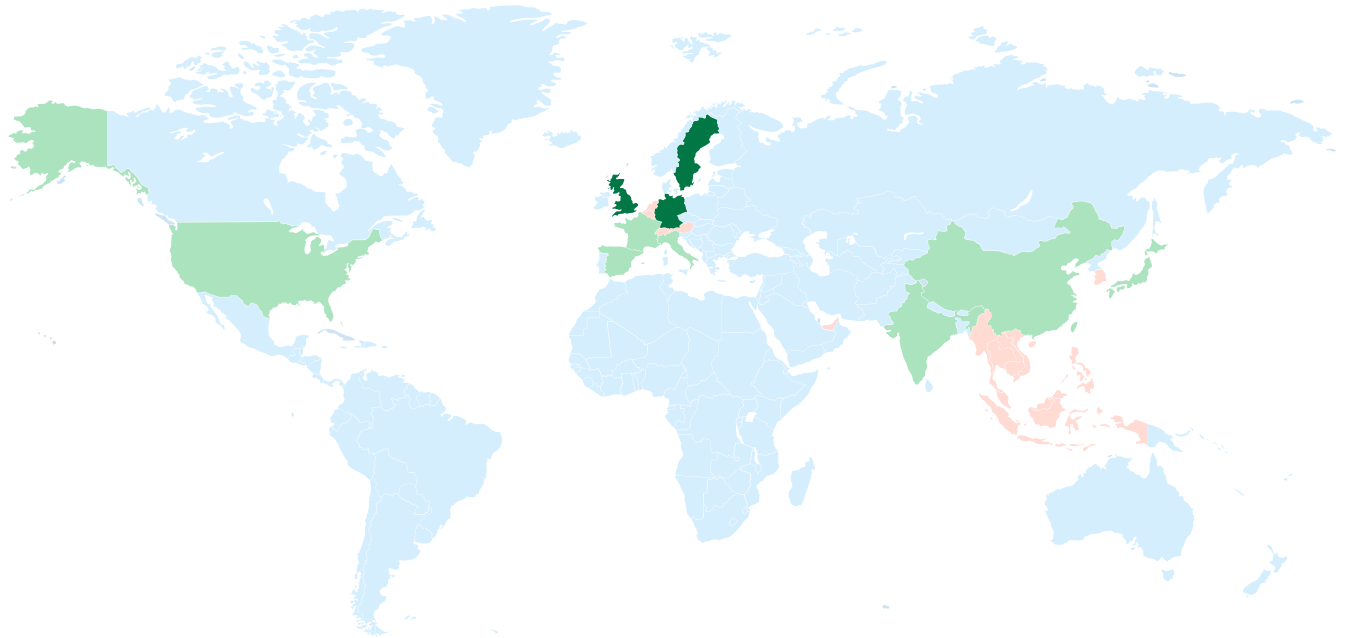
Suomi-kuvan heikkouksina voidaan pitää suhteellisen alhaista tunnettuutta ja vaatimattomia kulttuurimielikuvia. Suomen Nato-prosessilla näyttää olevan myönteinen vaikutus siihen, että ihmiset muuttavat, matkustavat ja investoivat Suomeen ja ostavat suomalaisia tuotteita. (Finland Toolbox 2023.)

5.4 Suomeen suuntautuvan matkailun kohdemarkkinat

Visit Finlandin vuoden 2023 pääkohdemarkkinoiksi on määritelty Saksa, Ruotsi ja Iso-Britannia (Kuvio 26), sillä näissä maissa matkustus palautui nopeimmin pandemiasta. Ranskan, Espanjan ja Italian sekä Yhdysvaltojen markkinoilla hyödynnetään markkinapotentiaalia elpymisen saavuttamiseksi. (Business Finland.)

Japanissa, Kiinassa ja Intiassa säilytetään jatkossakin läsnäolo pitkäaikaisen elpymisen saavuttamiseksi. Visit Finlandin globaali edustajaverkosto tukee, ylläpitää ja etsii uusia liiketoimintamahdollisuuksia Benelux-maissa, Sveitsissä, Itävallassa, Etelä-Koreassa, Arabiemiirikunnissa ja Kaakkois-Aasiassa. Venäjällä ei toteuteta markkinointitoimenpiteitä (Business Finland).

Kuvio 26. Visit Finlandin markkinat vuonna 2023

- 1) Focusmarkkinat: Saksa, Iso-Britannia ja Ruotsi
- 2) Aktiiviset markkinat: USA, Ranska, Espanja, Italia (PR-toimisto), Japani, Kiina ja Intia
- 3) Tuetut markkinat: Benelux-maat, Itävalta, Sveitsi, Arabiemiirikunnat ja Etelä-Korea

6 Matkailualan PESTEL ja SWOT

6.1 Matkailualan PESTEL-analyysi

PESTEL-analyysi²⁹ tarkastelee yrityksen toimintaan vaikuttavia makrotason ilmiöitä, jotka asettavat reunaehjoja liiketoiminnalle. Toisaalta ilmiöt voivat tarjota yritykselle merkittävää kilpailuetua. Kilpailuedun tunnistaminen edellyttää ilmiöiden ymmärrystä ja niiden ennakkointia.

Analyysi on kehitetty tukemaan yrityksen johtoa strategisessa päätöksenteossa. PESTEL-analyysissä ilmiöt jaotellaan poliittisiin, taloudellisiin, sosiaalisiin, teknologisiin, ympäristö- ja oikeudellisiin tekijöihin. PESTEL-analyysissä on kuvattu matkailualan yritysten toimintaan vaikuttavia makrotason ilmiöitä.

Matkailualan PESTEL-analyysissä korostuvat ilmastonmuutoksen sekä nykyisen geopolittisen tilanteen vaikutukset matkailualalle. Suomen vahvuuksina korostuvat turvallisuus ja vakaus, sekä Suomen mahdollisuudet toimia edelläkävijänä kestävä matkailun edistämässä ja ilmastonmuutoksen hillitsemisessä. Maailmanpoliittinen tilanne, mahdollinen kehitystä hidastava lainsäädäntö ja heikentyneet ekonomiset resurssit voivat vaikeuttaa näiden mahdollisuuksien toteutumista (Kuvio 27).

Poliittiset tekijät

Maakuvatutkimusten mukaan Suomella on positiivinen maakuva turvallisena ja vakaina maana. Maailmanpoliittinen tilanne voi kuitenkin muuttua nopeasti ja vaikutukset ulottua myös Suomeen. Yleinen poliittinen epävarmuus vaikeuttaa ennustettavuutta ja suunnittelua.

Venäjän hyökkäyssota ja Suomen Nato-prosessi voivat vaikuttaa Suomen asemaan valittaessa matkakohdetta. Venäjän ylilentokielto vaikeuttaa lentomatkestamista ja pidentää lentomatkvoja.

29 PESTEL muodostuu sanoista: poliittinen, ekonominen, sosiaalinen, teknologinen, ekologinen ja lainsäädännöllinen

Ekonomiset tekijät

Maailmantalouden kehityksen hidastuminen ja viimeaikaiset toimintaympäristön muutokset aiheuttavat epävarmuutta markkinoilla. Kilpailuasetelmiin voi tulla muutoksia ja kilpailu voi kiristyä. Kriisit heikentävät yritysten taloudellista tilannetta ja mahdollisuuksia panostaa kehittämistoimiin.

Myös kuluttajien ostovoima heikentyy. Inflaatio, uudet verot tai korotukset voivat vähentää kysyntää. Venäjän hyökkäyssodan vaikutukset energian hintaan ja muihin kustannuksiin heijastuvat myös matkailualalle.

Sosiaaliset tekijät

Väestö kasvaa ja ikääntyy, elintaso nousee ja uudet kuluttajaryhmät lisääntyvät globaalisti. Vastuullisuus, kestävyys ja turvallisuus korostuvat arvoina kuluttajien valinnoissa. Suhtautuminen matkailijoihin ei ole enää pelkästään myönteistä mm. ruuhkautumisen ja terveysturvallisuuden näkökulmasta. Työntekijöiden työhyvinvoinnin merkitys korostuu. Yksilömatkailun suosio kasvaa.

Teknologiset tekijät

Digitaaliset kanavat ovat entistä tärkeämpiä kuluttajille ja digitaalisen saavutettavuuden merkitys korostuu. Uudet sovellukset ja teknologiat arkipäiväistyvät aiempaa nopeammin. Uudet liikennepalvelut ja -teknologiat helpottavat ja nopeuttavat liikkumista. Digitaaliset palveluinnovaatiot luovat uusia liiketoimintamahdollisuuksia.

Ekologiset tekijät

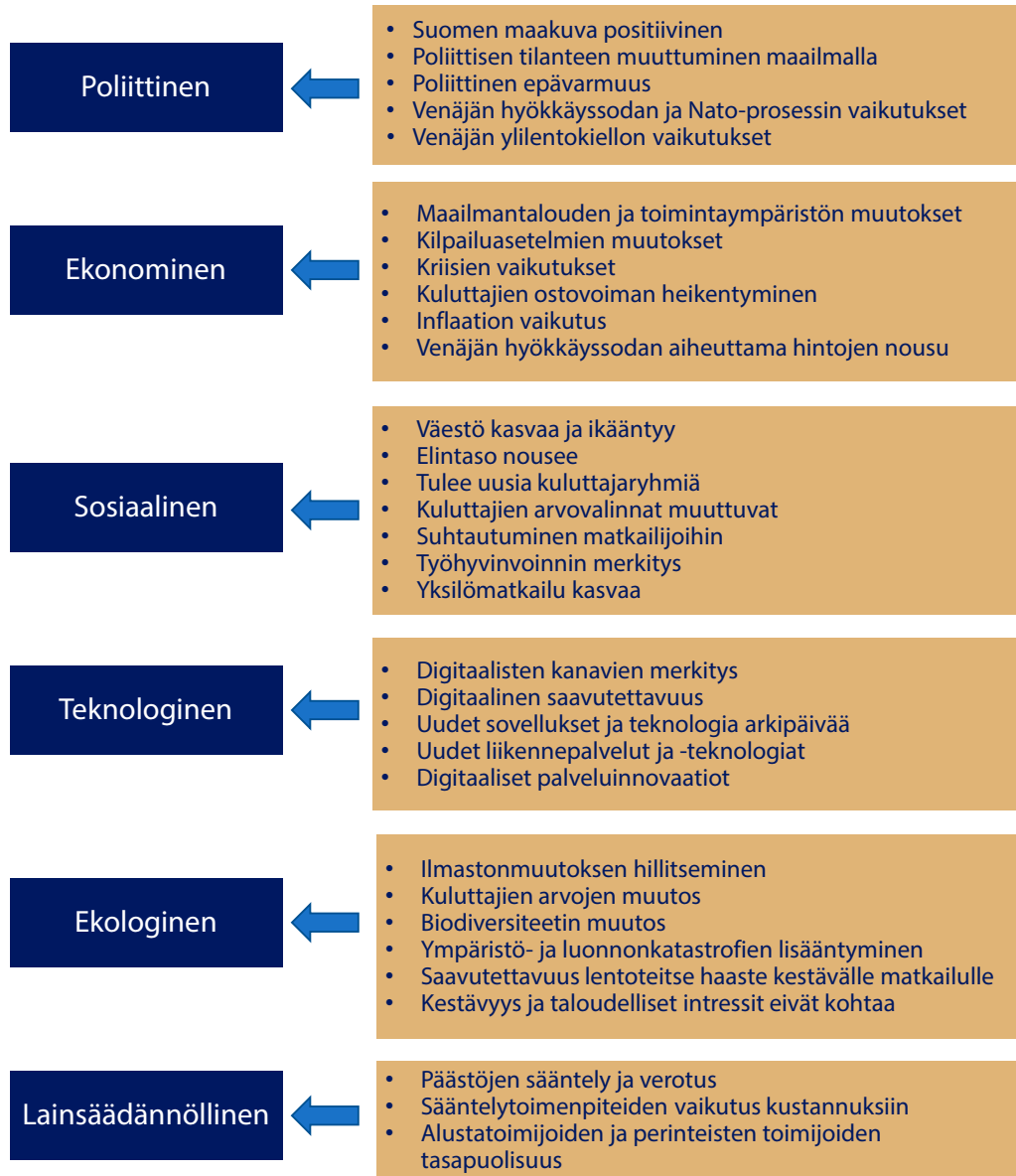
Ilmastonmuutoksen hillitseminen tulee huomioida kaikessa toiminnassa. Kuluttajien arvot, matkustustottumukset ja mieltymykset ovat murroksessa. Luonnon monimuotoisuuden köyhtyminen haastaa matkailupalvelujen tarjontaa.

Ympäristö- ja muut luonnonkatastrofit lisääntyvät. Suomen heikko saavutettavuus muuten kuin lentäen on haaste kestäväälle matkailulle. Kestävyys ja taloudelliset intressit eivät aina kohtaa.

Lainsäädännölliset tekijät

Päästöjen sääntely ja verotus voivat kiristyä. Myös muut yleiset sääntelytoimenpiteet voivat nostaa kustannuksia. Alustatoimijoiden ja perinteisten toimijoiden välille tulee taata tasapuoliset kilpailuedellytykset.

Kuvio 27. Matkailun PESTEL-analyysi.

6.2 Matkailualan SWOT -analyysi

SWOT-analyysi³⁰ on nelikenttämenetelmä, jota käytetään strategian laatimisessa ja oppimisen tai ongelmien tunnistamisessa, arvioinnissa ja kehittämisessä. Se on hyödyllinen ja yksinkertainen työkalu yrityksen toiminnan, hankkeiden ja projektien suunnittelussa.

SWOT-analyysissä kirjataan ylös analysoidun asian sisäiset vahvuudet, sisäiset heikkoudet, ulkoiset mahdollisuudet ja ulkoiset uhat. SWOT-analyysissä on kuvattu Suomen matkailualan yritystoimintaan vaikuttavia tekijöitä. Kuviossa 28 on esitetty matkailun nelikenttäanalyysi.

Vahvuudet

Matkailualan vahvuuksia ovat Suomen keskeiset vetovoimatekijät luonto, puhtaus ja turvallisuus. Maailmalla Suomen imago tasa-arvoisena ja vastuullisena maana on hyvä. Matkailu työllistää erityisesti nuoria ja luo toimeentuloa myös harvaan asutuilla alueilla. Palvelut ovat kilpailun myötä kansainvälistyneet ja niiden laatua on parannettu.

Heikkoudet

Merkittävimpiä heikkouksiamme ovat Suomen huono tunnettuus maailmalla sekä heikko saavutettavuutemme matkakohteena. Osaavan työvoiman heikko saatavuus on muodostunut yritysten kasvun esteeksi. Alan työhyvinvointi ja pitovoima ovat heikkoja.

Matkailuyrityksillä on niukat resurssit kehittämistyöhön ja investointeihin, ja alan yritystoiminta on edelleen hyvin sesonkiluonteista. Toimialan yritys rakenne on mikroyritysvaltaista, isompia veturiyrityksiä on alalla vain vähän. Digitaalisuuden tarjoamia mahdollisuuksia ei osata täysin hyödyntää matkailualalla.

Mahdollisuudet

Suomen on mahdollista olla edelläkävijä kestävässä matkailussa. Matkailutyön veto- ja pitovoimaa voidaan kehittää esimerkiksi työhyvinvointiin ja ympärivuotisuuteen panostamalla. Digitaalisuuden ja datatalouden tarjoamia mahdollisuuksia tulisi hyödyntää aiempaa paremmin.

30 SWOT muodostuu sanoista: Strengths, Weaknesses, Opportunities ja Threats

Matkailutuotteiden ja -palvelujen tarjontaa voidaan uudistaa tuotekehityksen ja palvelumuotoilun keinoin. Matkailualan kehittämistyön rahoitusmahdollisuuksia tulisi hyödyntää aiempaa paremmin. Alueellista, kansallista ja valtioiden sekä toimialojen rajat ylittävää yhteistyötä matkailun kehittämisessä tulisi lisätä.

Uhat

Kehitystämme haastavia uhkia ovat sellaiset globaalit muutokset ja epävarmuustekijät, jotka vaikuttavat matkailukysyntään. Tällaisia ovat esimerkiksi taloudellinen taantuma, kasvava työttömyys ja poliittinen epävarmuus.

Kansainvälinen kilpailu osaavan työvoiman saatavuudesta hidastaa alan kasvua. Kestävyyttä ei huomioida kokonaisuutena, vaan keskitytään esimerkiksi ainoastaan ympäristölliseen kestävyYTEEN.

Kilpailu kansainvälisten matkailijoiden huomiosta kiristyy entisestään ja uhkana on, että pohjoismainen markkinaosuutemme heikentyy etenkin kesäsesongissa. Negatiivinen asenne matkailua ja matkailijoita kohtaan lisääntyy.

Kuvio 28. Matkailun SWOT-analyysi.

7 Toimialan kehittäminen

7.1 Suomen matkailustrategia

”Yhdessä enemmän – kestävä kasvua ja uudistumista Suomen matkailuun³¹” on Suomen matkailustrategia vuosille 2022–2028. Strategiassa asetetaan matkailun kehittämiseksi tavoitteet vuoteen 2028 sekä toimenpiteet vuosille 2022–2023. Suomen tavoitteena on olla Pohjoismaiden kestävimmin kasvava matkailukohde. Matkailua kehitetään vastuullisena ja kasvavana palveluliiketoiminnan alana, joka luo hyvinvointia ja työllisyyttä ympärivuotisesti koko Suomessa.

Matkailualan kestävän kasvun ja uudistumisen mahdollistavat strategiassa tunnistetut seuraavat neljä painopistettä:

- kestävän kehityksen mukaisen toiminnan vahvistaminen
- digitaaliseen muutokseen vastaaminen
- saavutettavuuden kehittäminen matkailualan tarpeet huomioiden
- kilpailukykyä tukevan toimintaympäristön varmistaminen.

Matkailustrategian tehtävänä on toimia matkailun kehittämistyön yhteisenä ohjenuorana. Matkailustrategiaan on kirjattu, mitä toimenpiteitä matkailun kestävän kasvun ja uudistumisen edistämiseksi tulisi seuraavien vuosien aikana tehdä. Läpileikkaavana teemana strategiassa on yhteistyö, joka on edellytys matkailun kestävän kasvun ja uudistumisen saavuttamisessa.

Matkailustrategia on laadittu työ- ja elinkeinoministeriön koordinoimana ja sen toimenpiteitä toteutetaan laajan toimijajoukon yhteistyönä, minkä takia toimenpiteiden kirjo on laaja. Matkailustrategiassa ei esitetä toimenpiteitä eri alueille tai aluetyypeille, vaan kehitetään matkailua alueet yhdessä huomioiden.

Matkailustrategiaa toteutetaan valtiontalouden kehyspäätösten ja valtion talousarvioiden mukaisten voimavarojen puitteissa. Osaan tavoitteista ja toimenpiteistä voidaan vastata mm. EU-ohjelmien rahoituksella. Strategian toimeenpanoa ja tavoitteiden saavuttamista seurataan, ja tavoitteita ja toimenpiteitä tarkennetaan tarpeen mukaan.

Strategian toteutumista seuraa työ- ja elinkeinoministeriön asettama Matkailufoorumi, jonka tehtävänä on toimia neuvoo-antavana asiantuntijaelimenä matkailun kehittämisen strategisissa kokonaisuuksissa. Matkailufoorumin toimikausi on 1.9.2021–31.12.2028.

31 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-772-4>

Matkailufoorumin puheenjohtajana toimii elinkeinoministeri. Matkailufoorumissa ovat edustettuina matkailualan kannalta keskeiset ministeriöt sekä niiden hallinnonalojen yksiköt, maakuntien liitot ja valtion aluehallinto, matkailun alueorganisaatiot, matkailuyritykset, tutkimus- ja koulutusorganisaatiot sekä järjestöt. Matkailufoorumin sihteeristö toimii työ- ja elinkeinoministeriössä.

7.2 Matkailun kestävyys ja vastuullisuus

Matkailun kestävyden vahvistaminen on toimialan tulevaisuuden ja yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden kannalta avainasia. Yhä tiedostavammat ja vastuullisemmat kuluttajat haluavat vaalia sekä ympäristöä että sosiaalista hyvinvointia matkustaessaan ja suosivat vastuullisesti toimivia yrityksiä. Matkailutoimijoiden tulee panostaa kestäväen ja vastuullisen matkailun kehittämiseen, joka sisältää ympäristönäkökulmien lisäksi laajasti sosiaaliset, kulttuuriset ja taloudelliset näkökulmat. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2022a)

Luonto on Suomen merkittävin matkailullinen vetovoimatekijä yhdessä kaupunki- ja kulttuurielämysten kanssa. Luonnontilainen, monimuotoinen luonto ja lumiset talvet käyvät yhä harvinaisemmiksi ja siten myös arvostetummiksi maapallolla. Kulttuurielämysten kehittämisen ja kuluttamisen keskiössä on aitouden ja paikallisuuden vaaliminen. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2022a)

Vaatus kestävän matkailun kehittämisestä korostaa vähähiilistä ja resurssitehokasta globaalia taloutta esimerkiksi ruoan tuotannon, energia käytön ja jätteiden minimoinnin suhteen. Se tuo painetta matkailun ja liikkumisen päästöjen vähentämiseen sekä paikallisten asukkaiden sosiaalisen ja kulttuurisen hyvinvoinnin huomioimiseen. Myös turvallisuus on osa kestävyttä. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2022a)

Visit Finlandin vuonna 2020 lanseeraama Sustainable Travel Finland (STF) -ohjelma tarjoaa yrityksille ja matkailualueille kestäväen matkailun kehittämisen työkalupakin, jonka avulla kestävien toimenpiteiden ja valintojen omaksuminen alueen tai yrityksen arkeen helpottuu. Ohjelman läpikäyneille, kriteerit täyttävälle yrityksille ja matkakohteille myönnetään STF-merkki (Visit Finland, Sustainable Travel Finland).

STF-ohjelmaan on huhtikuuhun 2023 mennessä hakenut 1 012 yritystä ja 68 alueorganisaatioita, ja näistä 251 yritystä ja 2 matkailuuetta on saavuttanut STF-merkin 15.4.2023 mennessä (Visit Finland, STF tilastot). Ohjelman ja sillä saavutettavan STF-merkin turvin Suomesta ja sen kestäväen matkailun tarjonnasta voidaan viestiä yhtenäisesti kansainvälisille markkinoille.

Kansalliset kestäväen matkailun indikaattorit otettiin käyttöön osaksi STF-ohjelman kriteeristöä vuonna 2022. Indikaattorijärjestelmällä pyritään tukemaan matkakohteiden ja

matkailuyritysten vastuullista johtamista tarjoamalla mittaamiseen ja seurantaan helpot ja hyödylliset työkalut sekä mahdollistamalla vertailu edistymisestä ja tuloksista. (Visit Finland, Indikaattorijärjestelmä.)

Indikaattorit on linkitetty YK:n kestävän kehityksen tavoitteisiin. Lisäksi niillä on linkitys myös muihin taustamateriaalina käytettyihin lähteisiin, kuten [European Tourism Indicator Systemiin](#)³² (ETIS), [Global Sustainable Tourism Counciliin](#)³³ (GSTC) ja [European Tourism Counciliin](#)³⁴ (ETC). Indikaattorit voidaan jakaa neljään osa-alueeseen, jotka ovat seuraavat:

- Kohteen hallinnointi
- Taloudellinen arvo
- Sosiaalinen & kulttuurinen vaikuttavuus
- Ympäristövaikutukset

Pääosin seurannan vaatimat tiedot perustuvat Tilastokeskuksen, Visit Finlandin, Metsähallituksen, liikenneyhtiöiden, ministeriöiden, virastojen, alueiden ja yritysten tuottamaan säännölliseen tiedonkeruuseen.

Indikaattoridataan perustuvan STF-raportin mukaan alle kolmannes STF-merkin saaneista yrityksistä tarjoaa palveluita liikuntarajoitteisille tai kokee olevansa LGBTQ+-ystävällinen kohde, vaikka STF-ohjelman kriteeristöissä inklusiivisuus ja yhdenvertaisuus ovat huomioitavia asioita. Toisaalta STF-merkin saaneet matkailuyritykset ovat erityisen hyvin huomioineet ympäristövastuun ja etenkin ilmastotyön.

Ilmastonmuutosta hillitsevät toimet ja vaikutuksiin sopeutuminen vaativat ennakoivaa toimintaa. Matkailun hiilijalanjäljen pienentämiseksi tarvitaan poliittisia päätöksiä ja kansainvälisiä sopimuksia toimialan omien päätösten vahvistamiseksi ja matkailijoiden kulkukäyttäytymisen muutosten tukemiseksi. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2022a.)

Visit Finlandin hallinnoimalla matkailualan CO2-laskurilla on jo lähes 400 yrityskäyttäjää (1/23), ja laskuri integroidaan osaksi STF-ohjelmaa vuosien 2023 ja 2024 aikana. Hiilijalanjäljen laskenta ja suunnitelma sen pienentämiseksi on jatkossa olennainen osa STF-ohjelmaa. Hiilijalanjäljen pienentämiseksi ja matkailun positiivisten vaikutusten maksimoimiseksi Visit Finland on myös tuonut koulutuksellista sisältöä mm. luonnon monimuotoisuutta tukevista toimista osaksi STF-ohjelmaa.

32 <https://projects.eionet.europa.eu/tourism-environment-2020/library/document/european-tourism-indicator-system-2016/download/en/1/The%20European%20Tourism%20Indicator%20System.pdf?action=view#:~:text=What%20is%20the%20European%20Tourism%20Indicator%20System%3F%20The,assess%20the%20impact%20of%20tourism%20on%20a%20destination.>

33 <https://www.gstcouncil.org>

34 <https://etc-corporate.org>

Glasgow declaration on climate action in tourism

Matkailualan globaalin ilmastojuulistuksen tavoitteena on kestävä kehityksen tavoitteiden edistämisen lisäksi sitoutuminen globaaleihin ilmastotavoitteisiin.

Visit Finland ja 60 suomalaista matkailuyritystä ja -aluetta ovat allekirjoittaneet ilmastojuulistuksen, joka lanseerattiin marraskuussa 2021 pidetyssä COP26-ilmastokokouksessa Glasgow'ssa. Julistuksen allekirjoittaneet toimijat sitoutuvat puolittamaan hiilidioksidipäästönsä tämän vuosikymmenen aikana ja pyrkivät saavuttamaan hiilineutraaliuden ennen vuotta 2050.

Glasgow'n julistus on matkailualan laajin ja monipuolisin ilmastonmuutosta käsittelevä kannanotto. Julistus yhdistää kaikki matkailualan toimijat ensimmäistä kertaa yhteisten sitoumusten ympärille viidellä eri tavalla: mittaamalla ja vähentämällä hiilidioksidipäästöjä, uudistamalla toimintatapoja, lisäämällä yhteistyötä ja varmistamalla kehitystyön vaatima rahoitus.

Visit Finlandin tavoitteena on kasvattaa Suomen tunnettuutta kestävästä matkakohteesta ja kestävästä kehityksestä edelläkävijänä. Julistuksen allekirjoitus, etenkin yhdessä tehtynä, on keino näyttää sitoutuminen ulospäin ja saada vaikuttavuutta vastuullisille teoille.

Matkailualan historiallinen yhteisponnistus ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi

Ensimmäistä kertaa matkailualan historiassa sadat kansainväliset matkailutoimijat yhdistivät voimansa alan päästöjen vähentämiseksi. Glasgow'n julistuksen on allekirjoittanut ympäri maailman yli 600 tahoa, joista 60 on Suomesta. Mukana on niin pieniä kuin suuriakin matkailuyrityksiä, matkailun alueorganisaatioita sekä oppilaitoksia. Kaikki allekirjoittajat löytyvät [One Planetin sivuilta](https://www.oneplanetnetwork.org/programmes/sustainable-tourism/glasgow-declaration/signatories)³⁵.

Tavoitteena on tiivistää ilmastojuulistuksen allekirjoittaneiden suomalaisten toimijoiden yhteistyötä ilmastojuulistuksen toimeenpanossa ja soveltamisessa Suomen olosuhteisiin sekä kannustaa uusia yrityksiä ja alueita sitoutumaan ilmastojuulistukseen. Toimeenpanon tueksi allekirjoittaneet ovat perustaneet yhteistyön mallin, joka sisältää aktiivista tiedonjakoa, säännöllisiä tapaamisia ja osallistumista ilmastotyön tunnettuutta kasvattaviin tilaisuuksiin. Matkailuelinkeinon yhteinen ilmastotoimintasuunnitelma on tavoitteena julkaista vuoden 2023 aikana.

35 <https://www.oneplanetnetwork.org/programmes/sustainable-tourism/glasgow-declaration/signatories>

7.3 Digitalisaatio ja tiedolla johtaminen

Matkailuelinkeinon positiivinen vaikutus alueelliseen hyvinvointiin ja työllisyyteen sekä matkailukysynnän kasvu edellyttävät Suomessa tarjottavien matkailupalveluiden myynnin kasvua. Matkailupalveluiden tehokkaampi myynti mahdollistetaan panostamalla suomalaisten matkailupalveluiden digitaaliseen löydettävyyteen ja ostettavuuteen. Digitaalisten ratkaisujen käyttöä matkailutuotteissa ja -palveluissa tulee myös kehittää. Digitaaliset ratkaisut edistävät esimerkiksi tietojen päivitettävyyttä, palvelun yhdenvertaisuutta eri kohderyhmille ja kustannustehokkuuden parantamista. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2022a.)

Digitaalisia ratkaisuja voidaan hyödyntää kestäväen ja inklusiivisen matkailupalvelutarjonnan näkyvyyden tehostamisessa. Matkailupalveluiden kestävyyttä, esteettömyyttä tai esimerkiksi soveltuvuutta tietyille kohderyhmille kuvataan digitaalisen alustan edellyttämillä kriteereillä. Tuote-, myynti- ja data-alustojen rajapintojen avoimuutta tulee lisätä ja hyödyntää paremmin. Digitalisaatio voi tuoda merkittäviä parannuksia myös yritysten sisäisen tuotantoprosessiin ja tuotannonohjaukseen eri toimintojen välillä. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2022a.)

Digitalisaation ymmärrys ja osaamisen kehittäminen yrityksissä ovat välttämättömiä matkailualan digitaalisuutta kehitettäessä. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2022a.) Jokaisen matkailuyrityksen on löydettävä verkosta ja palvelujen varaamisen on sujuttava helposti digitaalisesti. Yrityksen digitaalinen löydettävyyden, hakukoneoptimointi, verkkokauppa ja muu tekninen kyvykkyys eivät ole enää varsinainen kilpailuetu vaan oletus. (Visit Finland 2022a.)

Suurin osa yrityksistä on tarttunut digitalisaation tuomiin mahdollisuuksiin jossain määrin, mutta toimenpiteet ovat usein yksittäisiä. Digitaalisuus ei ole mukana yrityksen strategiasa vaan on toteutettu erillisiä toimenpiteitä, kuten verkkosivu, verkkokauppa tai digitaalista markkinointia. Digitaalista myyntiä tai markkinoinnin tuloksia ei myöskään välttämättä seurata suunnitelmallisesti. Yritykset ilmoittavat isoimpina haasteina digitalisaation suhteen olevan osaamisen, ajan ja rahan puutteen. (Visit Finland 2022b.)

Digitaalisuuden kehittämiseksi on olemassa ohjelmia, hankkeita, toimenpiteitä ja rahoitusta. Visit Finland toteuttaa useita digitaalisuuden kehittämisen toimenpiteitä matkailuyritysten menestymiseksi kansainvälisillä markkinoilla, kuten [Digiloikan ABC](#) -valmennuspolun³⁶, jossa paneudutaan yrityksen digitaaliseen matkailumarkkinointiin, datan hyödyntämiseen, myyntiin ja digitaalisen asiakaspolun kehittämiseen. Digiloikan

36 <https://www.visitfinland.fi/liiketoiminnan-kehittaminen/akatemia/matkailuyrityksen-digiloikan-abc>

tehospurtti on matkailualueille ja yrityksille suunnattu tehoisku, jossa parannetaan alueen ja alueen yritysten digitaalista näkyvyyttä ja ostettavuutta valituissa kanavissa tehostetusti sovittuna ajanjaksona.

Visit Finland on kehittänyt myös DataHub-tietokannan, jonne suomalaiset matkailupalveluja tuottavat yritykset voivat tallentaa tietoja tuotteistaan ja palveluistaan, ja josta kotimaiset ja ulkomaiset toimijat voivat hakea yritys- ja tuotetietoa omiin kanaviinsa (Visit Finland DataHub). Huhtikuussa 2023 [DataHubin käyttäjäksi](#) on rekisteröitynyt yli 1 760 yritystä, ja alustalle on syötetty yli 5 800 matkailutuotetta³⁷. Sisältöä hyödyntää jo yli 20 eri kanavaa.

[Digikanavista kasvua matkailuun](#) -ohjelman³⁸ tavoitteena on mahdollistaa kansainvälistä kasvua hyödyntämällä eri digitaalisia myynti- ja jakelukanavia. Visit Finland on tuottamassa myös työkirjaa, jonka avulla alueet ja yritykset voivat suunnitella jakelukanavastrategiaansa.

Digitalisaation kehittämiseen on saatavilla rahoitusta erilaisten rahoitusinstrumenttien ja -ohjelmien kautta. Rahoitusta on olemassa sekä matkailuyrityksille että matkailun eri kehittämisorganisaatioille. EU:n elpymisvälinerahoitus yhdessä EU-osarahoitteisten ohjelmien ja kansallisen rahoituksen kanssa mahdollistaa merkittäviä digitalisaation edistämisen hankkeita.

Suuri osa matkailutoimialan kaupasta on jo pitkään käyty digitaalisissa jakelukanavissa. Digitalisaatio mahdollistaa myynnin lisäksi uudenlaisia innovaatioita ja liiketoimintamahdollisuuksia, jotka tukevat toimialan kannattavuutta ja kestävästä kehitystä.

Teknologiat kuten esineiden internet (Internet of Things), tekoäly (artificial intelligence, AI), lisätty- ja muunneltu todellisuus (Augmented reality AR, Virtual Reality VR) sekä lohko- ja ketjut mahdollistavat jo nyt uutta resurssitehokasta ja sekä sosiaalisesti, että ympäristön kannalta kestävästä palvelutarjontaa. Teknologisilla innovaatioilla voidaan ratkaista myös sesonkeihin ja liikamatkailuun liittyviä haasteita. (UNWTO.)

Samaan aikaan kun teknologia kehittyy, asiakkaiden odotukset sujuvan digitaalisen ostopolun ja itse matkaelämyksen suhteen kasvavat. Kehitystyön ja oppimisen on oltava jatkuvaa kaikilla toimialan tasoilla: yrityksissä, alueilla ja kansallisella tasolla. Toimialan tulee

37 <https://www.visitfinland.fi/suomen-matkailudata/datahub-tilastot>

38 https://www.visitfinland.fi/liiketoiminnan-kehittaminen/vastuullinen-matkailu/visit-finland-ja-suomen-kestavan-kasvun-ohjelma_rrf/digikanavista-kasvua-matkailuun--ohjelma-2023--2024

pystyä katsomaan myös perusasioiden ohi ja miettimään, miten Suomen matkailuelinkeino voisi toimia yhä kestävämmiin ja luoda lisäarvoa matkailijoille uusia teknologioita ja digitalisaation mahdollisuuksia rohkeasti hyödyntäen.

Innovaatiot vaativat rohkeita kokeiluja ja pilotointeja, jotka ratkovat matkailijoiden ja yritysten ongelmia. Useiden kokeilujen pohjalta voi löytyä yksittäisiä toimialaa muuntavia ideoita, joita voi skaalata laajempaan käyttöön.

Visit Finland DataHub osana alueen digitaalista ekosysteemiä

Visit Finlandin DataHub on tietokanta, johon suomalaiset matkailualan yritykset voivat tallentaa tiedot yrityksestään sekä tarjoamistaan tuotteista ja palveluista.

DataHubin rajapinnan kautta yritys- ja tuotetietoa voidaan hakea moniin eri kanaviin, kuten Visit Finlandin verkkosivuille ja B2B-kanaviin. DataHubin hyödyntäminen on ilmaista sekä matkailuyrityksille että datan hyödyntäjille.

Case: visittampere.fi -sivuston uudistaminen keväällä 2022

Vanha visittampere.fi -sivusto oli jo viisi vuotta vanha ja sisälsi myös osittain vanhentuneita tietoja. Sivusto oli sekava ja matkailuyritysten tiedot tuotiin sivustolle käsin, mikä teki tietojen päivityksestä hidasta ja työllistävää. Myös sivuston rajapinta oli vanhentunut.

Visit Finlandin DataHub tietokannan lanseeraus toimi erittäin suurena kannustimena sivuston uudistamiseksi tuotelähtöiseen sisältöön. Sivuston tekemiseen liittyi myös teknisiä haasteita, mutta ne saatiin ratkaistua sivuston teknisen toteuttajan ja tilaajan yhteistyöllä. Visittampere.fi -sivustolla olevat yritykset liittyvät DataHubiin, mutta sen eteen tehtiin töitä.

Sivuston uudistus oli onnistunut sekä ylläpidon että alueen matkailutarjonnan digitalisaation kannalta. DataHub mahdollisti uusille verkkosivuille tuotelähtöiset ja ajantasaiset sisällöt. Uudistetun sivuston ansiosta ylläpito pystyy keskittymään oleellisiin asioihin ja tietojen päivitys sivustolle tapahtuu nopeasti ja sujuvasti.

Uudistuksen ansiosta matkailijat saavat ajantasaista tietoa Tampereen seudun matkailutarjonnasta. DataHub on toiminut merkittävänä kannustimena alueen matkailuyritysten digitalisoitumisen polulla ja tavoitteena on, että ostettavuuden kehittyminen tehostuu.

Tiedolla johtaminen

Tiedolla johtamisen osaaminen on tärkeä työkalu matkailualan osaamisen, tuotekehityksen ja liiketoiminnan kehittämässä. Esimerkiksi markkinointipanostuksia tulisi ohjata aiempaa vahvemmin tietoon perustuen, samoin kuin arvioidaan niiden vaikuttavuutta. Myös työvoiman saatavuuden ja kohtaantohaasteen kehittämiseen tarvitaan tietopohjan vahvistamista. Matkailualan tiedolla johtamista tukee erilaisten datojen, kuten alueellisen matkailutilinpidon tuotanto. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2022a)

Euroopan unionissa on käynnissä projekti matkailualan tietopohjan vahvistamiseksi ja alan vihreän ja digitaalisen siirtymän edistymisen tueksi. [EU Tourism Dashboard](#)³⁹ on julkinen digitaalinen työkalu, joka kokoaa yhteen määrällistä tietoa matkailuelinkeinosta EU:ssa. Työkalu edistää myös osana [Digitaalinen Eurooppa -ohjelmaa](#)⁴⁰ laadittavan matkailun data-avaruuden rakentamista. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2022a.)

Suomessa tulee hyödyntää matkailun ja kulttuuriperinnön data-avaruuksia tiedolla johtamisen sekä tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan vahvistamisessa sekä datan jakamisen tehostamisessa toimialojen välillä ja uusien palvelujen ja sovellusten kehittämisessä. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2022a.)

Digitalisaatio ja datatalous ovat tulevan vuosikymmenen merkittävimpiä muutosajureita. [Suomen kestävä kasvun ohjelma](#)⁴¹ jakautuu neljään pilariin, joista toisen pilarin tavoite on digitalisaation ja datatalouden avulla vahvistaa tuottavuutta ja tuoda palvelut kaikkien saataville. Visit Finland on [EU:n elpymis- ja palautumistukivälineellä](#)⁴² toteuttanut useita toimenpiteitä tämän tavoitteen tukemiseksi.

Lisäksi Suomen matkailun alueorganisaatiot ovat voineet syventää tai laajentaa kansallisia toimenpiteitä REACT EU⁴³- ja muilla rahoitusinstrumenteilla. Business Finland käynnistää vuonna 2023 vuoteen 2027 jatkuvan [Data Economy](#)⁴⁴ -ohjelman, jonka tavoitteena on kannustaa yrityksiä kehittämään datan hyödyntämiseen ja jakamiseen perustuvaa kansainvälistä liiketoimintaa. Visit Finland teetti yhteistyössä matkailun alueorganisaatioiden

39 <https://tourism-dashboard.ec.europa.eu/?lng=en&ctx=tourism>

40 <https://digital-strategy.ec.europa.eu/fi/activities/digital-programme>

41 <https://vm.fi/kestava-kasvu>

42 <https://vm.fi/elpymis-ja-palautumistukivaline>

43 REACT EU on yksi EU:n rahoitusväline koronapandemian vaikutuksiin vastaamiseksi.

44 <https://www.businessfinland.fi/suomalaisille-asiakkaille/palvelut/ohjelmat/data-economy>

kanssa matkailun kansallisen tiedolla johtamisen toimintamallin, jotta eri investoinnit olisivat kokonaisuutena mahdollisimman hyvin toisiaan tukevia Suomen matkailun kilpailukykyä kehittämiseksi ja matkailuyritysten elpymisen tukemiseksi (Visit Finland 2021).

Datatalouden kasvu on tuonut uusia yhteistyötärpeitä ja mahdollisuuksia matkailun alueorganisaatioiden ja kansallisten toimijoiden välille. EU:n elpymis- ja palautumistukivälineellä rahoitetut Visit Finlandin toimenpiteet ja uudet palvelut on tehty tiiviissä yhteistyössä alueiden ja yritysten kanssa. Näitä ovat mm. matkailun tuotetietokanta DataHub, ulkomaisten matkailijoiden määrää, rahankäyttöä ja hiilijalanjälkeä mittaava [Matkailijamittari](#)⁴⁵ sekä [Sustainable Travel Finland -ohjelman](#)⁴⁶ kestävän matkailun indikaattorit.

Näiden kaikkien kolmen palvelun osalta tuotetaan tietoja avoimen rajapinnan kautta matkailualan toimijoiden ja kolmansien osapuolten hyödynnettäväksi ja jatkojalostettaviksi uusiksi kaupallisiksi tietotuotteiksi. Uusien palveluiden kehittämiseksi on perustettu käyttäjäyhteisöjä ja foorumeita, joissa tietoa jaetaan ja toimenpiteitä priorisoidaan.

Kansallisen tason yhteistyö on myös laajenemassa Euroopan Unionin tasolle. Euroopan komissio on julkaissut datastrategian, jonka tavoitteena on lisätä datan hyödyntämistä EU:ssa ja datavirtojen mahdollisimman vapaata liikkumista yhtenäismarkkinan sisällä. [Data Space for Tourism -projektin](#)⁴⁷ tavoitteena on luoda perusta turvallisen ja luotettavan matkailutietoavaruuden (DSFT) kehittämiselle. Tietoavaruudessa kaikki matkailuorganisaatiot voivat jakaa ja käyttää tarvitsemiaan tietoja.

Visit Finland on kehittänyt tiiviissä yhteistyössä Tilastokeskuksen kanssa kansainvälisestikin mielenkiintoisen Matkailijamittarin, joka mittaa matkailijoiden määrää, rahankäyttöä, hiilijalanjälkeä sekä matkailijasegmenttejä. Tutkimus toteutetaan ns. hybridimallilla, jossa hyödynnetään matkailijoiden henkilökohtaisten haastatteluiden lisäksi maksukorttitietoa.

Maksukorttiaineisto antaa arvokasta ja nopeasti päivittyvää vertailutietoa rahankäytön kehityksestä ja auttaa tiedon kohdistamista erityisesti alueellisesti ja tuoteryhmittäin mm. Tilastokeskuksen tuottaman matkustustaseen ja matkailutilinpidon laskentaa varten. Matkailijamittarin julkaisusuunnitelman mukaan avainmittareita julkaistaan kuukausittain, noin reilun kuukauden viiveellä. Vuosineljänneksittäin tietomäärän karttuessa, julkaistaan

45 <https://www.visitfinland.fi/suomen-matkailudata/matkailijamittari>

46 <https://www.visitfinland.fi/liiketoiminnan-kehittaminen/vastuullinen-matkailu/sustainable-travel-finland>

47 <https://forwardkeys.com/data-space-for-tourism-launched-by-modul-university-etc-citydna-and-forwardkeys/#:~:text=The%20Data%20Space%20for%20Tourism%20%28DSFT%29%20is%20part,to%20share%20and%20access%20the%20data%20they%20require.>

yksityiskohtaisempaa tietoa. Tulokset julkaistaan Tilastopalvelu Rudolfissa tietokantataulukoina sekä avoimena datana, jolloin kaupalliset tahot voisivat rakentaa omia tietotuotteitaan aineistoa hyödyntäen.

Visit Finland toteuttaa yhteistyökumppaneidensa kanssa kevään 2023 aikana laajan matkailijoiden segmentointiprojektin. Tutkimus tehdään seitsemällä Euroopan markkinalla ja USA:ssa. Tutkimuksen tavoitteena on tunnistaa Suomen matkailulle potentiaaliset segmentit. Segmentit perustuvat kysynnän ajureihin, joille suunnataan kuluttajälähtöistä viestintää.

Projektin tuloksena saadaan koko toimialan käyttöön uudistettu kohderyhmäopas, laaja raportti sekä dynaaminen työkalu laajan aineiston hyödyntämiseksi. Projektissa hyödynnetään Visit Finland -akatemiavalmentajien osaamista. VF Akatemiaan on tulossa myös koulutusta uusista matkailijasegmenteistä. Projektia on kehitetty samaan aikaan jakelukanavatutkimuksen kanssa. Yhdessä ne muodostavat toisiaan täydentävän kokonaisuuden, joilla markkinatoimenpiteitä voidaan suunnitella entistä strategisemmin.

Vierailijatutkimuksella täydennetään raja-asemilla tehtävää Matkailijamittaria Suomen vetovoimaisimmissa matkakohteissa vuosina 2023–2024. Vierailijatutkimus tullaan tekemään tiiviissä yhteistyössä vetovoimaisten matkailualueiden kanssa.

Matkailijoita haastatellaan henkilökohtaisesti noin 15–20 minuuttia. Haastattelupaikat ovat keskeisillä paikoilla, joissa matkailijoiden tiedetään liikkuvan. Kesäkaudella haastatteluja tehdään noin viidessä paikassa ja talvella kolmessa. Tuloksia painotetaan eri tilastoja hyödyntäen.

Tutkimuksen sisältö tukee matkakohteen kehittämistä. Tutkimus kattaa aiheita, joita ei muista tietolähteistä saada, kuten asiakastarpeet, mielikuva matkakohteesta, asiakastytyväisyys, matkailulliset vahvuudet ja heikkoudet, tietolähteet sekä STF-matkailijakyselyn osio. Lomake syntyy yhteistyössä asiakkaiden kanssa, jotta se vastaa heidän tarpeitaan.

7.4 Matkailualan investoinnit

Palvelualojen, joihin matkailun toimialaluokat kuuluvat, investoinnit kääntyivät vuoden 2021 aikana nousuun. Vuonna 2022 palvelualojen yritykset tekivät noin 30 prosenttia enemmän investointeja kuin edellisenä vuonna. (Tilastokeskus, kokeelliset tilastot.)

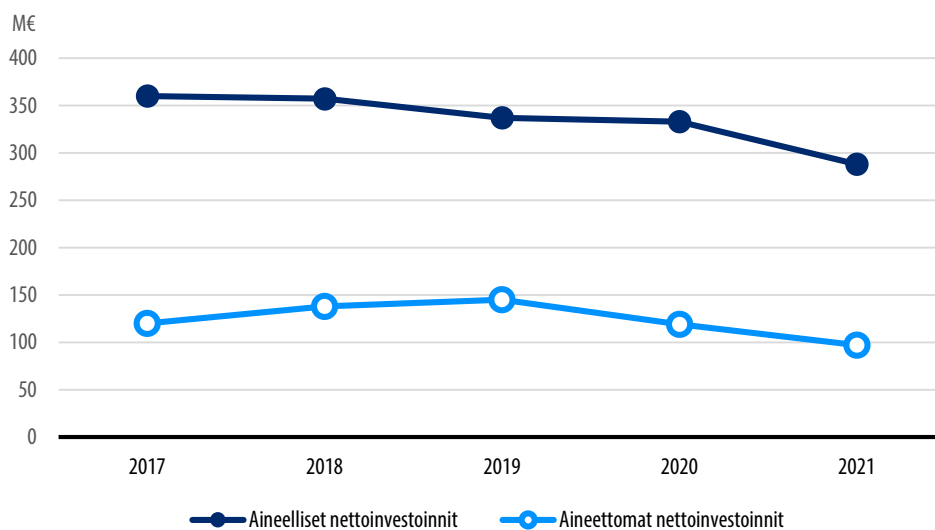
Vuonna 2021 matkailun ydinklusterin (majoitus-, ravitsemis- ja ohjelmapalvelut, matkanjärjestäjä -toiminnot) aineellisia nettoinvestoinnit⁴⁸ olivat 288 miljoonaa euroa ja aineettomat nettoinvestoinnit 97 miljoonaa euroa. Aineelliset nettoinvestoinnit ovat vähentyneet vuodesta 2017 lähtien joka vuosi. Aineettomat nettoinvestoinnit kasvoivat vuoteen 2019 asti, mutta sen jälkeen vähentyneet (Kuvio 29).

Matkailun PK-barometrikyselyn (kesä 2022) mukaan matkailualan yrityksistä 62 prosenttia oli panostanut investointeihin viimeisen 12 kuukauden aikana, kun vuotta aiemmin osuus oli 72 prosenttia. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2022b).

Matkailun toimintaympäristön taloudellinen epävarmuus on jarruttanut niin matkailualan kuin muidenkin toimialojen investointeja, mikä käy ilmi Finnveran aluekatsauksista vuoteen 2022. Finnveran rahoitus matkailualalle vuonna 2022 oli vähäisempää kuin edellisvuosina, koska yrityksillä ei ollut enää samanlaisia käyttöpääomantarpeita kuin edellisvuosina koronapandemian aikana. Rahoitettujen investointien määrä oli laskenut vuonna 2022 edellisvuosista useimmilla alueilla. (Finnvera 2023.)

Vuoden 2023 alkupuolella on uutisoitu merkittävistä majoitus- ja ravintolakapasiteettiinvestoinneista Järvi-Suomeen, esimerkiksi Nurmekseen, Kuopioon ja Jämsään. Uutisissa on ollut myös suunnitelmia uusien kylpylöiden rakentamiseksi Heinolaan Vierumäelle ja Naantaliin. Kuusamoon Rukalle on tulossa lisää rinnekapasiteettia.

Kuvio 29. Matkailun ydinklusterin yritysten nettoinvestoinnit (miljoonaa euroa) vuosina 2017–2021, 1 000 €. Lähde: Tilastokeskus, toimialoittainen yritystietopalvelu, tilinpäätöstilastot.

48 Nettoinvestoinnit = käyttöomaisuuden lisäykset – käyttöomaisuuden vähennykset

7.5 Julkinen rahoitus kehittämisvälineenä

Suomessa matkailun kehittämiseen on ohjattu julkista rahoitusta merkittävä määrä viimeisen 10 vuoden aikana. Rahoitusta on kohdistettu suoraan matkailuyrityksille kehittämis- ja investointihankkeisiin, erilaisille kehittämisorganisaatioille matkailua tukeviin laajempiin kehittämishankkeisiin sekä infrastruktuurin kehittämiseen.

Vuosina 2014–2020 matkailualalle myönnettiin hanketoimintaan noin 368 miljoonaa euroa, josta lähes 40 % matkailuyrityksille kehittämis- ja investointihankkeisiin. Loppuosa kohdistui matkailua tukevien palveluiden ja infran kehittämiseen ja matkailun operatiivisen toiminnan kehittämiseen. Pääosa oli EU-osarahoitteista rahoitusta Euroopan aluekehitysrahastosta, sosiaalirahastosta tai maaseuturahastosta.

Rahoitusta myönnettiin myös suoraan eri yhteistyöohjelmien kautta ja kansallisena rahoituksena. Koronapandemiasta selviytymiseen myönnettiin yrityksille kehittämishankkeisiin ja kustannusten korvauksiin ja hyvityksiin noin 263 miljoonaa euroa. (Antikainen ym. 2022.) Tämän lisäksi ELY-keskukset myönsivät maatilojen yhteydessä harjoitettavan yritystoiminnan elpymiseen 1,4 miljoonaa euroa (Hyrrä-tietojärjestelmä). Matkailuorganisaatioille myönnettiin alueiden matkailuelinkeinon elpymiseen 4 miljoonaa euroa ja kotimaanmatkailua edistävään kampanjaan 0,5 miljoonaa euroa (Antikainen ym. 2022).

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaiseman selvityksen mukaan julkista rahoitusta tulisi kohdentaa jatkossa laajempiin hankekokonaisuuksiin sekä kestävän matkailun ja digitalisaation edistämiseen. Myös alueiden välistä yhteistyötä tulisi vahvistaa. Lisäksi tiedolla johtamista tulisi hyödyntää kehittämisessä. (Antikainen ym. 2022.)

Erityyppiset koronatuot pandemiasta selviytymisessä olivat yrityksille tärkeä väline liiketoiminnan jatkamisen kannalta. Tuot mahdollistivat kehittämistoimien toteuttamisen ja auttoivat matkailuyrityksiä uuteen kasvuun. Erityisesti digitaalisuudessa otettiin mittava loikka eteenpäin. (Antikainen ym. 2022.) Alueiden matkailuelinkeinon elpymistä edistäville hankkeilla tuettiin alueiden toimintakykyä koronapandemiasta selviytymisessä. Hankkeissa tutkittiin matkailuelinkeinon alueellista koordinaatiota ja johtamista sekä edistettiin alueellista yhteistyötä. (Kortelainen ym. 2022.)

Vuonna 2023 julkista rahoitusta on saatavilla ennätysmäärä yritysten ja kehittämisorganisaatioiden kehittämis- ja investointihankkeisiin. ELY-keskusten ja maakuntien liittojen kautta yrityksille ja kehittämisorganisaatioille on käytössä rahoitusta Euroopan aluekehitysrahastosta (EAKR) ja sosiaalirahastosta (ESR+) rahoitusta. Lisäksi on käytettävissä merkittävä määrä Oikeuden mukaisen siirtymän rahaston (JTF) rahoitusta. Jos Brexitillä on ollut haitallisia vaikutuksia yrityksen liiketoimintaan, yrityksen on mahdollista hakea ELY-keskuksista Brexit-mukautusvarausta.

Keväällä 2023 on alkamassa CAP-suunnitelman (Maaseuturahasto) rahoituskausi, josta myönnetään rahoitusta maaseutuyritysten ja maaseudun kehittämishankkeisiin. Suomen kestävä kasvun ohjelman mukaista rahoitusta myöntää Business Finland tavoitteena Euroopan talouden elvyttäminen. EU-rahoituksen lisäksi ohjataan kansallista rahoitusta yritysten kansainvälistymiseen ja elinkeino- ja tutkimustoiminnan kehittämiseen ELY-keskusten, Business Finlandin ja maakuntien liittojen kautta.

8 Yhteenveto

Vuonna 2021 matkailualalla oli Suomessa yli 38 000 yritystä, joiden työllisyysvaikutus oli lähes 85 000 henkilötyövuosina laskettuna. Toimialan yritysten yhteenlaskettu liikevaihto oli lähes 14 miljardia euroa. Tiedot perustuvat Tilastokeskuksen tietoihin, jotka ovat 3.3.2023 tehdyn uudistuksen mukaisia.⁴⁹ Uudistus on vaikuttanut pääasiassa yritysten lukumäärään.

Koronapandemia aiheutti sekä matkailuyritysten henkilöstön että liikevaihdon määrään merkittävän laskun. Osa yrityksistä pystyi sopeuttamaan toimintaansa pandemian tuomiin muutoksiin melko nopeasti, mutta osalla yrityksistä tilanne on heikompi. Koronapandemian seurauksena yritysten omavaraisuus heikkeni ja velkaantuneisuus kasvoi.

Pahiten kärsivät matkanjärjestäjät ja ohjelmapalveluja tarjoavat yritykset, joiden yhteenlaskettu liikevaihto vuonna 2021 oli vain puolet vuoden 2019 liikevaihdosta; myös niiden kannattavuus ja vakavaraisuus on palautunut heikoiten. Ennakoitua konkurssiaaltoa pandemian seurauksena ei nähty, mutta toimintansa lopettaneita yrityksiä oli vuosina 2020 ja 2021 enemmän kuin ennen pandemiaa.

Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan toi vuoden 2022 aikana uusia haasteita, kuten inflaation kiihtymisen. Venäläisten matkailijoiden paluun viivästyminen Suomeen vaikuttaa erityisesti itäisen Suomen maakuntien matkailuun, ja yritysten tulee hakea korvaavia markkinoita. Sota on vaikuttanut myös ulkomaisten matkailijoiden mahdollisuuksiin matkustaa Suomeen Venäjän suljettua ilmatilansa.

Koronapandemian myötä matkailualalta katosi runsaasti työntekijöitä muille aloille. Osavasta työvoimasta oli pulaa jo ennen pandemiaa, mutta tilanne on heikentynyt edelleen. Työvoiman saatavuudesta on tullut monille yrityksille kasvun este. Työn epäsäännöllisyys, vuorotyö, lyhyet työsuhteet ja osa-aikatyö tekevät alasta vähemmän houkuttelevan verrattuna aloihin, jotka pystyvät tarjoamaan pidempiä ja kokoaikaisia työsuhteita.

49 Tilastoissa ovat mukana kaikki markkinaehtoiset yritykset, joilla on tilastovuonna ollut liikevaihtoa, henkilöstömäärää, liiketoiminnan muita tuottoja, investointeja tai tasetta. Aiemmin tilastoissa on ollut mukana vain vähintään puoli vuotta toimineet yritykset, joiden liikevaihto, henkilöstömäärä, investoinnit tai tase ylittivät tilastorajan.

Vähähiilisten liikkumismuotojen kehittäminen ja suosiminen ovat avainasemassa matkailualan kasvun tukemisessa. Vähähiilisen liikkumisen eri palveluja hyödyntäen tulee olla sujuvaa. Sujuvuus edellyttää lippu- ja maksujärjestelmien yhteen toimivuutta, mutta myös matkailu- ja liikennetoimijoiden tiivistä yhteistyötä.

Suomi sijaitsee Euroopan laidalla ja välimatkat ovat pitkiä, joten myös lentoyhteydet ovat välttämättömiä. Matkanjärjestäjät ja matkailijat kiinnittävät tulevaisuudessa yhä enemmän huomiota matkakohteen vastuullisuuteen ja kestäviin toimintatapoihin.

Kotimaanmatkailu säilytti vuonna 2022 suosionsa, vaikka rajoituksista luovuttiin monissa maissa ja ulkomaan matkustus oli mahdollista. Kotimaan vapaa-ajan matkojen määrä hiipui vuoden 2021 ennätysmäärästä vuonna 2022 vuoden 2019 tasolle. Kotimaisten matkailijoiden yöpymismäärät ylittivät kuitenkin vuonna 2022 vuoden 2019 määrät lähes kaikissa maakunnissa. Ulkomaisten matkailijoiden yöpymismäärät olivat vuonna 2022 kasvussa edellisiin vuosiin nähden, mutta noin 30 prosenttia pienemmät kuin matkailun huippuvuonna 2019. Vahva patoutunut kysyntä on vaikuttanut myös kevään 2023 matkailukysyntään.

Suomi näkyi historiallisen hyvin kansainvälisessä mediassa vuonna 2022 Nato-jäsenyyssprosessin myötä. Suomi mainittiin otsikoissa noin 600 000 kertaa eri medioissa. Maakuvatutkimukset kertovat hallinnon, toimivuuden ja elämänlaadun olevan Suomi-kuvan vahvuuksia. Heikkouksina mainitaan Suomen alhainen tunnettuus ja vaatimattomat kulttuurimielikuvat Suomesta.

Matkailuyritykset ovat hyödyntäneet digitaalisuutta toiminnassaan ja palvelujen myynnissä, mutta digitaalisten ratkaisujen käyttöä matkailutuotteissa tulee edelleen kehittää. Asiakkaat odottavat sujuvaa ostopolkua. Digitalisaatio mahdollistaa merkittäviä parannuksia myös yritysten sisäiseen tuotantoprosessiin. Digitalisaation tuomia mahdollisuuksia ei vielä hyödynnetä tarpeeksi: esimerkiksi markkinoinnin tuloksia ei useinkaan seurata suunnitelmallisesti. Digitaalisuus ja datatalouden hyödyntäminen mahdollistavat tiedolla johtamisen, jonka avulla saadaan tehokkuutta ja vaikuttavuutta eri toimenpiteisiin.

Matkailun kehittämiseen on saatavilla ennätysellinen määrä rahoitusta vuoden 2023 aikana. Rahoitusta voidaan suunnata hankkeisiin, jotka tukevat matkailun elpymistä viime vuosien toimintaympäristön muutoksien tuomista haasteista. Rahoituksella voidaan edistää yritysten kestävien toimintatapojen, vähähiilisen saavutettavuuden ja digitalisaation käyttöönottoa.

Liitteet

Liite 1: Matkailun laajan ja ydinklusterin toimialaluokat ja niiden volyyymi vuonna 2021

	Yrityksiä 2019	Yrityksiä 2021	Liikevaihto 2019 M€	Liikevaihto 2021 M€	Henkilöstö ⁵⁰ htv 2019	Henkilöstö htv 2021
MAJOITUSTOIMINTA						
551 Hotellit ja vastaavat majoitusliikkeet	990	1 000	1 534	900	8 783	5 564
552 Lomakylät, retkeilymajat yms. majoitus	398	437	90	67	603	343
553 Leirintäalueet, asuntovaunu- ja matkailuvaunualueet	183	198	34	40	345	256
559 Muu majoitus	1 377	1 533	97	100	728	475
Majoitustoiminta yhteensä	2 948	3 168	1 756	1 109	10 459	6 638
RAVITSEMISTOIMINTA						
561 Ravintolat ja vastaava ravitsemistoiminta	9 549	9 659	4 428	3 879	40 324	29 313
562 Ateriapalvelut ja muut ravitsemispalvelut	1 580	1 536	1 132	546	11 715	7 013
563 Baarit ja kahvilat	1 440	1 125	373	275	3 720	2 233
Ravitsemistoiminta yhteensä	12 569	12 585	5 935	4 707	55 759	38 597
OHJELMAPALVELUTOIMINTA, MATKANJÄRJESTÄJÄT						
791 Matkatoimistojen ja matkanjärjestäjien toiminta	546	506	1 261	189	1 783	959
799 Varauspalvelut, matkaoppaiden palvelut ym.	1 803	1 816	409	215	2 339	1 211
9001 Esittävät taiteet	3 063	3 127	128	94	944	628

50 Vuosien 2019 ja 2021 henkilöstömäärät eivät ole täysin vertailukelpoiset Tilastokeskuksen uudistuksen takia, <https://www.stat.fi/muutostiedote/cl830vmdylj6y0dvxnwsr6dbg>

	Yrityksiä 2019	Yrityksiä 2021	Liikevaihto 2019 M€	Liikevaihto 2021 M€	Henkilöstö ⁵⁰ htv 2019	Henkilöstö htv 2021
9002 Esittäviä taiteita palveleva toiminta	1 381	1 526	390	265	1 256	978
9102 Museoiden toiminta	41	41	25	23	132	120
9103 Historiallisten nähtävyyksien, rakennusten ja vastaavien kohteiden toiminta	1	4	...	30	0	0
9104 Kasvitieteellisten puutarhojen, eläintarhojen ja luonnonpuistojen toiminta	25	24	16	...	175	93
9311 Urheilulaitosten toiminta	754	788	301	279	2 590	1 954
9321 Huvi- ja teemapuistojen toiminta	95	98	166	120	1 781	1 016
9329 Muu huvi- ja virkistystoiminta	1 112	1 278	213	196	1 528	1 256
9604 Kylpylaitokset, saunat, solariumit yms. palvelut	3 093	2 931	85	77	773	655
Ohjelmapalvelutoiminta, matkanjärjestäjät yhteensä	11 914	12 139	2 998	1 461	13 301	8 870
Matkailun ydinklusteri yhteensä	27 431	27 892	10 689	7 278	79 520	54 105
VUOKRAUS- JA LEASINGTOIMINTA						
7711 Autojen ja kevyiden moottoriajoneuvojen vuokraus ja leasing	485	509	931	1 020	1 271	1 119
7721 Vapaa- ajan urheiluvälineiden vuokraus ja leasing	175	226	21	35	102	116
7734 Vesiliikennevälineiden vuokraus ja leasing	59	65	6	6	19	6
7735 Ilmaliikennevälineiden vuokraus ja leasing	25	28	3	3	8	8
Vuokraus- ja leasingtoiminta yhteensä	744	828	962	1 064	1 400	1 249
HENKILÖLIKENNE JA SITÄ PALVELEVA TOIMINTA						
491 Rautateiden henkilöliikenne, kaukoliikenne	4	6	3 651	3 253
4932 Taksiliikenne	8 689	7 992	1 181	983	11 484	8 551
4939 Muualla luokittelematon maaliikenteen henkilöliikenne	611	605	516	390	5 026	3 763

	Yrityksiä 2019	Yrityksiä 2021	Liikevaihto 2019 M€	Liikevaihto 2021 M€	Henkilöstö ⁵⁰ htv 2019	Henkilöstö htv 2021
501 Meri- ja rannikkovesiliikenteen henkilökuljetus	176	202	1 206	699	4 984	3 171
503 Sisävesiliikenteen henkilökuljetus	113	108	11	10	118	66
511 Matkustajalentoliikenne	99	103	3 933	1 480	5 550	2 656
5221 Maaliikennettä palveleva toiminta	502	576	1 117	1 147	4 420	3 876
5222 Vesiliikennettä palveleva toiminta	177	199	457	406	1 590	1 501
5223 Ilmaliikennettä palveleva toiminta	118	121	680	305	4 348	2 772
Henkilöliikenne ja sitä palveleva toiminta yhteensä	10 489	9 912	9 105	5 424	41 171	29 609
Matkailun laaja klusteri yhteensä	38 664	38 632	20 757	13 767	122 091	84 963

Lähde: Tilastokeskus, yritysten rakenne- ja tilinpäätöstilasto, oikeudelliset yksiköt

... = Salassapitosäännön alainen tieto

Liite 2: Liikevaihdoltaan 15 suurinta majoitustoimialan (TOL 55) yritystä, tilikausi päättynyt vuoden 2021 aikana, vertailutietona vuoden 2019 luvut

Yrityksen nimi	Toimiala	Liikevaihto 2019 t€	Liikevaihto 2021 t€	Henkilöstö 2019 lkm	Henkilöstö 2021 lkm	Konserni
Scandic Hotels Oy	Hotellit	422 123	199 255	1 668	975	Scandic Hotels -konserni
Sokotel Oy	Hotellit	230 883	102 530	1 114	734	SOK Liiketoiminta -konserni
Holiday Club Resorts Oy	Hotellit	124 933	77 018	541	603	Holiday Club Resorts -konserni
Lapland Hotels Oy	Hotellit	53 157	32 125			
Sunborn Saga Oy	Hotellit	27 944	22 469			Sunborn -konserni
Primehotels Oy	Hotellit	19 972	12 983	140	125	Primehotels -konserni
Järvisydän Oy	Lomakylät yms. majoitus	7 380	12 908	35	50	Järvisydän -konserni
Kämp Oy	Hotellit	21 036	12 047	124	125	Kämp Collection Hotels -konserni
Peurunka Oy	Hotellit	15 837	11 117	122	81	Kuntoutus- ja Liikuntasäätio Peurunka Sr -konserni
Vierumäki Sports Oy	Hotellit		10 538		59	Keele -konserni
Kuopion ja Lohjan Kylpylät Oy	Hotellit	8 610	10 401	76	110	
Imatran Kylpylä Oy	Hotellit	12 938	9 825	113	101	Imatran Kylpylä -konserni
Vuoristo-yhtiöt Oy	Hotellit	12 976	9 525	96	77	
Hoteldrift Helsinki Oy Ab	Hotellit	23 248	9 088	111	66	Choice Hotels & Tesorts -konserni
Oy Union Hotels Ab	Hotellit	20 132	8 508	104	86	Kämp Collection Hotels -konserni

Lähde: Suomen Asiakastieto Oy.

Liite 3: Liikevaihdoltaan 15 suurinta ravitsemistoimialan yritystä, tilikausi päättynyt vuoden 2021 aikana, vertailutietona vuoden 2019 luvut

Yrityksen nimi	Toimiala	Liikevaihto 2019 t€	Liikevaihto 2021 t€	Henkilöstö 2019 lkm	Henkilöstö 2021 lkm	Konserni
Compass Group Finland Oy	Henkilöstö- ja laitosruokalat	281 785	100 281	2 842	1 546	Compass Group Finland -konserni
Leijona Catering Oy	Henkilöstö- ja laitosruokalat	75 546	79 015	488	524	
Sodexo Oy	Henkilöstö- ja laitosruokalat	139 176	67 405	2 055	1 380	Sodexo -konserni
Restel Fast Food Oy	Ravintolat	63 181	63 513	520	489	Restel -konserni
Pirkanmaan Voimia Oy	Henkilöstö- ja laitosruokalat	61 818	61 571	699	741	
Food Folk Suomi Oy	Kahvila-ravintolat	45 622	58 358	259	323	Food Folk Suomi Holdings -konserni
Arkea Oy	Henkilöstö- ja laitosruokalat	49 996	47 391	1 075	1 008	Arkea -konserni
Restel Ravintolat Oy	Ravintolat	73 572	39 204	374	248	Restel -konserni
Espoo Catering Oy	Henkilöstö- ja laitosruokalat	32 163	38 014	433	476	
Espresso House Finland Oy	Kahvila-ravintolat	30 617	37 846	353	394	
TeeSe Botnia Oy Ab	Henkilöstö- ja laitosruokalat	34 574	36 324	747	767	
Kaarea Oy	Henkilöstö- ja laitosruokalat	22 562	34 884	328	421	Kaarea -konserni
Polkka – Pohjois-Karjalan tukipalvelut oy	Henkilöstö- ja laitosruokalat	31 794	31 935	555	537	
Päijät-Hämeen Ateriapalvelut Oy	Henkilöstö- ja laitosruokalat	27 433	25 326	358	294	Päijät-Hämeen Ateriapalvelut -konserni
Fazer Ravintolat Oy	Ravintolat	32 213	25 297	288	253	Fazer Ravintolat -konserni

Lähde: Suomen Asiakastieto Oy.

Liite 4: Liikevaihdoltaan 15 suurinta ohjelmapalvelu- ja matkajärjestäjäalan yritystä, tilikausi päättynyt vuoden 2021 aikana, vertailutietona vuoden 2019 luvut

Yrityksen nimi	Toimiala	Liikevaihto 2019 t€	Liikevaihto 2021 t€	Henkilöstö 2019 lkm	Henkilöstö 2021 lkm	Konserni
Oy SRG Finland Ab	Matkatoimistojen toiminta	68 076	41 869	7	6	
Kari Ikonen Oy	Esittävät taiteet		39 155			
Oy Lomarengas Ab, Ltd	Varauspalvelut, matkaoppaiden palvelut ym.	24 207	39 138	24	25	Lomarengas Ab, -konserni
Oy Aurinkomatkat – Suntours Ltd Ab	Matkanjärjestäjien toiminta	219 902	38 751	164	101	Finnair -konserni
SATS Finland Oy	Urheilulaitosten toiminta	34 814	27 683	251	264	Sats finland -konserni
Rukakeskus Oy	Hiihto- ja laskettelukeskukset		20 642		146	Aho Group Matkailu -konserni
Oy Levi Ski resort Ltd	Hiihto- ja laskettelukeskukset	17 037	18 123	88	148	Levi Ski Resort -konserni
FMA Creations Oy	Museoiden toiminta	12 613	14 866	7	10	
Turun kaupunginteatteri Oy	Esittävät taiteet	13 819	12 475	209	196	
Tampereen Särkänniemi Oy	Huvi- ja teemapuistojen toiminta	19 507	11 729		238	Tampereen Särkänniemi -konserni
Wintertestcenter Service Oy	Varauspalvelut, matkaoppaiden palvelut ym.	12 262	11 048			
HopLop Oy	Huvi- ja teemapuistojen toiminta	20 077	10 684	278	232	Hoplop holding -konserni
Lippupiste Oy	Varauspalvelut, matkaoppaiden palvelut ym.	13 625	10 034	49	51	Lippupiste -konserni
Huippupaikat Oy	Hiihto- ja laskettelukeskukset	10 233	10 027	130	112	Skione Group -konserni
Ski-Inn hotels & Apartments Oy	Varauspalvelut, matkaoppaiden palvelut ym.	6 986	9 334	10	15	Rukakeskus -konserni

LÄHTEET

- 50 Degrees North Nordic 2021. Our Climate Action Plan. Viitattu 22.2.2023. Osoitteessa: <https://www.fiftydegreesnorth.com/us/article/50-degrees-north-climate-action-plan>
- Alma Talent. Alma Talent tunnuslukuopas. Viitattu 15.2.2023. Osoitteessa: <https://www.almatalenti.fi/tunnuslukuopas/>
- Ammattibarometri 2022. Työllistymisen näkymät eri ammateissa. Viitattu 27.2.2023. Osoitteessa: <https://www.ammattibarometri.fi>
- Antikainen, Janne; Heikkinen, Benjamin; Nyman, Juho; Rannanpää, Sari; Hakkarainen, Maria; Harju-Myllyaho, Anu 2022. Julkinen tuki matkailuhankkeisiin Suomessa 2014–2020. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2022:7. Osoitteessa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-614-7>
- Business Finland. Toiminta markkinoilla. Visit Finlandin markkinat on jaettu kolmeen kategoriaan. Viitattu 15.3.2023. Osoitteessa: <https://www.businessfinland.fi/suomalaisille-asiakkaille/palvelut/matkailun-edistaminen/toiminta-markkinoilla/toiminta-markkinoilla-lyhyesti>
- Business Finland 2022. What´s Up with global scenarios & Finland -seminaari. Nato-jäsenyysprosessin vaikutukset Suomi-kuvaan. Seminaariesitelmä Laura Kamras. 15.12.2022. Viitattu 15.3.2023. Osoitteessa: <https://www.businessfinland.fi/4aff5a/contentassets/d603e95a1f9f41349bcd80253be3ec24/kamras-laura---finlands-nation-brand-and-changes-in-perception-15.12.2022.pdf>
- Eckerö Line 2023. Yritysesittely. Eckerö-konserni. Viitattu 20.3.2023. Osoitteessa: <https://www.eckeroline.fi/yritysesittely/eckero-konserni>
- European Commission 2022. Transition Pathway for Tourism. Viitattu 15.3.2023. Osoitteessa: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/404a8144-8892-11ec-8c40-01aa75ed71a1>
- European Travel Commission 2023. European Tourism: Trends & Prospects. Quarterly report (Q4/2022). Helmikuu 2023. Viitattu 22.3.2023. Osoitteessa: https://etc-corporate.org/uploads/2023/02/ETC-Quarterly-Report-Q4-2022_Public.pdf
- Finavia, lentoliikenteen tilastot. Finnavia. Tietoa Finaviasta. Tietoa lentoliikenteestä. Liikennetilastot. Viitattu 20.3.2023. Osoitteessa: <https://www.finavia.fi/fi/tietoa-finaviasta/tietoa-lentoliikenteesta/liikennetilastot/liikennetilastot-vuosittain>
- Finavia 2023. Tilastot: Finavian lentoasemilla 15,4 miljoonaa matkustajaa vuonna 2022. 16.1.2023. Viitattu 20.2.2023. Osoitteessa: <https://www.sttinfo.fi/tiedote/tilastot-finavian-lentoasemilla-154-miljoonaa-matkustajaa-vuonna-2022?publisherId=69818880&releaseld=69962440>
- Finland Toolbox, 2023. Maakuvan vuosikatsaus 2022. Viitattu 27.3.2023. Osoitteessa: <https://toolbox.finland.fi/strategy-research/maakuvan-vuosikatsaus-2023/>
- Finnair 2023. Finnair-konsernin tilinpäätöstiedote 1.1.-31.12.2022. 15.2.2023. Viitattu 27.2.2023. Osoitteessa: <https://news.cision.com/fi/finnair/r/finnair-konsernin-tilinpaatostiedote-1-1-31-12-2022,c3715011>
- Finnvera 2023. Uutishuone. Uutiset. Aluekatsaukset 1-12/2022. Viitattu 2.4.2023. Osoitteessa: https://www.finnvera.fi/finnvera/uutishuone?f%5B0%5D=content_type%3A6
- Harju-Myllyaho, Anu; Satokangas, Pasi; Vieru, Markku; Vähäkuopus, Mari; Lindström, Vera & Paavola, Juho-Matti 2022. Matkailutoimialan työllisyys muuttuvassa toimintaympäristössä: Toimialapalveluiden teemaraportti. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2022:3. Osoitteessa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-847-9>
- Hyrrä-tietojärjestelmä. Ruokaviraston tietojärjestelmä maaseuturahaston tukien hakemiseen, hakemusten käsittelyyn ja tukien raportointiin. Viitattu 26.3.2023.
- Konkurssilaki 291/2020. Laki konkurssilain 2 luvun 3 §:n väliaikaisesta muuttamisesta. Viitattu 21.3.2023. Osoitteessa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2020/20200291>

- Konkurssilaki 721/2020. Laki konkurssilain 2 luvun 3 §:n väliaikaisesta muuttamisesta. Viitattu 21.3.2023. Osoitteessa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2020/20200721>
- Konkurssilaki 14/2021. Laki konkurssilain 2 luvun 3 §:n väliaikaisesta muuttamisesta. Viitattu 21.3.2023. Osoitteessa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2021/20210014>
- Kortelainen, Jeremias; Koivula, Tiina; Koivula, Nella; Siltala, Jenna; Rausmaa, Salla; Wenberg, Mikko 2022. Alueiden matkailuelinkeinon elpymistä edistävien hankkeiden arviointi. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu 2022:65. Osoitteessa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-982-7>
- Larja, Liisa & Peltonen, Juho 2023. Työvoiman saatavuus, työvoimapula ja kohtaanto-ongelmat vuonna 2022. Työvoimatietokartat -hankkeen loppuraportti. TEM-analyysija 113/2023. Osoitteessa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-978-0>
- Lentoposti 2022. Finnair kuljetti helmikuussa 443 000 matkustajaa – omikron vaikutukset näkyivät edelleen selvästi. 8.3.2022. Viitattu 15.3.2023. Osoitteessa: https://www.lentoposti.fi/uutiset/finnair_kuljetti_helmikuussa_443_000_matkustajaa_omikronin_vaikutukset_n_kyiv_t_edelleen_selv_sti
- Leskinen, Markus 2022. Rautatieyhteys Tornioon ja Haaparantaan sähköistetään, vaikka Väylävirasto totesi hankkeen kannattamattomaksi – henkilöliikenne palaa naapurimaiden välille. Oulun yliopisto, uutiset, 30.6.2022. Viitattu 28.2.2023. Osoitteessa: <https://www oulu.fi/fi/uutiset/rautatieyhteys-tornioon-ja-haaparantaan-sahkoistetaan-vaikka-vaylavirasto-totesi-hankkeen>
- Linja-autoliitto 2020. Pitkittyvä korona-ahdinko piinaa edelleen linja-autoyrityksiä. Tiedote 19.11.2020. Viitattu 21.3.2023. Osoitteessa: <https://www.linja-autoliitto.fi/wp-content/uploads/2020/11/Pitkittyva-korona-ahdinko-piinaa-edelleen-linja-autoyrityksia-TIE-DOTE-19.11.2020-.pdf>
- Matkailu- ja ravintolapalvelut, MaRa ry 2022 A. Matkailu- ja ravintola-ala koronakriisistä kustannuskriisiin – arvonlisäveroilla suuri merkitys kansainväliselle kilpailukyvyllä ja työllisyydelle. Tiedote 13.12.2022. Viitattu 4.2.2023. Osoitteessa: <https://www.mara.fi/ajankohtaista/tiedotteet/2022/matkailu-ja-ravintola-ala-koronakriisista-kustannuskriisiin-arvonlisäveroilla-suuri-merkitys-kansainväliselle-kilpailukyvyllä-ja-työllisyydelle.html>
- Matkailu- ja ravintolapalvelut, MaRa ry 2022 B. Jäsenkysely: Energian ja elintarvikkeiden huima kustannusten nousu painaa matkailu- ja ravintola-alaa. Tiedote 13.9.2022. Viitattu 4.2.2023. Osoitteessa: <https://www.mara.fi/ajankohtaista/tiedotteet/2022/jaskensely-energian-ja-elintarvikkeiden-huima-kustannusten-nousu-painaa-matkailu-ja-ravintola-alaa.html>
- Messukeskus 2023. Matkamessujen Matkailututkimus ja -ennuste. Messukeskus. Tiedote 12.1.2023. Viitattu 15.2.2023. Osoitteessa: <https://messukeskus.com/press-release/matkamessujen-matkailututkimus-ja-lomamatkaennuste-2023-lomamatkoja-suunnitellaan-huolella/>
- Mäki, Juri & Tervo, Anna-Stiina 2019. Business Finalnd. Mitä on suomalainen luksus? Tutkimusraportti. Red Note. Osoitteessa: <https://www.businessfinland.fi/4947ac/globalassets/visit-finland---red-note--suomalainen-luksus-raportti-2019.pdf>
- Navigator magazine 2023. Finnlinesin matkustajamäärät nousussa – yksittäisten matkustajien määrä jo ennätystasolla. 20.1.2023. Viitattu 7.2.2023. Osoitteessa: <https://navigatormagazine.fi/uutiset/finnlinesin-matkustajamaarat-nousussa-yksittaisten-matkustajien-maara-jo-ennatystasolla/>
- OECD 2020. OECD Tourism Trends and Policies 2020, OECD Publishing. Osoitteessa: <https://doi.org/10.1787/6b47b985-en>
- OECD 2022. OECD Tourism Trends and Policies 2022, OECD Publishing. Osoitteessa: <https://doi.org/10.1787/a8dd3019-en>
- Parkins, Chloe 2022. The impact of the pandemic on travel to Finland. Custom travel scenarios. Tourism Economics. Oxford Economics Company. Marraskuu 2022. Viitattu 27.2.2023. Osoitteessa: <https://www.visitfinland.fi/48f686/contentassets/242f0f-5314604d75b4ed84a5349dc9b3/travel-scenarios-for-finland-2022-custom-report.pdf>

- Rantala, Tuuli; Haapamäki, Ruut; Harvio, Susanna; Huhta, Riku; Rantala, Jarkko 2019. Matkailun saavutettavuus ja matkaketjut – kehittämisspolku. Väyläviraston julkaisuja 8/2019. Osoitteessa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-317-670-6>
- SMAL 2023. Lentäen tehtyjen matkapakettien määrä kasvoi vuonna 2022 – Kreikka jälleen suomalaisten ykköskohde. Mediatiedote 12.1.2023. Viitattu 27.2.2023. Osoitteessa: <https://www.smal.fi/loader.aspx?id=44161dfd-a625-4006-80f5-ccf24697609a>
- Tallink 2023. Tallink julkaisi vuoden 2022 tilastot – matkustajamäärä lähes kaksinkertaistui vuoteen 2021 verrattuna. 3.1.2023. Viitattu 27.2.2023. Osoitteessa: <https://news.cision.com/fi/tallink-silja-oy/r/tallink-julkaisi-vuoden-2022-tilastot--matkustajamaara-lahes-kaksinkertaistui-vuoteen-2021-verrattu,c3692062>
- Tesi 2022. Kasvuyrityspulssi. Marraskuu 2022. Viitattu 15.2.2023. Osoitteessa: https://www.tesi.fi/userassets/uploads/2022/12/Kasvuyrityspulssi-2022_pitka_FL.pdf
- Tilastokeskus, Konkurssit ja yrityssaneeraukset. Tilastokeskuksen maksuttomat tietokannat. Viitattu 21.3.2023. Osoitteessa: https://pxweb2.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_kony/
- Tilastokeskus, 2008. Toimialaluokitus 2008. Käsikirjoja nro 4. Viitattu 28.1.2023. Osoitteessa: https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/103614/yksk4_200800_2008_net.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Tilastokeskus, kokeelliset tilastot. Yritysten investoinnit. Viitattu 8.4.2023. Osoitteessa: https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/Kokeelliset_tilastot/Kokeelliset_tilastot__kom/koeti_kom_pxt_12r6_fi.px/chart/chartViewLine/
- Tilastokeskus, Tietoa tilastoista. Käsitteet. Viitattu 17.3.2023. Osoitteessa: https://www.stat.fi/meta/kas/oik_yksikko.html
- Tilastokeskus, Tilasto-oppaat. Kotimaisen tilastotiedon opas. Venäjän hyökkäys Ukrainaan – tilastotietoa vaikutuksista. Viitattu 26.2.2023. Osoitteessa: <https://guides.stat.fi/kotimaisentilastotiedonopas/venajan-hyokkays-ukrainaan>
- Tilastokeskus, yritysten rakenne- ja tilinpäätöstilasto. Suomen virallinen tilasto (SVT): Yritysten rakenne- ja tilinpäätöstilasto [verkkojulkaisu]. ISSN=2342–6217. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 11.4.2023]. Saantitapa: <https://tilastokeskus.fi/tilasto/yrty>
- Tilastokeskus 2022a. Rautateiden henkilöliikenteen matkat kasvoivat 36 % vuoden 2022 kolmannella neljänneksellä. Tilastokeskuksen tiedote 30.12.2022. Suomen virallinen tilasto (SVT): Rautatietilasto [verkkojulkaisu]. Viiteajankohta: 2022, 3. vuosineljännes. ISSN=2670–3335. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 2.3.2023]. Saantitapa: <https://www.stat.fi/julkaisu/cktydkbqw21ew0c52q4hej74w>
- Tilastokeskus 2022b. Rakennetilastoissa aikasarjakatkoksen aiheuttavia muutoksia tilastovuodesta 2021 alkaen. Tiedote 19.12.2022. Viitattu 27.3.2023. Osoitteessa: <https://www.stat.fi/muutostiedote/cl830vmdylj6y0dvnwrs6dbg>
- Tilastokeskus 2023a. Suomen lentokenttien matkustajamäärä 1,7 miljoonaa joulukuussa 2022. Tilastokeskuksen tiedote 20.1.2023. Suomen virallinen tilasto (SVT): Ilmaliikenne [verkkojulkaisu]. Viiteajankohta: 2022, joulukuu. ISSN=2670–1820. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 2.3.2023]. Saantitapa: <https://www.stat.fi/julkaisu/cl819jtdlet70cvzaebg5t0d>
- Tilastokeskus 2023b. Suomi vajosi taantumaan, bruttokansantuote pieneni myös neljännellä vuosineljänneksellä. Katsaus 28.2.2023. Suomen virallinen tilasto (SVT): Kansantalouden neljännesvuositilinpito [verkkojulkaisu]. Viiteajankohta: 2022, 4. vuosineljännes. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 2.3.2023]. Saantitapa: <https://www.stat.fi/julkaisu/cl8inso5o0iam0bw5zgw2nn85>
- Tilastokeskus 2023c. Merikuljetusten määrä pysyi lähes ennallaan tammikuussa 2023. Tiedote 7.3.2023. Suomen virallinen tilasto (SVT): Ulkomaan meriliikenne [verkkojulkaisu]. Viiteajankohta: 2023, tammikuu. ISSN=2670–1987. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 20.3.2023]. Saantitapa: <https://www.stat.fi/julkaisu/cl8lap30blu4k0cvzsudxmhod>
- Tilastokeskus 2023d. Yritysten rakenne- ja tilinpäätöstilaston tilastoyksiköiden joukko muuttuu. Tiedote 3.3.2023. Viitattu 27.3.2023. Osoitteessa: <https://www.stat.fi/muutostiedote/cleog8dvackwt0bvyqrqenfexu>

- Tilastokeskus 2023e. Suomen lentokenttien kautta lensi 1,4 miljoonaa matkustajaa helmikuussa 2023. Tiedote 23.3.2023. Suomen virallinen tilasto (SVT): Ilmaliikenne [verkkojulkaisu]. Viiteajankohta: 2023, helmikuu. ISSN=2670-1820. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 28.3.2023]. Saantitapa: <https://www.stat.fi/julkaisu/cl8l9g2i3ldce0dutt23ow3x6>
- Tilastokeskus 2023f. Rautateiden henkilöliikenteen matkat kasvoivat 23 % vuoden 2022 viimeisellä neljänneksellä. Tiedote 31.3.2023. Suomen virallinen tilasto (SVT): Rautatietilasto [verkkojulkaisu]. Viiteajankohta: 2022, 4. vuosineljännes. ISSN=2670-3335. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 2.4.2023]. Saantitapa: <https://www.stat.fi/julkaisu/cl8mv0acx0f8v0dukh66qpa07>
- Tilastokeskus 2023g. Helmikuussa 2023 pantiin vireille 303 konkurssi. Tiedote 17.3.2023. Suomen virallinen tilasto (SVT): Konkurssit ja yrityssaneeraukset [verkkojulkaisu]. Viiteajankohta: 2023, helmikuu. ISSN=2954-0585. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 10.4.2023]. Saantitapa: <https://www.tilastokeskus.fi/julkaisu/cl7dyw6vr8y30burr156dts3>
- Tilastokeskus 2023h. Ulkomaan vapaa-ajanmatkojen määrä kolminkertaistui edellisvuodesta vuonna 2022. Katsaus 19.4.2023. Suomen virallinen tilasto (SVT): Suomalaisten matkailu [verkkojulkaisu]. Viiteajankohta: 2022. ISSN=1798-8837. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 19.4.2023]. Saantitapa: <https://stat.fi/julkaisu/cl8jsy4t97cmf0cvzi49wqe54>
- Tilastopalvelu Rudolf. Tilastotietoja Suomeen suuntautuvasta matkailusta. Osoitteessa: <https://www.visitfinland.fi/suomen-matkailudata/tilastopalvelu-rudolf>
- Traficom 2021. Liikenneverkon strateginen tilannekuva. Toukokuu 2021. Traficomin julkaisuja 23/2021. Osoitteessa: <https://www.traficom.fi/sites/default/files/media/publication/Liikenneverkon%20strateginen%20tilannekuva%20kevät%202021.pdf>
- Traficom 2022. Joukkoliikenteen tarjonta. Julkaistu 27.9.2021, päivitetty 17.5.2022. Viitattu 15.2.2023. Osoitteessa: <https://tieto.traficom.fi/fi/tilastot/joukkoliikenteen-tarjonta>
- Traficom 2023. Lentoasemat. Julkaistu 26.5.2021, päivitetty 24.1.2023. Viitattu 15.2.2023. Osoitteessa: <https://tieto.traficom.fi/fi/tilastot/lentoasemat>
- Työ- ja elinkeinoministeriö, Matkailufoorumi. Viitattu 17.3.2023. Osoitteessa: <https://tem.fi/hanke?tunnus=TEM057:00/2021>
- Työ- ja elinkeinoministeriö 2021. Selvityshenkilö: Ilmailualan yritysten rahoitus, henkilöstön osaaminen ja kansainvälinen kilpailukyky turvatta. Työ- ja elinkeinoministeriön tiedote 22.3.2021. Viitattu 15.2.2023. Osoitteessa: <https://tem.fi/-/selvityshenkilo-ilmailualan-yritysten-rahoitus-henkiloston-osaaminen-ja-kansainvalinen-kilpailukyky-turvatta>
- Työ- ja elinkeinoministeriö 2022a. Yhdessä enemmän – kestävä kasvua ja uudistusta Suomen matkailuun: Suomen matkailustrategia 2022–2028 ja toimenpiteet 2022–2023. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2022:51. Osoitteessa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-772-4>
- Työ- ja elinkeinoministeriö 2022b. Pk-toimialabarometri: Matkailu. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2022. Osoitteessa: <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2022101361895>
- Ulkoministeriö 2022. Venäjä: matkustustiedote. 8.12.2022. Viitattu 20.2.2023. Osoitteessa: <https://um.fi/matkustustiedote/-/c/RU>
- UNWTO. Digital transformation. Viitattu 8.2.2023. Osoitteessa: <https://www.unwto.org/digital-transformation>
- UNWTO 2010. International Recommendations for Tourism Statistics 2008. Department of Economic and Social Affairs. Statistics Division. Studies in Methods. Series M No.83/Rev.1. Osoitteessa: https://unstats.un.org/unsd/publication/SeriesM/SeriesM_83rev1e.pdf
- UNWTO 2019. Transport-related CO2 Emissions of the Tourism Sector – Modelling Results. Osoitteessa: <https://www.e-unwto.org/doi/book/10.18111/9789284416660>
- UNWTO 2021. Intrepid’s decarbonisation guide supports industry action. Viitattu 27.1.2023. Osoitteessa: <https://www.unwto.org/covid-19-oneplanet-responsible-recovery-initiatives/intrepid-s-decarbonisation-guide-supports-industry-action>
- Valtioneuvosto 2021. Valtakunnallinen liikennejärjestelmäsuunnitelma vuodelle 2021-2032. Valtioneuvoston julkaisuja 2021:75. Osoitteessa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-749-2>

- Valtioneuvosto 2022. Työpoliittinen aikakauskirja 4/2022. Osoitteessa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-970-4>
- Viking Line 2022. RMC, Viking Line, Åbo Akademi ja Kempower kehittävät hiilineutraalia meriväylää Turku-Tukholma välille. Lehdistötiedote 21.9.2022. Viitattu 5.2.2023. Osoitteessa: https://www.vikingline.fi/globalassets/documents/market_specific/corporate/environment/rmc_tiedote_green-corridor_20092022_en.pdf
- Viking Line 2023. Viking Line päättää poikkeuksellisen vuoden tulevaisuuteen luottaen. Lehdistötiedote 4.1.2023. Viitattu 5.2.2023. Osoitteessa: <https://www.vikingline.com/fi/lehdistohuone/361873685482FA72>
- Visit Finland DataHub. Suomen matkailualan tuotetiedot yhdessä paikassa. Viitattu 15.3.2023. Osoitteessa: <https://datahub.visitfinland.com>
- Visit Finland, Indikaattorijärjestelmä. Kansalliset kestävä matkailun indikaattorit. Viitattu 15.3.2023. Osoitteessa: <https://www.visitfinland.fi/liiketoiminnan-kehittaminen/vastuullinen-matkailu/kansalliset-kestavan-matkailun-indikaattorit>
- Visit Finland, Sustainable Travel Finland. Kestävä matkailun puolesta. Viitattu 20.3.2023. Osoitteessa: <https://www.visitfinland.fi/liiketoiminnan-kehittaminen/vastuullinen-matkailu/sustainable-travel-finland>
- Visit Finland, STF tilastot. Sustainable travel Finland tilastot. Viitattu 20.3.2023. Osoitteessa: <https://www.visitfinland.fi/suomen-matkailudata/sustainable-travel-finland-tilastot>
- Visit Finland 2021. Matkailun kansallisen tiedolla johtamisen toimintamalli. Tiivistelmä loppuraportista. Lokakuu 2021. Viitattu 22.3.2023. Osoitteessa: <https://www.businessfinland.fi/julkaisut/visit-finland/matkailun-kansallinen-tiedolla-johtamisen-toimintamalli--tiivistelma>
- Visit Finland 2022a. Digitaalisuus hallussa. Blogi 23.11.2022. Viitattu 15.3.2023. Osoitteessa: <https://www.visitfinland.fi/ajankohtaista/blogit/2022/digitaalisuus-hallussa>
- Visit Finland 2022b. Digivalmiuskysely 2022. Ei julkinen.
- Visit Finland 2022c. Valtakunnallinen ja alueellinen matkailutilinpito, Matkailun talous- ja työllisyysvaikutukset 2019-2020. Business Finland, Visit Finland. Visit Finland tutkimuksia 8. Osoitteessa: <https://www.businessfinland.fi/495e80/contentassets/6518a681474e404bbdeddd4412592876/visit-finland---matkailutilinpito-2019-2020.pdf>
- Visit Finland 2023a. Lapin ulkomaiset yöpymiset lisääntyivät viidenneksen joulukuussa 2022. Uutinen 26.1.2023. Viitattu 5.2.2023. Osoitteessa: <https://www.visitfinland.fi/ajankohtaista/uutiset/2023/lapin-ulkomaiset-yoypymiset-lisaantyvivat-viidenneksen-joulukuussa-2022>
- Visit Finland 2023b. Matkailun pulssi, ajankohtaiskatsaus tiiviissä paketissa. 13.2.2023. Viitattu 27.2.2023. Osoitteessa: <https://www.visitfinland.fi/matkailun-pulssi>
- Visit Finland 2023c. Valtakunnallinen ja alueellinen matkailutilinpito. Matkailun talous- ja työllisyysvaikutukset 2020-2021. Viitattu 25.3.2023.
- Väylävirasto 2023. Laurila-Tornio – Haaparanta rataosan sähköistys. Viitattu 17.3.2023. Osoitteessa: <https://vayla.fi/-/laurila-tornio-haaparanta-rataosan-sahkoistaminen-hankkeen-helmikuun-uutiskirje>
- Yritystutkimus ry 2017. Yritystutkimuksen tilinpäätösanalyysi. Osoitteessa: www.yritystutkimusry.fi/wp-content/uploads/2021/04/Yritystutkimuksen_Tilinpaaatosanalyysi.pdf
- Yle Uutiset 2022. Lentoyhtiöitä edustava IATA: Venäjän ylilentokielto purettava, kun Kiina alkaa avautua matkailulle. 6.12.2022. Viitattu 27.1.2023. Osoitteessa: <https://yle.fi/a/74-20007452>
- Yle Uutiset 2023. Kanaria ja Tallinna pysyvät perheiden kestoosuusosikkeina – koululaisten talvilomat nostavat pandemian hyödyttämän matkailun nousuun. 13.2.2023. Viitattu 27.2.2023. Osoitteessa: <https://yle.fi/a/74-20017545>

Työ- ja elinkeinoministeriö

www.tem.fi

Maa- ja metsätalousministeriö

www.mmm.fi

ELY-keskus

www.ely-keskus.fi

Business Finland

www.businessfinland.fi

Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet